

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

YENİLİKÇİ TARİH ÖĞRETİMİNDE ARKEOLOJİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Rıdvan AYZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019-Rıdvan AYAZ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

YENİLİKÇİ TARİH ÖĞRETİMİNDE ARKEOLOJİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF ARCHEOLOGY IN INNOVATIVE
HISTORY EDUCATION

Hazırlayan

Rıdvan AYZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Işık Adak ADIBELLİ

KIRŞEHİR-2019

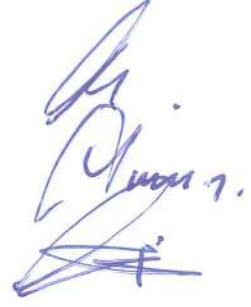
KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Rıdvan AYAZ tarafından hazırlanan “Yenilikçi Tarih Öğretiminde Arkeolojinin Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması 26.08.2019 Tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Işık Adak ADIBELLİ

Üye Doç. Dr. Yener BEKTAŞ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Cemil Koyuncu

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26.08./2019

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../...2019

Rıdvan AYAZ

İmza

ÖZET

YENİLİKÇİ TARİH ÖĞRETİMİNDE ARKEOLOJİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan: Rıdvan AYAZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Işık Adak ADIBELLİ

2019 – XIII+106

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Arkeoloji Ana Bilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Işık Adak ADIBELLİ

Doç. Dr. Yener BEKTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Cemil KOYUNCU

Bu çalışmanın amacı sosyal bilimlerin içerisinde yer alan arkeoloji biliminin tarih ve sosyal bilgiler ders öğretimlerinde yenilikçi ve yapılandırmacı bir yaklaşım ile değerlendirilmesi sürecinden meydana gelmektedir. Bu ders içerikleri ve müfredat programlarında arkeoloji temelli konu, kavram ve kazanımlarının ne derece var olduğu; arkeolojinin tarih ve sosyal bilgiler derslerindeki etki alanı ele alınmıştır. Tarih ders içerikleri ve öğretim programlarında arkeoloji disiplinin yansımaları üzerinde durularak geleneksel eğitim yaklaşımlarının aksine yenilikçi tarih öğretim yaklaşımlarında arkeolojinin daha fazla yer dinmesinin gerekliliği aktarılmaya çalışılmıştır. Ders içeriklerindeki arkeoloji konu kavram ve kazanımların varlığının kalıcı tarihsel öğrenmeye etkisi açıklanmıştır. Tarih ve arkeoloji disiplinlerinin sınıf ortamı, okul dışı mekânlarda birlikte ele alınmasının kanıt temelli öğrenmeler üzerindeki etkileri eğitim öğretim boyutları ile aktarılması amaçlanmaktadır.

Araştırma ile ilgili yurt içi ve dışındaki kaynaklar, belgeler, verilerle doküman analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler belirli düzlemde taranarak arkeoloji vurgusunun tarih ve sosyal bilgiler derslerinde daha fazla yer verilmesinin öğrencilerin tarihi ve geçmişi kalıcı öğrenmeler ile sağlayacağı gerekliliğini ortaya koymuştur. Türkiye’de, İngiltere ve Almanya’nın Thüringen eyaletlerindeki tarih ve sosyal bilgiler ders içeriklerindeki arkeoloji vurguları karşılaştırılıp yenilikçi tarih yaklaşımı doğrultusunda incelenmiştir. Tarihsel imgelemin arkeoloji etkinlik ve çalışmaları ile derslerdeki kalıcılığı üzerinde durulmuştur. Yenilikçi tarih öğretim programlarında arkeoloji ekseninin ve etki alanının geniş varlığı sonucunda öğrencilerde tarihsel öğrenmenin, tarihi değerleri korumanın, ulusal ve küresel tarihten yararlanmanın, tarihi bilince küçük yaşlardan başlanarak derinden sahip olma yolunda kalıcı izli öğrenmeler kazandırıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arkeoloji, Tarih, Tarih Öğretimi, Yapılandırmacı Yaklaşım

ABSTRACT

EVALUATION OF ARCHEOLOGY IN INNOVATIVE HISTORY EDUCATION

M.Sc. Thesis

Preparer: Rıdvan AYAZ

Advisor: Asst. Prof. Dr. Işık Adak ADIBELLİ

2019 – XIII+106

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Archeology Department

Jury

Asst. Prof. Dr. Işık Adak ADIBELLİ

Assoc. Prof. Dr. Yener BEKTAŞ

Asst. Prof. Dr. Cemil KOYUNCU

The aim of this study arises from the evaluation process of the archeology science which is in social sciences with an innovative and constructivist approach in history an social sciences teaching the contents of the course and the curriculum and to what extent archeologu based subjects, concepts and acquisitions exist and the impact area of archeology in history and social studies courses are discussed. The necessity of archeology to gain more place in innovative history teaching aoroaches in contrast to traditional education approaches by emphasizing the reflections of arceheology discipline in history course contents and curriculum is stated in this study. The impacts of the existence of the archeological subjects, concepts and acquisitions within the course contents on permanent historical learning are explained. It is aimed to transfer the effects of the disciplines of history and archeology together with the classroom environment and the places except from school on evidence-based learning with educationa dimensions.

Document analysis related to the research was conducted by using sources, documents and data in turkey and abroad the data optained were scanned an a certain level and revealed the necessity of giving archeology more place in history and social studies courses for providing the students with permanent history and social sciences course contents in Turkey, England, Germany's Thuringia State was compared and examined in line with the innovative history approach. Archeology activities an studies and the permanency of historical imagery in the lessons are emphasized as a result of the wide existence of the archeology axis and its impact area in te innovative history education programs it is sean that the student gain historical traces of preserving historical values, benefiting from national and global history, and historical consciousness deeply from the ages

Key Words : Archeology, Constructivist Approach, History, Teaching History

ÖN SÖZ

Binyıllar boyunca dünya sayısız farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerin bıraktığı izler ve kültürel değerler şüphesiz arkeoloji ve tarih biliminin konuları arasında yer almaktadır. Bu var olan evrensel ve ulusal değerlerin korunup aktarılmasında bireysel ve toplumsal sorumluluklar yüklenmiştir. Arkeoloji ve tarih bilimi bu görev ve sorumlulukları yüklenen disiplinler olarak görülmektedir. Geleceğe geçmiş anlamlı kılmanın en önemli iki bilimi arkeoloji ve tarihtir. Geleceğe var olan bu kültürel değerleri aktarmanın en önemli yolu eğitimidir. Geleneksel eğitimin aksine yenilikçi yaklaşım ve eğitim yöntemleri ile somut ve soyut kültürel değerler daha anlamlı bir şekilde aktarılabilir.

Bu çalışma yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojini değerlendirilmesini ele almıştır. Yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojinin varlığı ve etkilerinin üzerinde durularak eğitim ve öğretime yansımaları araştırılmıştır. Yurt içi ve yurt dışındaki tarih ve sosyal bilgiler ders öğretimlerinde arkeolojinin etki alanı ve varlığı sorgulanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların tarih ders öğretim programlarında arkeolojiye yer verilmesinin gerekliliğini ortaya koyarak tarih ve sosyal bilgiler derslerinin sadece sınıf ortamında ezberci bir anlayış yerine arkeolojik bulgu ve mekânların kullanılması ile tarihsel öğrenmenin kalıcılığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışması aynı zamanda arkeoloji bilimin etki alanının ne kadar geniş olduğunu göstermeye çalışarak yenilikçi yaklaşım ve etkinliklerle tarih, sosyal bilgiler derslerinin daha kalıcı olduğunu göstermiştir. Tez çalışması özellikle arkeoloji ve tarih bilimlerinin formal, informal eğitimde birbirlerini destekleyici ve tamamlayıcı yönlerle sosyal bilimlere olan katkısının yanında tarihi değerlerin bireysel ve toplumsal bilinçle geleceğe aktarılmasının önemini de vurgulamıştır.

“Yenilikçi Tarih Öğretiminde Arkeolojinin Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmamda danışmanlığımı üstlenen ve çalışmamda bana değerli zamanlarını ayıran saygıdeğer hocam Dr. Öğretim Üyesi Işık Adak ADIBELLİ ’ye; yüksel lisans derslerinde değerli bilgilerinden yararlandığım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Gülçin İlgezdi BERTRAM’a; engin bilgilerini paylaşan saygıdeğer hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Kimiyoshi MATSUMURA ve Prof. Dr. Neşe ATİK’e; ani ölümü ile arkeoloji dünyasını yasa boğan merhum hocam Dr. Öğretim Üyesi Barış SALMAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak manevi desteklerini hiç eksik hissetmediğim aileme; özellikle de değerli

babam İkr m AYAZ’a, sevgili eşim  zlem Yalınız AYAZ’a ve değerli dostum Burak DEğİRMENCİ’ye teőekkür ederim.

Kırşehir-2019

Rıdvan AYAZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	8
1.3. SINIRLILIKLAR	9
1.4. VARSAYIMLAR	9
1.5. TANIMLAR	9
BÖLÜM II	13
2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	13
2.1. TARİHİN KAVRAMI VE AMACI	13
2.2. TARİH ÖĞRETİMİ	15
2.2.1. Yenilikçi Tarih öğretimi ve Yapılandırmacı Yaklaşım	17

2.3. ARKEOLOJİ VE EĞİTİM	20
2.3.1. Arkeoloji Öğrenmede Öğretmen Öğrenci Rollerini	23
2.3.2. Arkeoloji Ve Tarihsel İmgelem	25
2.3.3. Türkiye’de Arkeolojinin Gelişimi	27
2.3.4. Tarih Ders Konularında Arkeoloji Vurgusu ve Gerekliliği	29
2.3.5. Sınıfta Arkeoloji	34
2.3.6. Okul Dışı Tarih ve Arkeoloji	38
2.3.6.1. Deneysel Arkeoloji (<i>Experimental Archaeology</i>) ve Tarih Öğretimi	40
2.3.6.2. Tarih Öğretiminde Arkeoparklar	44
2.4. KONUS İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	46
2.4.1. Konu İle İlgili Yurt İçinde Çalışmalar	46
2.4.2. Konu İle ilgili Yurt Dışında Çalışmalar	50
BÖLÜM III	51
3. YÖNTEM	51
3.1. ARAŞTIRMA DESENİ/MODELİ	51
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ARAŞTIRMA GRUBU	52
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI	52
3.4. VERİ ANALİZİ	52
BÖLÜM IV	54
4. BULGULAR	54
4.1. TÜRKİYE’DE TARİH Ve SOSYAL BİLGİLER DERS PROGRAMLARINDA ARKEOLOJİ VURGUSU	54
4.2. AVRUPA TARİH ÖĞRETİM PROGRAMINDA ALMANYA THÜRINGEN	

EYALETİ VE İNGİLTERE ÖRNEĞİ	63
BÖLÜM V.	73
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	73
5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA	73
5.2. ÖNERİLER.....	78
KAYNAKÇA.....	84
EKLER	89
ÖZGEÇMİŞ	106

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2. 1. M.E.B. 2018, 4.5.6. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Öğrenme Alanları, Kazanım, Ders Saati ve Süre Oranları	30
Tablo 2. 2. M.E.B. 2018-2019, 9. Sınıf Tarih Öğretim Programındaki Ünite, Kazanım Sayısı, Ders Saati ve Oranları	30
Tablo 2. 3. M.E.B. 2018-2019, 10. Tarih Öğretim Programındaki Ünite, Kazanım Sayısı, Ders Saati ve Oranları.....	31
Tablo 2. 4. M.E.B. 2018-2019 ,11. Tarih Öğretim Programındaki ünite, kazanım sayısı, ders saati ve oranları	31
Tablo 4. 1. M.E.B. 2005 Yılı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım Açıklama ve Etkinlik Örnekleri	54
Tablo 4. 2. M.E.B. 2005 Yılı 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım Açıklama ve Etkinlik Örnekleri.	55
Tablo 4. 3. M.E.B. 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Arkeoloji Vurgusu olan ünite Kazanım Açıklama ve Etkinlik Örnekleri	55
Tablo 4. 4. M.E.B. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 5 Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım, Beceri ve Kullanılan Araç-Gereç, Yöntem Teknik Örnekleri.....	56
Tablo 4. 5. M.E.B. 2018 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım, Beceri ve Kullanılan Araç-Gereç, Yöntem Teknik Örnekleri	57
Tablo 4. 6. M.E.B. 2018 Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım, Beceri ve Kullanılan Araç-Gereç, Yöntem Teknik Örnekleri	58
Tablo 4. 7. M.E.B. 2008 Tarih Dersi 9. Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Kazanım Açıklama ve Etkinlikler	59

Tablo 4. 8. M.E.B. 2018 9. Sınıf Tarih Öğretim Programında Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım, Açıklama, Yöntem Teknik, Araç- Gereç Örnekleri.	61
Tablo 4. 9. M.E.B. 2018 9. Sınıf Tarih Öğretim Programında Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım, Açıklama, Yöntem Teknik, Araç- Gereç Örnekleri.	61
Tablo 4. 10. Almanya‘da Thüringen Eyaleti 5-6 Sınıf Tarih Dersi Programında Arkeoloji Hedef, Etkinlik ve Öğrenme Çalışma Teknikleri	64
Tablo 4. 11. Almanya‘da Thüringen Eyaleti 5-6 sınıf tarih dersi programında Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Konu ve Kazanımlar.....	65
Tablo 4. 12. Almanya‘da Thüringen Eyaleti 5-6 Sınıf Tarih Dersi Programında Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Konu ve Kazanımlar.....	66
Tablo 4. 13. İngiltere‘deki Eğitim Kademlerine Göre Tarih Derslerinde Arkeoloji Vurgusu	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1. Edgar Dale Yaşantı Konisi.....	19
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
BAR	Biblical Archaeology Review
Çev.	Çeviren
D.T.C.F.	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Ed.	Editörler
EUROCLIO	European Association of History Education
FPAN	Florida Public Archaeology Network
ICOM	International Council of Museum
M.E. B.	Milli Eğitim Bakanlığı
MBUD	Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
UCD	University College Dublin
Vb.	ve benzeri
QCDA	Nitelikler ve Müfredat Geliştirme Ajansı

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsanın içinde var olduğu toplumu anlamak, toplumdaki insani bağlantıları ya da “geçmişi” öğrenmek, geçmişteki olaylar ve olgular arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak, bilgiyi araştırarak yapılandırmak, toplumsal problemlere çözüm önerilerinde bulunmak, insanı rahatsız eden sorunlara çözüm yolları sunmak ve insan mutluluğunu yükseltmek sosyal bilimlerin genel amaçları arasında yer almaktadır¹. Tarih bilimi, sosyal bilimler eksenini itibari ile toplumsal ve bireysel ilgi alanında geçmiş kavramı üzerinde durmaktadır. Toplumların ve bireylerin bu geçmişi anlama çabaları zaman içerisinde farklı şekillerde kendini göstermiştir.

Sosyal bilimlerde her bilim dalının kendine özel bir teoremi mevcuttur. Nitekim bilim, bireye ve topluma en doğru ve faydalı bilgiyi sunmakla yükümlüdür. Bu bilgiyi sunmanın ötesinde bilgiyi yapılandırarak en kalıcı öğrenmeyi sağlaması gerekir. Tarih ve arkeoloji disiplinleri de sosyal bilimlerin önemli ayaklarını oluşturur. Son zamanlarda geliştirilen yenilikçi ve yapılandırmacı eğitim öğretim yaklaşımları içerisindeki arkeoloji tarih etkileşimleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda her iki bilim dalının tanımlarını ve gelişimlerini aktarmak, söz konusu disiplinlerin birbirleri ile bağlantılarını ortaya koymak açısından faydalı olacaktır.

“Tarih bilimi insan topluluklarının geçmişteki bütün izlerini, olay ve olgu örüntüsü bağlamında geçirmiş oldukları gelişmeleri, topluluk ve uygarlıkların birbirleri olan sosyal siyasal ilişkileri, yer ve mekân belirterek belgelere dayalı objektif bir yöntemle araştıran ve günümüze aktaran sosyal bir ilim²”olarak tanımlanabilir. Diğer bir tanım ile tarih şu şekilde ifade edilmektedir: Bugün ve geçmiş arasında kesintisiz bir bağ, tarihçi ve olguları arasında sürekli devam eden bir etkileşim³ olarak belirtilmiştir. Zaman, mekân ve tarihçi öğelerini yanı sıra üzerinde durulması gereken; tarihin “geçmiş, belge” öğeleridir. Bilinen en genel tanım ile tarihin ne olduğuna değinecek olursak; 19. yüzyıl itibari ile bilimlerin disiplin olarak önem kazandığı bir dönemde pozitivist bir anlayışa sahip Leopold von Ranke tarih biliminin kullanmış olduğu belgelere ve bu belgelere yönelik yaklaşım anlayışlarına daha önceki dönemlerden farklı, yeni yaklaşım tarzı ile yaklaşmıştır. Rankeci Tarih anlayışına göre tarihçi geçmişi yargılamadan yorumlamadan geçmiş olayları

¹ Bilgili 2016, 34.

² Özçelik 1993, 2-3.

³ Carr 2005, 35.

geçmişte nasıl meydana gelmiş ise öylece anlatmalı ve aktarmalıdır. Tarihçinin tarihsel yöntemlerle elde ettiği belgeleri bir bilim adamı gibi ortaya koymalı ve tarafsız bir yaklaşım sergilemesi gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre geçmiş belgelerde saklıdır. Tarihçinin asıl görev ve sorumluluğu gerçeği olduğu gibi korumalı ve ortaya çıkarmalıdır⁴. Fakat geçmişin olması gereken zengin bir görevi üstlenen tarih ve tarih yazımı için sadece belgenin varlığı yeterli midir? Veya en doğru yaklaşım ile belge olmadan tarihçi bir tarih yazımı ortaya koyamaz mı? Tarihin sadece belgelere dayalı bir bilim olduğunu savunan tarihçiler zaman zaman eleştirilse de sonuçta itibari ile tarihin bir bilim alanı/dalı olarak aktarılması ve ele alınmasında asgari düzeyde kanıtlara dayanılması gerekliliği fikrinde birleştiler⁵.

Arkeoloji ise genel olarak kazı bilimi olarak tanımlanıp aktarılsa da arkeoloji kazı yapmak, eski eser ve kalıntıların çıkarılmasından var olan bir bilim dalı değildir. Kazı sadece arkeoloji biliminin bir bütün yöntemlerinden sadece birisidir. Arkeolojide arkeologların çok titiz çalışmaları sonucunda kazılarla ortaya çıkardıkları geçmişe dair her türlü kalıntı ve maddi kültür öğelerinin anlaşılmasını, aktarılmasını hareketle onu var eden insanı her yönüyle bize anlatma gayreti ve sorumluluğu içinde olduklarını görmekteyiz. Arkeologlar, somut ve arkeolojik veriler ışığında kültürel sürekliliğin izini arar. Dolayısı ile arkeoloji sadece somut veriler ışığında objektif değerlendirme ile doğrunun ötesinde gerçeği arayarak bilimsel bilgiyi var etmenin dışında geçmişteki insanın düşüncelerini, tarihsel kaygılarını, toplumsal mücadelelerini ve aktarmış oldukları ürünleri günümüz insanına; tanıtmayı, yorumlamayı da amaç edinmektedir⁶. Arkeoloğun bunları görev ve sorumluluk olarak sunması sosyal bilimler ışığında arkeolojinin tarih ile iç içe geçmiş ortak amaçları olduğunu görebilmekteyiz. Tarihin bu konu alanı itibari ile eğitim ve öğretim ile bütünleşmesi yenilikçi tarih öğretim anlayışında arkeoloji değerlendirilirken tarih, arkeoloji, eğitim ve öğretim unsurları üzerinde de durulmasının hem tarihçi hem de arkeoloğun görev ve sorumluluk alanlarını zenginleştirmektedir.

Tarihin geçmişi aktarırken yazı ile bütünleştirilmesi ve yazı ile birlikte inşa edilmesi tarihe biçilen misyonun özü olarak görülmektedir⁷. Tarih bu denli geçmişi yazı ile anlamlı kılmaya çalışması modern tarih yazıcılığın belge odaklı bir düşünceye sahip olmasının yanı sıra insanlık tarihinin başlangıcından yazının keşfine (İ.Ö.3200) yıllarına

⁴ Keskin 2008, 355.

⁵ Şimşek 2011, 920.

⁶ Can, Işıklı 2013, 173.

⁷ Opperman Tunç 1999, 4.

kadar belgenin dışında var olan maddi ve sözlü kaynakları ortaya çıkarma ve inceleme görevi ve sorumluluğu arkeoloji bilimine verildi. (İ.Ö. 3200) den günümüze kadar ki süreçte yazının belgelerle geçmişini anlama, aktarma ve inşa etme görevi ve sorumluluğu da tarih bilimine verilmiş oldu. Bu anlamda yazının keşfi ile (İ.Ö. 3200) ile devam eden bir dönemin varlığı sonucunda geçmişe dair iki farklı çalışma disiplininin ayrımı ortaya çıkmaktadır⁸. Tarih yazılı belge ile geçmişini anlamlandırmaya çalışırken maddi kültür, somut değerler üzerine arkeolojinin yazının bulunmasından önceki zaman diliminde varlığını yoğunlaştırması dikkat çekicidir.

Eskiye arama ve bilme serüveni, insan perspektifinden görülen geçmişe ışık tutma, somut kalıntılardan hareket ederek geçmişe ait bilgilere ulaşma arkeolojiye ait özellikler iken tarih ve tarihçi daha çok yazılı belgelerle ilgilenmektedir⁹. Tarihin yazılı belgelerle ilgilenmesi arkeolojinin MÖ 3200'den bu yana olan dönemle ilgilenemeyeceği anlamı çıkarılmamaktadır. Nitekim arkeoloji ve arkeolog yaşamın her yönü ile ilgilenmesi sebebiyle yazılı belgeler ve fosiller onların bilgi kaynaklarından sadece ikisidir¹⁰. Bu iki ayrı çalışma alanının ortaya çıkması tamamen bağımsız bir durumu ortaya çıkarmamıştır. Aksine tarih geçmişini algılamak bilgiyi inşa etmek için arkeolojiden mutlak derecede yararlanmaktadır.

Toplumlar ve bireyler geleceğin hata oranlarını en aza indirmek amacıyla taşımaktadır. Geleceği daha anlaşılır ve doğru boyutlarla şekillendirmek geçmişini yazılı, belge, maddi kültür(arkeolojik kalıntı), sözlü kültür, somut değerler ile bir bütün şeklinde inşa etmek eğitim dizgesi içerisinde tarih, arkeoloji ve sosyal bilimlerin eğitimi ve öğretimi ile mümkün olabilmektedir.

Eğitim sistemlerinin toplumların gelişmişlik düzeylerinin oluşmasında, yapılanmasında ve yükselmesinde yeri ve önemi inkâr edilemez bir gerçektir. Tarih ve toplum değerlerinin korunması, milli tarih, kültürel miras, evrensel kültür vb. anlayışların doğru tespiti ve açığa çıkarılmış (arkeolojik kazı) maddi kültürün gelecek inşası eğitim ile mümkündür. XIX yüzyılda bilimsel değerlerin ve çalışmaların hız kazanması eğitim sistemlerinin önemini de beraberinde getirmiştir. 21.yüzyılda eğitim sistemlerinde yenilikçi yaklaşımların varlığı kendisini sosyal bilimlerin ve özellikle de tarih öğretiminde bunun yanı

⁸ Şimşek 2011, 920.

⁹ Özüşen, Yıldız 2012, 5.

¹⁰ Macintosh 2011, 6.

sıra tarih biliminin geçmiş algısı ve olgusunu anlamamızda yardımcı olan arkeoloji biliminde de kendisini göstermektedir.

Toplumların eğitimdeki gelişmişlik düzeylerini, aktarılan bilginin kalıcılık oranı eğitimin hayatilik ilkesi ile verdikleri eğitim yapısı içerisindeki felsefeler, metodolojiler, stratejiler, yöntem ve teknikler belirlemektedir. Eğitim felsefelerinin yenilikçi yaklaşımlar sergileyerek sosyal bilimlere de içine alan eğitim yöntemleri ile var olan bilginin yapılandırılarak sunulması arkeoloji ve tarih bilimlerinin eğitim ve öğretim ayağında da görülebilmektedir. Sosyal bilimlerin yaşadığımız yüzyılda ve öncesinde giderek öneminin arttığının farkındayız. Bu değer artışı sosyal bilimler içerisinde yer alan tarih öğretimini de etkilemektedir.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri günümüz itibari bilgi çağına etkisi teorik, pratikte felsefi açıdan pek çok değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu açıdan günümüzde eğitim ve öğretim yöntemleri geleneksel yöntemleri devre dışı bırakarak öğrencilerin öğrenme faaliyetlerinin her kademesinde aktif oldukları öğrenmeler ve uygulamalar daha fazla önem kazanmıştır¹¹. Avrupa Tarih Eğitimi Derneği (EURO CLIO) Tarih eğitiminde toplumların karşılıklı saygı, kültürel değerleri koruma, eleştirel düşünme, çok perspektifli tarihsel düşünme vb. konulara değinmektedir. Yenilikçi ve yapılandırmacı yaklaşımları içerisinde bilginin yapılandırıldığı bir ortamda öğrenme karşılıklı olarak gerçekleşmektedir. Bilgi yeniden yapılandırılarak öğrenme ortamında öğreten ve öğrenenin aktif bir şekilde yer aldığı bilgi transferleri sağlanmaktadır.

Yenilikçi ve yapılandırmacı eğitim yaklaşımları sergileyen tarih öğretmenleri tarih öğretirken öğrencilerin çok boyutlu düşüncelerini sağlamak amacı taşımaktadırlar. Zihinlerde demokratik yaşam ve düşünmenin varlığı da buna bağlıdır. Tarih derslerinde farklı bakış açıları sergilemek, eldeki belgeler ile analiz ve değerlendirmelerde bulunmak; düşünme alışkanlıklarının farklılığını ortaya koymak, entelektüel şüpheciliğin gelişmesine dayanak ve imkân tanımaktadır¹². Tarih derslerindeki arkeoloji konularının gerekli ortamdaki eğitimi ve birinci elden kaynaklarla sunulması tarihsel bakış açılarının somut verilerle şekillenmesini ve yorumlanmasını sağlamaktadır. Bundan anlaşılabileceği üzere soyut düşünceler ışığında tarih öğretimi uygulandığında somut veriler ve dokümanlarla arkeoloji biliminden yararlanılması kaçınılmaz olmuştur. Tarih eğitim ve öğretimin olabileceği her kademe ve okulda arkeolojinin Tarih bilimi için ne denli önemli olduğunu

¹¹ Dinç, Üztemur 2017,62-63.

¹² Öztürk 2012, 119.

görebilmekteyiz. Peki, tarih dersleri tarih öğretim müfredatlarına göre yapılanmış bir düzeyde anlatılmaya ve aktarılmaya çalışırken geleneksel yaklaşım ve metotlarla mı yoksa çağın eğitim bilimlerine göre gelişen öğrenci merkezli (yenilikçi ve yapılandırmacı) yaklaşımlarla mı öğretilmeli? Tarihi sadece yazılı belgeye dayalı bir anlayış ile mi yoksa girdi ve çıktılarının sonuçlarına bakılarak bütün tarihi kaynaklarla yazılı ya da yazısız bütün arkeolojik değerlerle yenilikçi bir metot doğrultusunda mı değerlendirilmeli? Başka bir noktadan bakılacak olursa sadece ezberletilen bir geçmiş mi yoksa öğrenen merkezin somuta yönelimi mi? Bu tez çalışması bu sorular ekseninde tarih dersleri aktarılırken tarihin arkeoloji ile ilişkisinin yakın bağlamı üzerinde duracaktır. “Nasılı, nerede, ne şekilde” araştırırken aktarılan bilginin aktarım serüveni ve kalıcılığı üzerinde de durulacaktır. Tarih öğretiminde arkeoloji değerlendirilirken arkeolojinin tarih öğretimi için etki eden fonksiyonları ve varlığının öğrenme kalıcılığı üzerindeki etkilerini açığa çıkaracaktır. Tarih ve arkeoloji birlikte sunulurken öğrenme ortamlarındaki yapılandırmacı ve yenilikçi yaklaşımlar sergilendiğinde bilginin doğru bir biçimde yapılandırıldığı görülmüştür.

Türkiye’de tarih öğretim alanlarında arkeoloji ile ilgili çalışmalar sınırlı görülmektedir. Bu da lise tarih öğretim ve ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarına yansımaktadır.(Bkz. Tablo. 4.1. 4.2. 4.7.) lise tarih öğretimi ve ilk öğretim sosyal bilgiler programlarında arkeoloji ile ilgili kaynak ve bilgilere nerdeyse hiç yer verilmemektedir. Arkeoloji temelli kavramlar birkaç cümle ile geçirildiğini görmekteyiz. Ancak arkeoloji bilimi sosyal bilgiler ve tarih öğretim alanlarında aktif yöntemler ile uygulandığında tarihsel düşünme becerisi ve tarihsel empati becerisini geliştirildiği görülmüştür. Nitekim tarihsel düşünme kendi özünde geçmiş ve gelecek arasında bağlantı görevi gören bir beceri olarak görülmektedir. Dolayısı ile arkeoloji de öğrenciyi ya da öğrenen bireyi geçmişe götürüp geçmişte vuku bulan olaylar hakkında bireye çıkarımda bulunma, yorum yapma, tahmin yeteneği geliştirme fırsatı sunarak bireyin tarihsel noktada empati anlayışı sergilemesini sağlar¹³.

Tarihsel düşünme becerileri kazandırılırken yapılandırmacı (yenilikçi) yaklaşım içerisinde öğrenme ortamlarının yaparak-yaşayarak biçimde şekillendirilmesi gerekir. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı davranışçı yaklaşımların aksine öğrenciyi öğretim sürecinin merkezinde tutar. Öğretmen ise bilgileri hazır bir şekilde sunan değil bir rehber ve yönlendirici konumdadır. Kaynak çeşitliliğiyle aktarılan bilgiler eleştirel bir düzlemde

¹³ Kızılay 2013, 2.

sorgulanarak ele alınmaktadır. Kazanılan bu öğrenmeler sonraki öğrenmelerin altyapısını oluşturmaktadır¹⁴. Tarih öğretiminin geçmişten ders çıkarıp geleceğe yön vermesi, sosyal ve gelişmiş bir toplum yaratması, eleştirebilme ve geçmişle duygudaşlık kurabilmeyi kavratması, kanıt temelli bir yaklaşım ile konulara eğilmesi, toplumun maddi ve manevi kültürel değerlerini koruyabilme açısını geliştirip kazandırması önem arz etmektedir.

Hazırlanan bu tez çalışmasında geleneksel anlayış ve eğitim felsefelerinin aksine Türkiye’de tarih öğretiminde arkeolojinin değerlendirilmesi aşamasında tarih öğretim programlarında arkeoloji konuları, arkeolojik kazanım ve kavramların kullanılmasının öğrenenin tarihsel düşünme yeteneğinin kazanmasına ve bu yeteneği geliştirmesine, geçmiş olgusunun daha net somut veriler ile aktarılıp anlaşılmasına imkân tanımaktadır. Ezber mantığı ile özdeşleşen tarih dersleri ve konularının sınıf içerisinde ve dışında zevkli hale getirilebildiği, tarih ders ve öğretim programlarının okul dışında da etkili olarak yürütülebildiği, arkeolojik kalıntı ve objelerle tarihin daha kolay öğrenebileceği, kazanılan bilgilerin başka alanlarda da transferlerine katkı sağlayacağı dokümanlar ve kaynak taramaları ile görülmüştür.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Bu tez çalışmasının problem cümlesini şu şekilde ifade edebiliriz: Yenilikçi tarih öğretiminde arkeoloji nerede nasıl yer almaktadır? Diğer bir taraftan Türkiye’deki tarih öğretiminde arkeolojinin nasıl yer aldığını, yenilikçi ve yapılandırmacı tarih öğretiminde arkeolojinin ne derece var olduğu, ulusal ve uluslararası tarih öğretim programlarında arkeoloji vurgusunun ne derece olduğu ilgili değerlendirme olacaktır.

Uluslararası tarih öğretim programları arkeoloji ile ilgili kaynaklara verilere ve bilgilere değinilmektedir. Bu bilgi, veri ve kaynakların liselerdeki tarih öğretimi üzerindeki etkisi ve önemi kaçınılmazdır. Tarihin ve tarih öğretiminin bütünleyicisi olarak sosyal bilimler içerisinde muhakkak yer alan arkeoloji, eskiyi çeşitli teknikler ve yöntemler ile araştırarak geçmişin en önemli somut kaynaklarını bize ulaştırmaktadır. Bu kaynakların her birinin tarihin en gerçek parçaları olduğunun unutmamak gerekir. Tarih öğretiminde arkeolojinin ve arkeoloji konularının sağlıklı ve temelli yorumlanabilmesi için günümüz evrensel eğitim ve öğretim metotlarıyla yapılandırılarak aktif, işbirlikçi ve yapılandırmacı yaklaşımlarla aktarılması gerekir. Arkeoloji konularının sınıf içerisinde ve sınıf dışı mekân

¹⁴ Kaya 2008, 8.

ve alanlarda ele alınması, yaparak yaşayarak ve yapılandırılarak aktarılması liselerdeki tarih öğretimlerinin daha kalıcı olmasını sağlamaktadır. Asıl önem arz etmekte olan şey ise doğru yöntemlerle arkeolojinin ne kadar önemli olduğu yargısına arkeolojik bilgi ve çalışmalarının tarih öğretimine ve eğitime çok sayıda olumlu sonuçlar kattığıdır.

Tarih öğretim programlarında kullanılan görsel veri arkeolojik malzemeler dolaylı ve doğrudan tarih bilincinin oluşmasında büyük yerinin olduğu görülmektedir. Bu tarihsel bilinci yeniden şekillendirmekte ve yeni anlamlar yüklemektedir. Nitekim bunlar bir bütün olarak ele alındığı zaman da toplum belleğinin oluşmasında yer almaktadır. Bu nokta itibari ile müzeler, geçmiş algısı ve olgusu oluşturan maddi kalıntılar ile kalıcılık sağlanabilmektedir.

Bu tez çalışmasında yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojinin değerlendirilmesi ekseninde sınıf içinde veya okul dışı etkinliklerle arkeolojik veri, doküman, alan ve konularının tarih öğretimine katkısı, olması gerekenleri üzerinde durulacaktır. Arkeolojinin somut verileri ışığında tarihsel bilgi üzerindeki varlığı da ele alınmıştır.

Tarih öğretim müfredatında arkeolojik konuların varlığı üzerinde durularak olması gereken bir tarihsel öğrenme yaklaşımı sergilenmiştir. Bilindiği gibi tarih geçmiş ile bütünleşen geçmişin etkilerini bugüne taşıyarak toplumların neler yaptıklarını coğrafyayı ve takvimi belgeler ışığında aktaran bir bilim dalı olarak tanımlanmıştı. Bu tanımlamada coğrafyayı yer; takvimi zaman olarak belirtilmenin dışında önemli bir diğer vurgunun “belgeler” olduğunu aktarmıştık. Ancak salt belge yeterliliği modern tarihçilik alanında çok sayıda eleştiri olsa da tarih ve geçmiş olgusunun somut kanıtlar (arkeolojik kalıntı) ile varlığını daha kalıcı kılabilirdiği sonucuna varılmıştır.

Sınıf içerisinde öğrenme ortamının eğitim ve öğretim konularına göre düzenlenmemesi, geleneksel öğretim yaklaşımları ile yapılan sosyal bilimler eğitiminin varlığı öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Aktif öğrenme ortamlarının olmaması, pasif öğrenme ortamının öğrenme ihtiyaçlarına cevap verememesi, konu ile ilgili verilerin ortamlarda ve alanlarda bulunulmaması tarih öğretiminde arkeoloji konularının sınıf içi ve dışındaki arkeolojik mekân ve müzelerde daha az yer verilmesi, tarih öğretiminde kalıcı öğrenmeyi engellemektir. Var olan geleneksel metotlar dışında yenilikçi tarih öğretimi ile öğrenciler sınıf ortamında ve sınıf ortamının dışında arkeoloji konularının etki ettiği alanları yapılandırmacı bir noktada şekillendirerek tarih derslerinde olan soyut kavram ve ifadeleri kalıcı bir öğrenme ile anlamaktadırlar. Yenilikçi tarih öğretiminde arkeoloji konularının

yapılandırmacı yaklaşımlar ile sunulması liselerdeki tarih öğretimi ve arkeolojinin önemini ve etki alanını arttırmaktadır.

Yenilikçi tarih öğretimindeki tarihsel konuların daha net anlaşılabilmesi için arkeoloji konularının var olan öğretim metotlarının dışında yeni bir yaklaşım ile sınıf içerisinde ve dışında aktarılması gerekmektedir. Liselerdeki tarih programlarında öğrenmenin kalıcılığını arttırmak arkeoloji konularının yapılandırmacı yenilikçi bir yapı ve etkinlikle sunulması gerekmektedir. Tarih geçmiş ve gelecek köprüsü olarak niteleniyorsa arkeoloji bu köprünün en sağlam ayakları olarak görülmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın amacı yenilikçi tarih öğretiminde arkeoloji biliminin değerlendirilmesi konusudur. Arkeolojinin tarih öğretiminde öğrenme koşullarına etkisi, tarih öğretilirken arkeolojinin tarih öğretimine nerede, nasıl dokunduğunun amacını ve önemini taşımaktadır. Tarih öğretiminde arkeoloji konularının ve verilerin ders programlarında yer alan detayları üzerinde durulacaktır. Arkeoloji konularının tarih öğretiminde ne denli var olduğu, arkeolojik verilerin, alanların (sit alanlar, antik kentler, müzeler) dokümanların, tarih öğretimindeki varlığı ve yer alması gereken arkeoloji biliminin önemi üzerine geleneksel öğretim metotlarının dışında öğrencinin edilgen değil aktif olabildiği, yenilikçi tarih öğretiminde yer alan uygulamalar ve etkinlikler aracılığıyla sınıf içi ve dışında bilginin yapılandırıldığı, öğrenme ortamlarının işbirlikçi detaylarla kalıcı öğrenmelerin sağlanması üzerinedir. Arkeolojinin kendine özgü değer ve yargıları ile bilginin geçmiş faktörü kullanılarak yapılandırılması söz konusudur. Arkeolojinin ve konularının gerektirdiği ölçüde derslerdeki öneminin açığa çıkarılarak aktarılması ve öğretilmesi amaçlanmaktadır. Tarih için en önemli öğelerden birisi olan “geçmiş” olgusunun tarih öğretiminde yenilikçi yöntemler sunulurken arkeoloji etkisinin neler olduğu amacı taşımaktadır.

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi belirlenmiştir. Algı ve olayların bilgi ve dokümanların, veri analizinin kullanılarak doğal ortamlarda incelenmesi, yorumlanması ve aktarılmasına yönelik bir araştırma yöntemi belirlenmiştir. Tezin biçimlenmesinde kütüphane taraması, tarihsel belge ve doküman, arkeolojik veriler, konu üzerine yapılan anket çalışmaları, makaleler, kitaplar, müzelerin araştırılarak incelenmesi çalışma yönteminin temelini oluşturmuştur.

1.3. SINIRLILIKLAR

Araştırmamız Türkiye’de M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu’nun 2005, 2008 ve son olarak da 2018 yılında sosyal bilgiler ve tarih öğretim programlarının irdelenmesinin sonucunda arkeolojinin bu derslerde var olan kazanımlar konu, etkinlik ve açıklamaların aktarılması, yorumlanması; Avrupa bağlamında genel anlamda İngiltere ve Almanya’nın Thüringen Eyaleti tarih öğretim programları örnek alınarak sosyal bilgiler, tarih öğretim programlarından genel anlamda arkeolojinin öğretim yaklaşımları içerisindeki yerinin irdelenmesi ve yorumlanması ile sınırlı tutulmuştur. Ayrıca ülkemizde deneysel arkeoloji alanları ve arkeoparkların yenilikçi tarih öğretim ilişkisi ile sınırlı kalmıştır.

1.4. VARSAYIMLAR

Araştırmada yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojinin değerlendirilmesi ile ilgili bilgi ve verilerin (nitel) geçerli ve güvenilir olduğu, toplanan verilerin araştırma konusuna ve amacına hizmet ettiği, nesnel bilgi türünün ölçüt olarak seçildiği varsayılmıştır. Arkeoloji disiplinin yenilikçi tarih öğretim programları içerisinde yeri irdelenerek olması gereken düzeyin tarih öğretim programlarına olumlu etkileri varsayımlar arasında yer almıştır. Türkiye’de ideal bir toplumsal arkeoloji bilincinin örgün eğitimin dışında yaygın olarak sunulmasının sonuçları varsayımlar arasındadır.

1.5. TANIMLAR

Tez çalışmasında ele alınan tanımlara değinecek olursak konu ile ilgili en genel tanımın sosyal bilimler olduğu görülmektedir. Sosyal bilimler içeriğinde arkeolojinin yenilikçi tarih yaklaşımı doğrultusunda, kendine özgü bir yapısı, araştırma ve ispat metotlarına sahip arkeoloji, tarih, sosyal bilgiler karşımıza çıkmaktadır. Yenilikçi tarih öğretiminde arkeoloji ele alınıp değerlendirildiğinde eğitim, öğretim, tarih öğretimi ve yapılandırmacılık tanımlarının da es geçilmemesi gerekir. Arkeoloji öğretiminin eğitim-öğretim boyutları içerisinde yer alan deneysel arkeoloji ve arkeopark kavramlarının tanımlarına da yer verilmiştir.

Sosyal bilimler: Bilimler sınıflandırılması içerisinde insan ve toplum bilimi olarak aktarılmaktadır. Bu haklı tasnif içerisinde kavram olarak şöyle tanımlanmaktadır: geçmişte olmuş ve şuanda var olan toplumsal ve bireysel olay ve olguları, toplumun ve insanın

özelliklerini ele alarak inceleyen, birey ve toplum sorunlarına çözüm üreten bilim dallarına denilmektedir¹⁵.

Tarih, sosyal bilgiler dersi ve bu ders içeriklerinin arkeoloji bilimi ile zenginleştirilmesi sonucunda öğrenen birey geçmişi yorumlayarak tanır. Geçmiş ve bugün arasında bir bağ kurarak çıkarımda bulunur. Diğer bir ifade ile tarih, sosyal bilgiler dersleri ve bu derslerin arkeoloji ile bütünleştirilmesi bireyin geçmişteki olay ve olgular arasında karşılaştırmalar yaparak şu anki yaşamına transferine, sosyalleşmesine, geçmişten ders çıkarmasına, tarihsel düşünme yeteneğinin gelişmesine olanak tanır. O halde tarih dersinin amaçlarından birinin bireyde tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine hizmet eder denilebilir¹⁶. Bundan hareketle eğitim ve öğretim fonksiyonlarına yenilikçi düzlemde bakıldığında tarih ve sosyal bilgiler eğitiminin içeriğinde arkeolojinin de yer alması kaçınılmazdır.

Sosyal bilgiler: Bireyin toplumsal varlığını gerçekleştirebilmesine olanak sağlamak amacı ile tarih, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, antropoloji, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, vatandaşlık ve siyaset bilimi vb. sosyal bilimler konularını ele alan insan ve toplumun fiziki, sosyal çevre ile bağ kurmasına yardım eden bugün geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran toplu öğreti özelliğinden yola çıkarak bütün bir düzeyde oluşturulmuş ders programı olarak tanımlanabilir¹⁷. Sosyal bilimler tanımında yer aldığı gibi sosyal bilgiler dersi bütünsel açıdan ele alınarak aktarılması gereken bir ders programı olduğu açıklanmaktadır.

Eğitim: öğrenim ve öğretim fonksiyonları sonucunda belli bir mekan dâhilinde yada mekan teşkil etmeyen bir düzlemde bilgi ile çeşitli süreçler geçirerek bireysel anlamda öğrenme ve öğretme yolları ile yüksek yaşam kalitesine ulaşmak amacı taşıyan, toplum olarak ilerleme ve gelişmenin en önemli önkoşulu olarak görülmektedir. İnsan haklarına saygılı bir siyasal zemin ve toplumsal gelişmenin yolu eğitim ve eğitim fonksiyonlarından geçmektedir¹⁸.

Öğretim: Belirli bir plan ve kontrol dâhilinde okullarda ele alınan örgütlü öğrenci ve öğretmen faaliyetlerinde öğretim denir. Öğretim, eğitim içerisinde formal yolla elde

¹⁵ Bilgili 2016, 2.

¹⁶ Kızılay 2013, 14.

¹⁷ Bilgili 2016, 4.

¹⁸ Özyılmaz 2013, 3.

edilir. Öğretim sürecinde ele alınacak etkinliklerin planlı ve kontrollü olması öğretimin en önemli özellikleri arasında yer alır. Bu nedenle öğretim profesyonel bir iştir¹⁹.

Yapılandırmacılık: Bilginin özüne ilişkin yeni fikirlerin, eğitim-öğretim sürecine yansımaları sağlamıştır. Bundan dolayı yapılandırmacılık, felsefede pozitivizm sonrası oluşan yenedünya görüşünün eğitime yansımalarıdır²⁰.

Tarih: Geçmiş imgesi ile geçmiş düşüncesini barındırır. Geçmiş imgesi ile kastedilen kanıtların ve belgelerin kullanılması ile ortaya çıkarılan gerçeklik; geçmiş idesi ile vurgulanan geçmişte gerçekleşmiş olan gerçeklerin tarihçiler ya da uzmanlar tarafından yorumlanmasıdır²¹. Diğer bir ifade basit bir şekilde geçmişin bilimi olarak aktarılmıştır. Bu eksik ve zayıf bir tanım olarak aktarılsa bile zaman içerisinde tarihin farklı boyutlarını ele alan bilim insanları tarafından yeni tanım ve yorumlar olgunlaştırılarak aktarılmıştır. Annales Tarih Okulu üyelerinden Marc Bloch, tarihin tanımını zaman içerisinde insanların bilimi olarak ifade etmiştir. Amerikalı tarihçi Turner da “geçmişten bugüne devam eden ve günümüzdeki eleştirel ve yorumlayıcı bir tarzda incelenmekte olan kalıntılar” olarak ifade etmektedir²².

Tarih Öğretimi: Tarih bilgisi ve becerisi olmayan kişilere bu tür bilgi, beceri ve birikimi sunma amaçlarını taşır. Okul ortamı ya da başka ortamlarda geçmiş sadece bir anı olarak kalmaktadır. Tarih öğretimi bu anıları canlı ve aktif tutar. Tarih öğretimi niteliksel olarak incelendiğinde tarihin farklı boyutlarındaki bilgi ve öğretiyi eksiksiz bir şekilde doğru olanı yapılandırarak sunmaya dayandığı görülmektedir. İdeal bir tarih öğretiminin temeli tarihsel konu ve kavramlarla ilk defa karşılaşacak olan bireylerin ilgilerini aktif hale getirmek, öğrenme ortamlarında var olanı kabul etmek yerine tarihin sürekli sorgulanma sürecinde olduğunu göstermektir²³.

Arkeoloji: Kelime anlamı olarak eskinin ilmi tanımlanmasından ziyade çeşitli bilim dallarından istifade ederek geçmiş medeniyetlerin maddi kalıntılarını inceleyip yorumlayan bir bilim disiplini olarak tanımlanmaktadır²⁴. Arkeoloji kayıt altında tutulmuş maddi kültür kalıntıları ve arkeolojik malzemeler üzerinde çalışma veya bunları bularak geçmişini yorumlayan ve açıklayan bilim ifadesi ile tanımlanabilir²⁵. Arkeoloji, TDK’de

¹⁹ Erden 2009, 19.

²⁰ Memişoğlu 2009, 3.

²¹ Özbaran 1992, 11.

²² Kütükoğlu 1991, 1.

²³ Güven 2014, 2.

²⁴ Saltuk 1993, 29.

²⁵ Panchyk 2001, 15.

belirtildiği “kazı bilimi” ifadesi şeklinde sınırlı tutulamaz. Bu sözcük tam anlamı ile Türkçeye çevrildiği zaman “eskinin (arkhaios), yani geçmişin bilimi” olarak aktarmak gerekir. Ancak geçmiş konu alanı olarak belirleyen ve bu konular ile ilgilenen tarih, sanat tarihi bilim dallarında ayrılan farklı önemli bir özellikleri mevcuttur. Arkeoloji, geçmişteki olgu ve olayların sadece sebep ve ilişkileri üzerinde ya da sadece geçmişte medeniyetlerin oluşturmuş oldukları sanat eserleri üzerinde durmaz. Çok kapsamlı olarak insanlar ve toplumlar tarafından yapılmış her türlü maddi kalıntı ve malzemeleri inceleyerek araştırır. Bunları anlamamız için yorumlar ve sergiler. Bu nedenler Avrupa Konseyi arkeolojiyi ve araştırma konularının başlangıç tarihini (2.5 milyon) öncesi ve günümüz itibari ile 100 yıl öncesini sınır olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla Eski Taş Çağ’ından 20. yüzyılın başına kadar insanların ilk taş alet yapımından başlayarak insan eliyle vücuda gelmiş her şey arkeolojinin ilgi, konu alanı, araştırma ve inceleme havzasına girer²⁶. Diğer bir taraftan arkeoloji bireylerin ve toplumların kültürel yapıları, yaşamları konusunda temel göstergeler sonucunda bu gerçeklerden istifade ederek geçmişten kalan her türlü maddi kültür kalıntısını toplayarak tasnif eder ve yeni kataloglama yapar. Bu durum ve koşullardan hareketle yeni analiz ve değerlendirmeler yaparak sonuçlara varır²⁷.

Deneyisel Arkeoloji: Kazı ve araştırmalar sonucunda elde tutulan bilgiler arkeolojik nitelik taşımaktadır. Bu bilgi niteliğinin ve çeşitlenmesi ile bilginin sağlıklı bir biçimde yorumlanması, kullanılmakta olan araştırmanın yeni sorularla zenginleşip yapılandırılmasını sağlamaktadır. Arkeolojinin tekrar geçmişi inşa etmesi için bir araçtır²⁸.

Arkeopark: Kavramı, arkeolojik yöntemlerle elde edilmiş kültür varlıklarının kendi doğal ortamları içinde sergilenerek insanlara geçmiş uygarlıkların yaşantısı, kültürü ve mimarisini aktarması amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar olarak tanımlanabilir²⁹.

²⁶ Zoroğlu 2013, 66.

²⁷ Sevin 1995, 13.

²⁸ Flores 2011, 32.

²⁹ Keskin, Zeren 2018, 111.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Yenilikçi veya yapılandırmacı tarih öğretim yaklaşımlarında arkeolojinin değerlendirilmesi konusu ele alınırken ayrı birer disiplin olarak kendini gösteren arkeoloji ve tarih bilimlerinin yöntem/metot noktasında birbirleri ile kesiştiklerini görebilmekteyiz. Özellikle teorik eğitim ve uygulama alanı bunlardan sadece ikisi denilebilir. Ülkemizde liselerde arkeoloji derslerinin müfredat içerisinde bir disiplin olarak ele alınmadığı görülmektedir. Fakat liselerdeki tarih programlarına ve sosyal bilgiler program içeriklerine bakıldığında ders içeriklerinin arkeoloji ile bütünleştiği noktaları da görebilmekteyiz. Arkeoloji derslerinin ve eğitimlerinin tarih öğretim programlarındaki konu ve kazanım bütünlüğü içerisindeki sunumları ve uygulama alanlarının benzerliği, arkeolog ve tarihçilerin teorik ve uygulama eğitimlerinin bütünleştiği noktaları da görebilmekteyiz. Arkeoloji ve arkeoloğun hem tarih öncesinde hem de sonrasındaki uğraş alanlarının genişliği, tarih ve arkeoloji bütünlüğünün varlığını ortaya koymaktadır.

2.1. TARİHİN KAVRAMI VE AMACI

Tarih anılırken bazı kelimler üzerinde durmak gerekir. Bu kelimelerden bir tanesi historia diğeri tevarih son olarak da tarih felsefesi için önemli resgestae'dır. Historia kelimesi Latince olarak açıklandığı zaman somut malzeme ya da kalıntı olarak ifade edilmektedir. Arapça'daki tevarih kelimesi ise takvim veya ay bilgisi anlamı taşımaktadır. Res gestae kelimelerine bakıldığında Latince'de "res": şeyler anlamında, "gestae" hattı harekât, hal, durum, hareket anlamına gelmektedir³⁰. Tarihin anlamının yüklendiği bu kelimeler tarihin tanımında bize yardımca olsa da tarih için en önemli öğelerden birisi "geçmiş"tir. Tarih geçmiş imgesi ile bütünleşen geçmiş düşüncesidir. Geçmiş düşüncesi ve imgesi geçmişte olmuş olan gerçeklerin kanıt ve belgeler kullanılarak yorumlanması ve aktarılmasına dayanmaktadır³¹. Tarih geçmiş imgesini kanıt temelli belge, dokümana dayandırırken kanıt temelli bu belge, bilgi ve dokümanın ne olduğu nasıl olduğu ya da nerde durduğu araştırmak; mekânının belirlemesinde (yüzey araştırması) , belirli yöntemler ve veriler kullanarak gün yüzüne çıkaran arkeolojiye borçludur. Tarihin bu değerler üzerinde bir bina inşa ederken arkeolojinin, eski olanı araştıran bilimin, geçmiş ögesi içinde var olan somut veriler ile varlığını koruması bu etkiye bağlanabilir.

³⁰ Ortaylı 1996, 152.

³¹ Özbaran 1992, 11.

Tarihi olayların ortaya çıkmasındaki önemi kadar tarihi kaleme almak da bu denli önem arz etmektedir. Geçmişe gidilerek o dönemi aydınlatan bilgi, bulgu ve dokümanların incelenmesi doğruluğunun sorgulanması tarihçiler tarafından kaygı ile yaklaşılın işlemler arasında yer alır. Doğru bilgilere ulaşmak için bilgilerin toplanması ve bilgilere doğru yöntemlerle ulaşılması da oldukça önemlidir. Toplumun bütünleşmesi, geçmişten geleceğe kendini yapılandırması, koşullara uyum sağlanabilmesi ve doğru bilgilerle kazandırılabilir³².

Tarih kendinden menkul bir disiplin değildir. Tarih alanı toplumları, toplumsal ilişkileri, olayları inceler, bu nedenle de sadece kendi alanı için değil toplum için bir malzeme üretir. Tarih üretimi alan içi bir üretim olarak kalmamakta, ürettiği bilgi, toplumsal ilişkiye de katılmaktadır. Bununla beraber, bugün anladığımız anlamda tarih ve tarihsel bakış açısı tarihin her döneminde aynı olmamıştır. Tarihe olan yaklaşımda da tarihten anlaşılan da dönemsel olarak değişim göstermiştir. Buna rağmen, tarihsel boyut, tarihsel perspektif toplumla ilişkili konularda aydınlatıcı rol oynamaktadır. Tarihsel bilgiden bugün anladığımız, geçmişten çok farklı olabilir ama tarihsel bilgiye toplumun ortaya çıktığı günden bugüne kadar her zaman ihtiyacı olmuş ve bu ihtiyacını da bu bilgiyi üreterek ortaya koymuştur³³. Bilgi üretmesi tarih biliminin eldeki verilere ve kaynaklara dayanarak yorumlanmasının yanında bu verilerin yüzyıl ve bin yıl öncesinden çeşitli tekniklerle gün yüzüne çıkarılması arkeolog ve arkeolojinin görev alanına dahil olmuştur. Bu bilgilerin tarihe yardımcı olmasının yanı sıra bu somut verilerin detaylı ve en ince ayrıntısına kadar incelendikten sonra tarih ve tarihçi alanına sunmaktadır. Be nedenle geçmişin yorumlanmasına devlet ve millet tarihinin var olmasına, geçmişteki varlığın geleceğe ışık tutmasında en önemli yolun arkeoloji biliminden geçtiği aşikardır.

Geçmişte yaşanan olayların yazıya dökülerek aktarılmaya çalışılması çabası, toplumlarda İlk Çağ'dan beri görülmektedir. Toplum örgütlenmesinin ortaya çıkışı akabinde toplumun, farklı kurumları bünyesinde oluşturmaya başlamasıyla beraber toplumda gerçekleşen olayların kayda alınması gayreti sonucunda tarih yazıcılığının başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda yıllıklar ilk kez İlk Çağ'da Sümerler tarafından oluşturulmuştur. Bu dönemden itibaren uzunca bir dönem geçmişin yaşanan olaylarının devlet tarafından kayda alındığı ve aktarıldığı görülmektedir. Tarih, bir yanıyla devlet kayıtları olarak tutulan ve aktarılan bir özellik gösterir. Toplum örgütü

³² Tosh 1997, 4.

³³ Akkoç 2006, 23.

içindeki yapıların, kurumların toplumsal ilişkideki yeri, bu noktada önemli olmaktadır. Devleti ortaya çıkaran özellik, toplumun savunma ihtiyacını karşılayan sınıfın örgütlü ve düzenli olarak yönetiminin yapılabilmesi meselesidir. Bu durum, bu kurumun ürettiği tarih bilgisini de belirlemiştir. Buna bağlı olarak da devletin ürettiği tarihsel bilgi, askeri-siyasi olayları ve gelişmeleri aktaran bir yapıdadır. Bu tarih yazıcılığı toplumun tamamına yönelik değil, yine devlet yönetimindeki belli sayıdaki insanlara yönelik olacaktır. Uzun dönemler boyunca Doğu'da ve Batı'da tarih yazıcılığı bu özellikte devam etmiştir. Bununla beraber, Doğu'da ve Batı'da tarihçilik anlayışının tamamen aynı gelişmeleri gösterdiğini, aynı doğrultuda olduğunu ve tek bir gelenek oluşturduğunu söylemek de doğru olmayacaktır. Doğu tarihçiliğinin kaynaklarını inceleyen çalışmalar çok sınırlı düzeyde olmakla beraber Doğu'da özellikle de Yakın Doğu'da İlk Çağ'dan itibaren tarih yazımı anlamında belli bir eğilimin, çizginin varlığı söz konusudur³⁴. Bundan da anlaşılacağı üzere tarih ve tarihçilik anlayışının devletler ve milletler açısından önemli olduğunu görmekteyiz. Bunu geçmişten alıp geleceğe aktarmak için öğrenme ortamlarının sağlıklı bir şekilde oluşturulması gerekir. Geleneksel öğretim metotlarının dışında öğrenme ortamlarının yenilikçi bir düzeyde tutulması gerekmektedir

2.2. TARİH ÖĞRETİMİ

Tarih öğretimi kavramı anlam olarak birleştiricilik sağlama, gelecek vizyonu sunma, aidiyet kazandırma, kimlik oluşturma geçerli bir dünya görüşü var etme vb. toplumsal görevler yüklenmektedir. Bununla birlikte bireylerin gelişiminde önemli sorumluluklar üstlenmesi beklenmektedir. Bu durum tarih öğretiminde karmaşık çatışmalar belirli düzeyde beklenti ve tartışma zemini oluşmasına neden olmuştur. Tarih öğretimi Türkiye'de eğitim olgusu bütününde olguya dair genel-geçer tartışma kalıpları içinde niteliksel boyutta veya yeterlilik gibi kavramlar eşliğinde ele alınmamaktadır. E.Hobsbawm'ın aktardığı şekilde tarihçi sorunlarının konulardan daha önemli olan toplumsal ve siyasi işlevi olmasından kaynaklı siyasal ve toplumsal malzemeler kullanılarak yola çıkar³⁵. Tarih öğretim anlayışı öteki toplum ve insanlara karşı ahlaklı, saygılı olmayı amaçlar. Kültürel değerleri, insanlık tarihi kalıntılarını kollayan, yurttaşlık becerileri ile bu yurttaşlık değerlerini geliştiren bireyler ve toplumlar yetiştirir³⁶.

³⁴ Baykan 2006, 86.

³⁵ Köksal 2010, 114.

³⁶ Safran 1993, 17.

Milli benlik kavramının oluşmasında bu benliğin beslenip köklenmesinde tarih biliminin önemli görev ve sorumlulukları vardır. Tarih bilimi bu görev ve sorumluluklarını eğitim öğretim ortamlarında tarih bilimi ile ilişkili olan bütün bilimlerden en çok da arkeolojiden yararlanarak, yapılandırarak aktarmalıdır. Schopenhauer'in aktardığı üzere “Bir millet benlik şuuruna ancak tarih vasıtasıyla varabilir” demektedir. Tarihin ulusal noktadaki eğitim anlayışı ile eğitimin değerini olması gereken yer de kullanan milletler ve devletler bu eğitim kaynağından yararlanma çalışmışlardır. Tarih ders ve öğretim programları çocuğa ahlaki hayatın yanında millet vazifeleri hakkında siyasal-tarihsel anlayış kazandırmaktadır. Bireye sosyal, ahlaki bir bilinç yükler. Aynı zamanda tarih, tarihi şahsiyetler aracılığı ile liyakatli sorumluluk bilincine sahip yurttaş olmayı öğretir. Schneider tarih eğitimi ve öğretimi ile ilgili şunları aktarmaktadır: “Tarih öğretiminin ödevi, öğrenciyi bilinçli, duygularında kararlı, anlayışlı, empati kuran, görev ve sorumluluk sahibi fedakârlık anlayışına sahip yurttaşlar haline getirmektir” der³⁷.

Tarih dersiyle ilgili olarak bu konuda öğrencilerin kendi deneyim ve çalışmalarını sergileyebilmeleri için eğitim öğretim ortamlarında tarih belge, bulgu ve eserlerden (arkeolojik malzeme) oluşan bir tarih atölyesi ya da müzesi oluşturulabilir. Haritalar, zaman kapsülleri, tarih kitapları, arşiv belgeleri, arkeolojik objeler, grafikler, atlaslar, şekiller, yansıtıcılar, akıllı tahta, sandalye ve masaları ile bütünsel açıdan sosyal şartları taşıyan bir fiziki çevre oluşturulmalıdır³⁸. Bu fiziki çevre tarih öğretimi ortamıdır.

Tarih eğitim ve öğretim programları ilköğretim düzeyinde eğitim gören çocukların, arkeologlar gibi çalışmasına ve onların yöntemine yönlendirilmelidir. Modern tarih anlayışında ve olması gereken tarih öğretim programlarında somut işlem basamağındaki çocukların nesnelere olan gelişimleri dikkate alınarak bu çocuklara somut nesneler ile karşılaştırma, sıralama, sınıflama yaptırılmaktadır. Örnek verilecek olursa Tudor ve Roma dönemindeki evler ile modern zamandaki evler karşılaştırıldığında çocuğun son dört yüz yıl içerisindeki hızlı değişimin olduğu sonucuna varılarak ulaşılması sağlanmaktadır. Eski Çağ tarihindeki konular itibari ile gündelik yaşam, tarım, ekonomi, ticaret, piramitler, endüstri, para, mimari vb. konular üzerinde durulmaktadır. Somut veriler yardımı ile gerekli ortamlarda çocuğa tarihsel arkeolojik argümanlar sunularak zihinde belirli bir tarih döngüsü yaratılabilir³⁹.

³⁷Baymur 1945, 3.

³⁸Ata 2000, 596.

³⁹Ata 1999, 3-4.

2.2.1. Yenilikçi Tarih öğretimi ve Yapılandırmacı Yaklaşım

Yapılandırmacı eğitimde kullanılan başlıca eğitim yöntemi aktif öğrenmedir. Aktif öğrenme, öğrencilerin öğrenim sürecinde aktif olmaları, öğrenime doğrudan katılmalarıdır. Bu yöntemde öğrenciler araştıracakları konuları, yapacakları faaliyetleri kendileri planlamaktadır öğrenciler kendi hatalarını ve başarılarını kendileri belirlemekte bilgileri yapılandırarak sunma imkanı vermektedir. Öğrenci bu çalışmalar sırasında karar verme yetisi ve öğrenme ilkelerini kavrar⁴⁰.

Yapılandırmacı yaklaşım, öğrenene öğretme-öğrenme sürecinde etkin bir role sahip olma imkânı tanımaktadır. Bu yapısalcı yaklaşım bireylerin daha fazla sorumluluk almalarına, etkin bir şekilde ders ortamında hazır olma gerekliliği sunmaktadır. Bu sebeple yapılandırmacı veya yenilikçi sınıf ortamları salt bilgilerin aktarıldığı bir alan değil; öğrencinin katılımlı, paylaşımlı, eleştirel sorgulama alanı olarak görülmektedir. Belirli problemlere çözüm önerilerinin toplandığı araştırma incelemenin olduğu mekan olarak da tanımlamak mümkündür⁴¹. Dolayısı ile yapılandırmacı ve yenilikçi diğer bir adıyla yapısalcı öğretim ve eğitim ortamları öğrencilerin çevreleri ile daha fazla iletişimde bulunduğu zengin öğrenme aktivitelerine imkan sağlayacak bir düzlemde şekillendirilmelidir. Modern yaklaşımlarla yapılandırılmış eğitsel ortamlarda bireyler zihinsel olarak yapılandırdıkları bilgiyi sınama, yanlış olan bilgileri düzeltme, gerekirse bilgiyi tekrar yapılandırarak yeni bilgi üretme fırsatı tanımaktadır⁴².

Tarih eğitimi modern toplumlarda incelendiğinde som otuz yıllık dönem itibari ile büyük bir dönüşüm ve gelişim geçirdiği görülmektedir. Bu model anlayışında birey ya da öğrenci bilgiyi pasif alan konumunun aksine tarihi eleştirerek düşünen araştırarak yazan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencinin ders içerisinde aktif oyunlar ile tartışma ve eleştirel değerlendirmelerin olduğu bir sınıf ortamı oluşturulmuştur. Grafikler, görseller, haritalar değişik kaynak ve doküman kullanarak sağlanmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Bunun sonucunda öğretmen merkezli bir eğitim odağından sıyrılıp öğrenci odaklı bir eğitim ve öğretim yaklaşımının varlığı zorunlu hale gelmiştir⁴³. Modern anlamda yapılandırılan bu yaklaşım ve öğrenme metotlarının yenilikçi bir düzlemde aktarılması tarihi daha anlaşılır kılmaktadır. Tarihi anlama ve aktarmaya yönelimde arkeolojinin bu modern anlayışta bütüncül bir noktada sergilenmesi gerekmektedir.

⁴⁰ Gümüş 2007, 52.

⁴¹ Demirel 2006, 236.

⁴² Yaşar 1998, 69.

⁴³ Stradling 2003, 138.

Her birey yapılandırmacı merkezli öğrenme yaklaşımında öğrenme sürecinde aktif bir konum sergilemeli ve birey ya da öğrenci kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalıdır. Bu nedenle öğretmen sınıf ortamında yöntem ve teknik bakımından çeşitlilik sergilemeli, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak problem çözme, proje temelli, işbirlikçi örnek olay vb. öğretim strateji, yöntem ve tekniklere daha fazla zaman ayırmalıdır. Böylelikle öğretmen rolü öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıran bir yol gösterici veya bir kılavuz olarak görülecektir⁴⁴. Yenilikçi ya da yapılandırmacı tarih eğitiminin temelinde sorgulama temelli tarih eğitimi yatmaktadır. Bu yaklaşımda öğrenci aktif halde yer alır. Bilgiyi yapılandıran bilgiye yeni bir boyut kazandıran öğrencinin kendisidir.

Sorgulamaya dayalı yapılandırmacı yaklaşım temelli tarih öğretiminin dayanak olarak gördüğü bir diğer boyut ise konu alanı itibari ile tarihin metodolojisinin tarihsel bilgiyi üretme sistemiği oluşturmaktır. Yeni tarih anlayışının en önemli hareket noktası disiplin anlayışı içerisinde uzmanlığın ve metodolojik çerçeve alanının öğrenciye aktarılmasıdır. Bu çerçeve sunulurken tarih öğretimindeki asıl vurgu tarihçilerin araştırarak analiz ve yorumlama sürecinin öğrenciye yansıtılmasıdır. Öğrencide bu süreçte meydana gelen deneyim ve becerilerinin önemi vurgulanmaktadır⁴⁵.

Yenilikçi tarih anlayışında ve aktif öğrenme arasında önemli düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu anlayışta ve yaklaşımda öğrencinin aktif bir boyutta sürece dahil edilmesi amaçlanır⁴⁶. Yapılandırmacı ve yenilikçi öğrenme kuramlarında öğrenciler sürece aktif bir şekilde katılmaları kendi öğrenmelerinin boyutlandırarak anlamlandırarak etkinlikler dizini oluşturmak esastır. Bu yapılandırılan bilgilerin oluşmasında ön öğrenme ya da ön düzenleyicilerin etkisi kaçınılmazdır. Öğretmen bu ön öğrenmelerden yola çıkarak bilgiyi yapılandıran bir rehber niteliğindedir. Aktif öğrenme boyutu bu nedenle sunmuş olduğu öğretim yöntem, tekniklerle bilginin kalıcı yapılandırılmasını sağlar. Araştırma-inceleme, yaparak-yaşayarak, keşfederek-deneyerek, bilgisayar destekli, öğrenme bunlar arasında yer almaktadır⁴⁷. Tarihin, taşıdığı bu bütünlük dolayısıyla, özellikle de tarih eğitimi açısından tarih çalışmalarının, farklı uzmanlarla(arkeolog) beraber, bütünsel bir anlamda yapılması gerekmektedir⁴⁸. Bu bütüncül yapı genel anlamı ile tarihi ve arkeoloji eksenli geçmişi algılama boyutunu kalıcı hale getirebilmektedir.

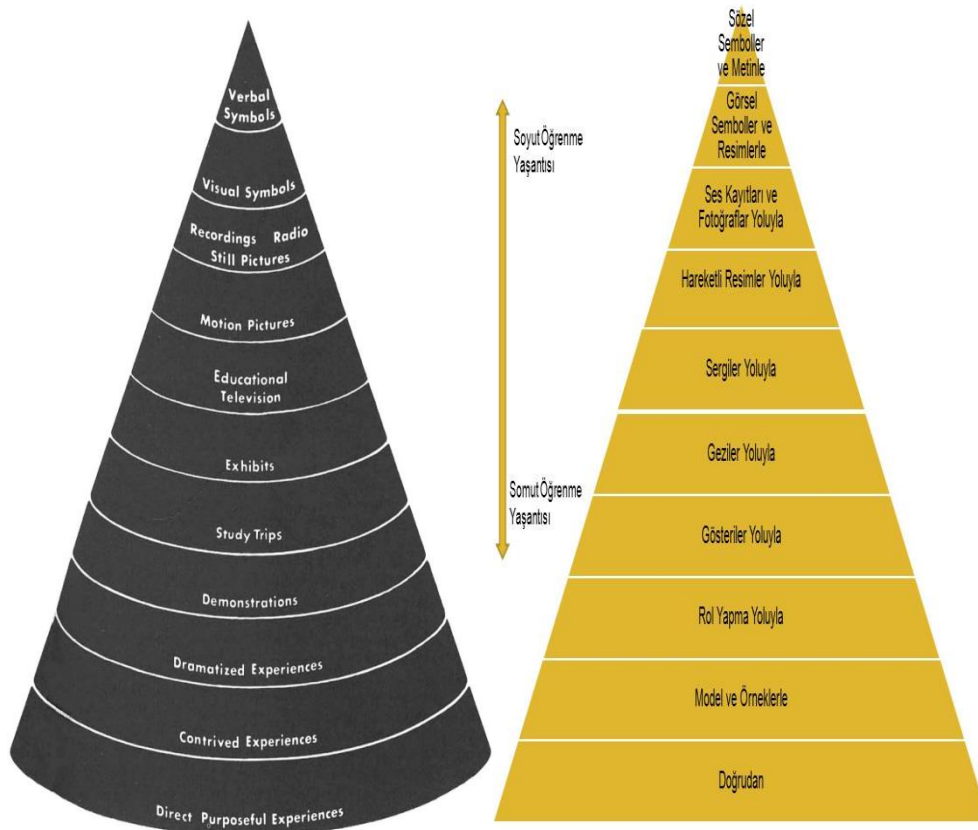
⁴⁴ Saban 2000, 79.

⁴⁵ Kabapınar 2003, 41.

⁴⁶ Yalavuz 2006, 51.

⁴⁷ Yalavuz 2006, 51.

⁴⁸ Akkoç 2008, 53.

Şekil 2. 1. Edgar Dale yaşantı konisi⁴⁹

Eğitim ortamlarında kullanılan görsel, işitsel araçlar öğrenmeler üzerinde kalıcı bir iz bırakmaktadır. Bu öğrenme kalıcılığı dersleri bütünsel bir anlamda algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Eğitim ve öğretim etkinlikleri birden fazla duyu organına hitap etmesi gerçekleşen öğrenme olayı ve düzeyi üzerinde daha fazla kalıcı izli bir ortam meydana getirmektedir. Duyu organlarına çoklu noktada hitap etmeyen öğrenme ve etkinliklerde öğrenme aksi durumda iz bırakmayarak unutulur. Öğretmen eğitim araçlarının öğrenme üzerinde etkili olmasını sağlayan duyu organlarını fazla hareket ettirerek etkinlik belirleyen en önemli rehber ve aktör olarak görülmektedir. Öğretmene en önemli yardımcıları da eğitim ve öğretim araç-gereçleridir. Yapılan araştırmalar öğrencilerin; okuduklarının yalnız % 10'unu, duymuş oldukları öğrenmelerin % 20'sini, görmüş olduklarının % 30'unu, hem görüp hem duymuş olduklarının % 50'sini, görüp duymuş ve söylemiş oldukları öğrenmelerinin % 80'ini ve görüp, işitip, dokunup ve söylemiş oldukları öğrenmelerinin % 90'ını öğrenir ve unutmaz⁵⁰. Tarih öğretim programlarında eğitimsel

⁴⁹Dale 1969, 107.

⁵⁰ Demirel, Seferoğlu ve Yağcı 2002, 109.

boyutlarla öğrenme kalıcılığı sağlamak sınıf içi ve sınıf dışı yapılan görsel ve dokunsal modellemeler ve tasarımlarla sağlanabilmektedir.

Edgar Dale'in geliştirmiş olduğu yaşantı konisine dayanılarak oluşturduğu temel ilkelerde öğrenme sürecine dahil edilen duyu organların sayısı ne kadar artarsa öğrenmenin daha kalıcı izli olacağı görülmüştür. En kalıcı öğrenmenin kendi kendimize yaparak-yaşayarak öğrenildiği gözler yolu ile daha fazla öğrenmenin gerçekleştiği öğretimin somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru gidildiğinde daha kalıcı olduğu aktarılmaktadır⁵¹. Yukarıdaki **şekil 2**'den anlaşılabileceği üzere eğitim ve öğretim ortamlarında kalıcı izli öğrenmelerin somuttan soyuta, basitten karmaşığa, yakında uzağa şeklinde olması ile mümkün olmaktadır. Yaşantı konisinin tarih ve arkeoloji bağlamında tarih ve sosyal bilgiler dersinde arkeolojik temelli kavram ve öğrenmelerin doğrudan doğruya dokunarak, hissederek, yaşayarak yapacağımız öğrenmeler daha kalıcı düzeyde iz bıraktığı görülmektedir. Örnek verilecek olunursa tarih veya sosyal bilgiler dersinde Anadolu uygarlıklarının ekonomik ve ticari faaliyetlerini işleyen öğretmen Lidyalıların para görseli yerine sınıfa getirilen para modellemeleri daha kalıcı bir öğrenme yaratacağı kesindir.

2.3. ARKEOLOJİ VE EĞİTİM

Arkeolojinin söyleyecek önemli şeyleri vardır ve insanlara yalnızca geçmişini anlamaktan daha fazlasını sunar. Tüm insanlara geçmiş hakkında tam bir bilgi ve anlayış kazandırır. Arkeoloji bize kendimiz hakkında söyleyebileceğimiz şeyleri anlatmak imkânı sunmaktadır. Sadece kamuya açıklıktan öte arkeolojiyi örgün eğitimde de kullanmak ve daha fazlasını yapmak zorundayız⁵².

Arkeoloji kendi başına bir kuramsal bir disiplin içermenin dışında tarih öğretimine, bireye, geçmişe ait materyal üzerinde çalışma fırsatı vererek bireyde tarihsel empati ve tarihsel düşünme yaratır. Arkeolojinin alanı kaybedilmiş, kayıt altında olan tarihsel malzemeleri inceleyen ya da henüz bulunmayan kalıntıların izini süren, çalışma bilimi şeklinde tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile arkeoloji, arkeologların binlerce yıl öncesine ait olan insan eliyle yapılmış küçük-büyük buluntu ve kalıntılar üzerinde çalışarak geçmişte insanların yaptıkları ya da yaşadıklarını inceleme disiplini olarak tanımlanabilir. Bu yüzden arkeoloji antik yaşamın gizemlerini çözebileceğimiz en iyi araç olarak da düşünülebilir⁵³.

⁵¹ Çilenti 1979, 40.

⁵² Henson 2012, 4.

⁵³ Pancky 2001, 13.

Arkeoloji genel aktarımla “kazı bilimi” şeklinde ifade edilse bile kazı yapma işlemi arkeolojinin gerçeği aramak ve geçmişi anlamak için arkeolojik faaliyetler ile ele alınan bir yöntemlerden sadece bir tanesidir⁵⁴. Geçmiş bilgisine ulaşmada arkeoloji geçmiş hakkında bilgi almak için tesadüfî bir sonuç süreci izlemez. Arkeolojik bulgu ve veriler de anında oluşabilecek veri ve bulgular değildir. Geçmişte çeşitli nedenlerle(göç-savaş-ticaret-doğal afet) yerleşim alanları terk edilmiş veya geride bırakılmıştır. Günümüze ulaşmayı başarmış maddi kalıntılar ve izler kısacası insanların ve toplumların geride bıraktıkları her şey bir zaman sonra mutlaka günümüze ulaşmaktadır. İşte arkeoloji ve arkeolog bunun peşinde iz sürer. Fakat bunlar sadece yeterli olarak görülmez. Arkeolog sahip olduğu merak ve araştırma arzusunun da önemi şüphesiz önemlidir. Yüzeyi araştıran, kazı yaparak bulguyu ve kalıntıyı ince emeklerle sergileyen, yorumlama ve sentezleme işlemini binlerce kez süzgeçten geçiren bu merak duygusudur. İşte tarihin geçmiş malzemesini ortaya çıkaran, bu malzemeyi tarih bilim insanlarının yorumuna sunan arkeolojidir. Sonuç olarak arkeoloji en basit ifade ile eski kültürleri ve uygarlıkları maddesel kalıntılar aracılığı ile ele alan, inceleyen bütüncül bir bilim dalıdır⁵⁵. Arkeolojinin bu denli bilgi ve bulgu yoğunluğunu eğitim yaklaşımları içerisinde belirli yöntemlerle doğru donatılmış ortamlarında sunması tarihsel bilinç ve eğitimsel anlayışın zenginleşmesine önemli katkılar kazandıracağı kesindir.

Eğitimin en genel tanımı zaman ya da mekânı planlı-plansız, programlı-programsız açık-gizil düzlemde insanları amaçlarına ve isteklerine göre yetiştirme süreci olarak görülmektedir. Eğitim sürecinde kazanılan öğrenmeler bilgi, beceri, tutum ve değerler sonucunda değişikliğe ve farklılaşmaya yol açar. Çağımızda okullar eğitim odağının ve sürecinin en önemli bölümünü oluşturur. Eğitim sadece okullarda formal bir anlayışta olmayıp hayatın her anında olan informal düzeyde varlığını sürdürmektedir. Günlük hayattaki eğitim ve okul bağlantısında eğitim denilince okulu anımsatması mümkündür. Hâlbuki eğitim sadece okul içinde olmayıp örgün eğitimin dışında yaygın olarak da devam etmektedir. Ayrıca eğitim okulda, ailede, iş yerinde askerde, evde, parkta, gruplar arasında, otobüste, yolda, metroda, tramvayda kısacası her yerde. Sonuç itibari ile eğitim toplum içindeki “ kültürlenme-kültürleme” sürecinin en önemli parçası olarak görülmektedir⁵⁶. Eğitim alanı ile arkeoloji bağdaştırdığımızda arkeolojinin sadece üniversitelerde, okullarda değil de toplumsal bilinç ve kültürel mirasın korunması, tarihsel

⁵⁴ Özdoğan 2012, 27.

⁵⁵ Kızılay 2103, 44.

⁵⁶ Fidan 2012, 4.

bilincin aşılması, milli kültürün kalıcılığının sağlanması ile ilgili bütün eylemlerde var olması gereken bir eğitim süreci oluşturulmalıdır.

Arkeoloji biliminin alanı geçmişin nesnelerini aramaktır. Geçmişin bilgi ve bulgularından yola çıkarak bilinenden bilinmeyene ulaşma çabasıdır. Dolayısı ile arkeolojinin çeşitli disiplinler ile eğitim ortamlarında(formal-informal) etkinlikler aracılığı ile arkeolojik kavram ve konuların eğitim yöntem ve tekniklerle sunulması, arkeoloji eğitimini daha kolay ve kalıcı kılacaktır. Kalıcı öğrenmelerin sağlanması eğitimin en önemli amaçları arasında yer alır. Arkeoloji eğitiminin tarih öğretim ve eğitim anlayışlarında birlikte sunulması öğrencilerin geçmişle daha kolay ve kalıcı bir bağ kurmasını sağlamaktadır. Tarihi daha iyi çözümleyebilme, tarihsel düşünme becerilerini kazanımına, bir tarihçi veya bir arkeolog gibi geçmişi anlamasına yardımcı olmaktadır⁵⁷. Genel olarak eğitim ile bütünleştirilen şey okul olmamalıdır. Bir sit alanında, müzede, kazı çalışmalarında, antik bir mezar başında arkeoloji ile bütünleşen yenilikçi tarih yaklaşımı, tarih öğretim sistematığının önemli parçaları arasında görülmektedir.

Arkeolojinin eğitimsel boyutunun kendi disiplini içerisinde şekillendiği kuramlarla bir bilim halini aldığı bilinmektedir. Arkeoloji disiplinin eğitim sistemi içerisinde yer alma gerekliliği ve önemi tartışılmaz. Uluslararası boyutta milli tarihçilik araştırmalarının yolu da nitekim arkeoloji biliminden geçmektedir. Bu var olma yarışında arkeoloji dünyayı ve tarihi aydınlatmada devam etmektedir. Gelecek nesillerin doğru bilgi ve gerçek tarihsel düşünme yetileri ile var olabilmesi için elbette ki arkeolojinin eğitim odağı hep dinamik olmuştur. Yurt dışındaki arkeoloji-eğitim ilişkisinin örgün eğitim sistemlerinde daha alt yaşlarda bir disiplin dersi olarak aktarıldığı bilinmektedir. Ülkemizde bu anlayışın gelişimi önemle takip edilmedi. Bu eğitim yaklaşımlarının modern düzeyde yenilikçi tarih yaklaşımları içerisinde aktarıldığı görülmektedir.

Öğrencinin arkeoloji biliminin çalışma şekilleri ile farklı noktalarda karşılaşma imkânı bulmaktadır. Bu farklı noktalardan ilki öğrencilerin gelişimsel zamanları dikkate alınarak kazı yerlerine götürülmesidir. Bu etkinlik öğrencilerin arkeolojik çalışmaları doğrudan görmeleri ve geçmişe dokunarak yaşamaları sağlanabilir. Bir diğer farklı eğitim ise çeşitli arkeolojik etkinlik ve çalışmalarla zenginleştirilen doğrudan öğrencilerin dâhil olduğu yapay kazı çalışma tasarımlarına dayanan deneysel (experimental) arkeoloji çalışmasıdır. Arkeolojik bağlamda geliştirilene ve arkeolojiye ilişkin doğrudan öğrencilerin müdahil olduğu bir model kazı çalışma tasarlamasında öğrencileri geçmişin nasıl inşa

⁵⁷ Kızılay 2013. 58.

edildiğini, nasıl yazıldığını, salt belge dışında maddi kaynak ve dokümanların ne derece tarihi aydınlattığını görme şansları bulacaklardır. Bunun yanında bir arkeoloğun geçmişi ve nesnesini nasıl aradığını görerek, yaşayarak, dokunarak öğrenme imkânları bulacaklardır⁵⁸.

2.3.1. Arkeoloji Öğrenmede Öğretmen Öğrenci Roller

Çocukların hayal dünyalarının zenginleştirip harekete geçirmek tarihi bir kavram ve düşüncenin oluşmasına zemin hazırlamak, sorgulamaya dayalı bir öğretim metotları geliştirmeye dayalı derslerin önemi gittikçe artmaktadır. Derslerde öğrencilerin aktif bir şekilde bizzat kendilerinin tarihsel incelemelere doğrudan katılmaları istenirken öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak ve rehber olacak bir pozisyonda olmaları önemlidir. Öğretmenler bu öğrenme sürecince öğrencileri dikkatli bir boyutta gözlemlemek, öğrenme eksikliklerini belirlemek, çalışmalar sırasında eksik olarak gördüğü noktalarda anında dönüt vererek gerekli desteklerle öğrencilerin öğrenmelerini sağlamaktır⁵⁹.

Arkeoloji öğrenmede öğretmen ve öğrenciler farklı rol, görev ve sorumluklar taşıdığı bilinmektedir. Tabii ki arkeoloji gerek sınıf ortamında gerekse okul dışındaki öğrenme süreçleri ile karşımıza çıkmaktadır. Sınıf ortamındaki öğrenmelerde sınıf, öğretmen ve okul tarafında bir tarih laboratuvarı gibi algılanmalıdır. Sınıf olmasa bile okulda tarih veya arkeoloji odaları, atölyelerin varlığı bu görev ve sorumlulukların sağlıklı bir şekilde bu ortamlarda uygulanması sağlıklı ve kalıcı öğrenmeler oluşması açısından gerçek önem taşımaktadır.

Öğretmenler öğrencileri geçmişi algılayıp tarih öğrenmelerini sağlayacak gerekli motive edici faaliyetlerle onların tarihsel deneyim transferlerinde bulunmalarını sağlamayı amaçlamalıdır. Bu nu yaparken de ilişki kurabilecekleri deneyim ortamı oluşturmalıdır. Örnek verilecek olursa Bristol'deki İngiliz Milletler Topluluğu Müze'sindeki koleksiyon ve eserlerin kullanılması ile farklı etnik kökenlerden 5-11 yaş arasındaki çocuklarla gerçekleştirilen güncel bir etkinlikte bir grup öğrenci, Britanya İmparatorluğun farklı bölgelerinde yaşamalarını sürdüren insanların yaşamlarına odaklanarak o bölgedeki insanların yaşamlarını ve deneyimlerini karşılaştırma imkânı bulmuşlardır. Bu karşılaştırmalar sonucunda öğrenciler bölgelerde yaşayan insanlar hakkında yemek yeme, barınma, güvenlik, organize olma vb. farkındalık kazanmaya başlamışlardır. Başak bir öğrenci grubu ise İngiltere'den gemilerle Atlantik Okyanusunu aşarak Amerika'daki ilk

⁵⁸ Şimşek 2011, 925.

⁵⁹ Riley, 2000, 08.

yerleşimcilerin hayat tarzları hakkında deneyim kazanmışlardır. Öğrenci gruplarına benzer bir durum karşısında neler hissedebilecekleri ile ilgili düşünmeleri istenerek var olan duruma dikkatleri çekildi. ile ilgili dikkatleri Benzer bir durumda kendilerinin neler hissedebileceği hakkında düşünmeleri istenerek çocukların konuya ilgileri çekildi. Diğer öğrenci grupları Karayipler'den Bristol'e göç edenlerin karşılaşmış oldukları ırkçı tavırlara yoğunlaştılar. Öğrenciler bu dönem itibari ile yaşananları var olan günlük yaşantıları ile bağ kurarak ayrımcılık veya ırkçılık karşıtı yasal çalışmalara rağmen ırkçılığın hala devam ettiğini gördüler. Göçmenlerin karşılaştıkları ırkçı muameleye baktılar. Bu dönemde yaşananları çocuklar kendi günlük yaşantılarıyla ilgisini kurarak ayrımcılık ve ırkçılık karşıtı yasal düzenlemelere rağmen ırkçı önyargının hâlâ devam ettiğini gördüler⁶⁰.

Sonuç itibari ile müze ziyaretleri öğretmen ve öğrenci rolleri ışığında değerlendirildiğinde yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere her yaş grubunun gelişimsel çağları farklı sonuçlar doğurabilmektedir. 5-11 yaş grubu üstündeki öğrenci gruplarına daha soyut anlamda bir tarihsel çalışma olanı oluşturulabilir. Öğretmen müze ya da arkeolojik alan eğitimlerinde bunları dikkate aldığı zaman daha kalıcı öğrenmeler ve çıkarımlar elde edilebilir. Çocukların sınıfta kavramış oldukları kazanım ve beceriler müze ya da okul dışı eğitim ortamlarında onları daha fazla motive etmelerini sağlamıştır.

Eğitim sisteminin bütünleştirici durumlarına baktığımız zaman en önemli dinamiklerinin başında öğretmen gelmektedir. Öğretmen aktif öğrenme sürecinin lokomotif görevindedir. Aktif öğrenme ortamlarında öğretmen geleneksel yöntemlerle sergilenen eğitim yaklaşımlarındaki kadar ön planda olmasa bile öğretmen program ve etkinliklerinin en önemli unsuru konumundadır. Aktif öğrenme modelinde öğretmen önemsiz olmayıp geleneksel yöntemlere göre sadece bir rol değişikliği yaşar. Öğretmen programın planlanmasından ölçme ve değerlendirme işlemlerine kadar süreç içerisinde öğrenci ile katılım sağlayan, öğrenciyi öğrenme için cesaretlendiren, eksik ve tam öğrenmelerde dönüt sağlayan gerekli gördüğü noktalarda daha iyi öğrenme için uyarıcı konumundadır. Aktif öğrenme, öğrenmeyi öğrenmenin yanında kendi başına öğrenme imkânı sağladığı için problem çözme, proje temelli düşünme becerilerinin gelişmesinin yanında akademik ve mesleki bir temel sağlar. Bu becerilerin ve kazanımların öğrencide var olabilmesi açısından öğretmen ders program ve planını yapar. Aktif öğrenme ortamında öğretmen öğrencilerle daha iyi bir öğrenme, daha iyi bir ölçme, ve dönüt

⁶⁰ Harnett 2006, 34

sağlama imkanı görmektedir. Bunun yanı sıra paylaşımlı bir öğretmen rolü aktif öğrenme detaylarında bireysel noktada öğrencileri daha iyi tanıma şansı verir.⁶¹

Bu öğrenme ortamlarında öğretmen-öğrenci öğrenmeleri karşılıklı olarak görülebilir. Bunu tarih eksenli arkeoloji konu, kavram ve kazanımlar boyutunda değerlendirdiğimizde bu etkileşim ve paylaşım kanıtlara dayalı öğrenme ortamı sağlayacak en uygun öğrenme alanları arkeolojide görülebilmektedir. Öğrencilerin kendilerini daha özgür ve daha rahat, daha eğlenceli öğrenme hisselerinin olabileceği alanlar şüphesiz müzeler, açık alan etkinlikleri, geziler, tarihi mekânlar, sit alanları, arkeolojik kazı alanları görülmektedir.

Öğrenci ve öğretmen rollerinin öğrenme fonksiyonu için vazgeçilmez bir unsur olduğunun belirtmiştik. Bu öğrenme çalışmaları, yaparak yaşayarak öğrenmeleri için konu ile ilgili çeşitli çalışma yapıları hazırlanabilir. Bu öğrenmede öğrenciler doğrudan işe koşacak yazma, okuma, harita üzerinde yorum yapma, vb. etkinlikler sunulabilir. Öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alındığında farklı öğrenmeler sınıf ortamında gerekebilir. Bunlar görsel (tarihi ve arkeolojik malzemeler) ile sunulabilir. Nitekim öğrenciler sınıf ortamlarında aktif yaklaşımlarda şekillerle yani okuyarak, yazarak, çizerek ve hareket ederek öğrenebilmektedirler. Bir diğer önemli roller arasında sınıf içindeki aktivitelerde kavram haritalarının, kavramların, sayısal verilerin, görsel malzemelerin ve birinci el kaynak niteliği taşıyacak tarihsel bulgu ve belgelerin düzenli bir şekilde kullanılması ve harmanlanması gerekmektedir. Bu tür aktivitelerin büyük grup çalışmaları yerine küçük gruplar şeklinde organize edilmesi daha yararlı olabilmektedir. Nitekim küçük grup çalışmaları büyük grup çalışmalarına oranla daha verimli ve üretken olabilmektedirler⁶².

2.3.2. Arkeoloji Ve Tarihsel İmgelem

Tarih öğretimindeki imgesel düşünme becerisi var olan verilerden yola çıkarak zihinsel anlamda geçmişteki olay ve olguların resmini yaparak bu resmi sunma yeteneği şeklinde açıklanabilir. İmgesel düşünme becerisinin birden fazla yolu ve yönü mevcuttur. Bu yönlerden birkaç tanesi şunlardır: imgelem (imaging), ilişkilendirme (association), duyumsama (sensing), empati (empathy) ve sonuç çıkarma (inferring) olarak sıralanabilir⁶³. İmgelem, geçmişin nasıl meydana geldiğinin resmini yapma ve bu resmi

⁶¹ Allen, Taylor, Turner 2005, 261.

⁶² Davies, Lynch, Davis 2003, 3.

⁶³ Dean, Nichol 1999, 68.

sunma becerisi olarak açıklanmaktadır. Duyumsama yönü imgeleme ile bağlantılıdır. İlişkilendirme farklı ve ayrı parçalardan yola çıkarak kanıtlara dayalı mantıklı açıklamalar yapmayı, parçalar arasında ilişki kurmayı gerektirir. Duyumsama aynı zamanda farklı duyuları da içerir. Bunun içerisinde tatlar, kokular, sesler ve hisler de yer almaktadır. Bu duyular yemek pişirmeden müzik çalıp dinlemeye kadar değişebilir. Tarihsel imgelemenin önemli yönlerinde birisi de empatidir. Empati geçmişteki insanların neler düşündüğünü hangi hislere sahip olduğunu anlamaya çalışma becerisi olarak görülmektedir. Tarihsel empatinin oluşmasını sağlamak adına tarihi karakterlerin neler düşünmüş olabileceğini neler hissettiklerini anlamaya çalışmak için hikaye anlatma (storytelling), drama tekniği, pandomim, benzetişim, rol oynama vb. yöntemleri kullanılarak empati sağlanabilir. Son aşama ve yönlerden olan sonuç çıkarma ise tarihsel kayıt ve kalıntılardan (arkeolojik malzemeler) yola çıkarak bu kayıt ve kalıntılar ile geçmişte neyin, nasıl, neden, olmuş olabileceğini önererek boşlukları doldurmayı amaçlar. Ortaya çıkan sonuçlar var olan kayıtlar ile karşılaştırılmasını içermektedir. Bu şekildeki sonuç çıkarmalar geçmiş ile var olan arasında yapılandırılmış bir bilgi kazandırmaktadır⁶⁴. Bu nokta itibarı ile Bruner'in öğretim tasarım yaklaşımları sunulurken disiplinler bir öğretim anlayışa vurgu yapması her bir bilim dalının kendine özgü ilke ve genellemelerin olduğunu belirtmek gerekir. Aynı zamanda her bilim anlayışının kavramsallaştırma ve yöntemsel farklılıkların var olduğu; bunları öğrencilere bir disiplin dâhilinde program ve yaklaşımlar ile kazandırılabilirliği düşüncesini savunmuştur⁶⁵. Eğitim öğretim yaklaşımlarının her bilim dalı içerisindeki disiplin öğeleri ile öğrenme mümkün olmaktadır. Bunun tarih eksenli arkeoloji ya da bütünsel tarih anlayışında arkeoloji konu, kavram ve becerilerinin öğretimi bu şekilde eğitim öğretim yaklaşımları ile kalıcı bir tarihsel imgelem yaratılması mümkün olacaktır.

Bruner'in tarih öğretimi görüşü şu şekildedir: "Öğrencilerin tarih konularına tarihçi gibi yaklaşılması gerektiği, tarihin arka planında yer alan temel kavram ve öğretileri keşfetmeli, eğer öğrenci tarihi öğrenmek için yola çıkmışsa bir tarihçi gibi araştırma ve inceleme yapmalı" şeklinde yer alır. Eğitim Süreci adlı kitapta Bruner etkinlik derecesine vurgu yaparak tarihi öğrenen çocuğun bir bilim adamı gibi bilimsel disiplin bütününde çalışmasını vurgulamaktadır. Bilginin derecesinin önemini aktararak bir bilim adamı her ne yapıyorsa tarihi anlama etkinliği ile uğraşan kişinin de benzer bir düzen çalışmasını belirtmektedir⁶⁶. Tarihsel düzlemde bu görüşler ışığında çocuğun tarihi daha anlamlı

⁶⁴ Jacqui, Nichol 1997, 68.

⁶⁵ Şimşek 2011, 923.

⁶⁶ Ata 1991, 1

algılaması ve geçmişî özümsemesi adına bir tarihçi neler yapıyorsa ya da bir arkeolog çalışma disiplininde neler barındırıyorsa bu şekilde öğrenmeye yaklaşmalıdır.

Öğrenci odaklı ya da merkezli eğitim anlayışı bugün itibari ile yapılandırmaca yaklaşım çerçevesinde merkezi bir konumda yer almaktadır. Bu yaklaşıma göre bireysel farklılıklar eğitim için önem arz etmektedir. Buna bağlı olarak çocuğa görelilik yani öğrenciye görelilik eğitim yaklaşımları sergilenmesi gerekmektedir. Eğitim durumlarının bu noktada öğrencilerin gelişimsel ve bireysel özelliklerine düzenlenmesinin önemi vurgulanmaktadır. Öğrencinin dünyasının çeşitlenmesini sağlamak, gelişimine katkıda bulunmak, problem çözme ve işbirlikçi beceriler kazandırmak, toplumda bir üretici konumuna getirmek, düşünme ve karar verme becerileri ile donanımlı hale getirmeyi amaçlar. Öğrenenin üst düzey zihinsel becerilerini(tasarlama, sentezleme, değerlendirme ve analiz etme) geliştirme işlevi de yüklenmiştir. Bu noktada “ Antik Çağ ve tarih öncesi kavramların araştırmacısı, inceleyicisi olan arkeoloji işbirliğine dayalı öğrenme model ve etkinlikler sonucunda çocuğun tarihsel öğrenmesine katkı sağlayabilmektedir⁶⁷. Yapılandırmacı yaklaşım detaylarının konu içeriği bu üst düzey anlama ve beceriler kendini tarihsel imge ile yapılandığı bilgiyi arkeolojik malzeme ve verilerle sağlaması daha mümkün olmaktadır.

Arkeolojinin çocuğun bu gelişimsel döneminde sağlıklı bir geçmiş inşası ve imgesi oluşturmak adına önemli bir katkı sunabilir. Nitekim bu katkı tarih öğretimi bütününde değerlendirilebilir. Sonuç olarak çocuğun zihninde geçmişî sağlıklı ve kalıcı bir öğrenme ile kurması ile birlikte tarihin çalışma disiplininde olduğu gibi arkeolojinin kullanmış olduğu yöntemlerle de çocukların mantıksal, tarihsel düşünme ve araştırma-inceleme becerilerini tanımlarının yanında bunları geliştirmelerine de katkı sağlanabilir⁶⁸.

2.3.3. Türkiye’de Arkeolojinin Gelişimi

Arkeoloji insan dünyasının temel eserlerinin ve nesnelerinin çalışma alanı olarak görülmektedir. Bu çalışma temelinde ve özünde belli bir yöntem ve disiplinin öğeleri yatmaktadır. Arkeolojik kaynaklara dayanarak geçmişte insan dünyasıyla ilgilenmekte ve geçmiş insan dünyasının yapısını tanımak ve olaylarını tanımlamayı, yorumlamayı amaçlamaktadır⁶⁹. Basitçe söylemek gerekirse arkeoloji arkeolojik kaynaklardan görülebilen bir insanın geçmiş yaşamlarının bir doktrini olarak görülmektedir. Geçmişe ait

⁶⁷ Şimşek 2011, 925.

⁶⁸ Black 2001, 104.

⁶⁹ Neustupni 2007, 283.

bir şey olsa da yine de henüz çok genç bir bilimdir. Temelindeki teknik ve kuramların birçoğu yakın zamanlardaki gelişmelere dayanmaktadır. Büyüyüp olgunlaştıkça serpilmeye ve gelişmeye devam edeceği de kesindir. Bu gelişmeler biraz da yeni ve önemli keşiflere bağlıdır⁷⁰.

Türkiye’de arkeolojinin eğitimi, eğitim değerlerinde ve İlk Çağ eğitiminin önemine bakıldığında cumhuriyetten bu yana pek çok bulgu ve bilgi bulunmaktadır. Arkeolojinin Türkiye’deki serüvenine bakıldığında Eski Çağ araştırmalarının 1930’lu yıllarda önem kazanması ile başladığı söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti’nin bu kuruluş yılları itibari ile milli bilinç ve tarihine uygun bireyler yetiştirmek, modern bir devlet, ulus yaratmak için çeşitli kurumlar çerçevesinde tarih, dil çalışmaları devlet gündemine alınarak bir politika olarak belirlenmiştir. Buna bağlı olarak da Anadolu geçmişinin özgün kaynaklardan araştırılıp incelenmemesi önem kazanmıştır. Bu denli geçmişe dair tarih çalışmalarının özünde arkeoloji ve Eski Çağ bilimlerinin çok daha önemli olduğunun farkına varılmıştır. Bu tarihsel ve arkeolojik bilincin alanını genişletmek 1931’de Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi tarih tezinin ortaya konması, bu tezle çeşitli yayınlar ve basımlar gerçekleştirilmiştir. Önemli eserlerden Türk Tarihi’nin Ana Hatları’nın ardından liselerde okutulmak üzere Tarih I-II-III-IV kitapları basılmıştır. Bu kitaplarının içeriklerine bakıldığında Tarih I’in hemen hemen Eski Çağ ve Uygarlıkları, Türklerin nereden geldiklerinde dair konu alanlarının olması dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti’nin modern ve özgün yeni bir devlete yaratılmaya çalışırken arkeoloji, Eski Çağ tarihinin ne derece önemsendiğini görebilmekteyiz. Bu dönem itibari ile Atatürk devletin başında bu politikaları belirlerken tarih, arkeoloji, dil çalışmalarına doğrudan doğruya müdahil olmuştur. TTK çalışmalarında ve toplantılarında bizzat bulunmuş, arkeoloji ve tarih biliminin çok daha iyi bilinmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmalar sonucunda Türk Tarih Tezi üzerine önemli iki çalışmanın yapılmasını istemiştir. Bu çalışma alanlarından ilki İç Anadolu Kavimleri ikincisi Ege Havzası Kavimlerinin araştırılması, incelenmesidir. Bu araştırma ve incelemedeki arkeolojik kazı ve dil çalışmalarının daha sağlıklı yapılabilmesi, tarih, arkeoloji bilim alanlarının gelişmesi, uzman arkeolog, filolog, tarihçilerin Türkiye’ye kazandırılma amacı ile bu yıllarda Atatürk tarafından Amerika Birleşik Devletleri’ne Batı Avrupa ülkelerine tarih, arkeoloji, Eski Çağ tarihi, Eski Çağ dilleri alanları üzerinde lisans, yüksek lisans, doktora çalışmaları öğrencileri gönderilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin gelecekte bu alanlarda büyük çalışmalar yapacağı bu insanlardan Remzi Oğuz Arık,

⁷⁰ Bahn 1999, 131.

Ekrem Akurgal, Halil Demircioğlu Rüstem Duyuran, Afif Erzen, Sedat Alp, Samim Sinanoğlu, Suat Sinanoğlu, Jale İnan, Arif Müfid Mansel; Fransa, Almanya, İtalya'ya gönderilmiştir⁷¹.

Türkiye'deki arkeolojinin gelişiminde cumhuriyet dönemindeki çalışmaları önemi büyüktür. Sonraki yıllarda bu bilim insanlarının çeşitli okul ve üniversitelerde uzmanlık alanlarını sergilemeleri ve öğrencileri yetiştirmesi önem arz etmektedir. Burada dikkat edilecek bir diğer önemli konu ise arkeoloji, tarih, dil çalışmalarının sadece kamusal alanda olmayıp eğitim fonksiyonları içerisinde yer alması gerektiğidir. Cumhuriyet döneminde okullarda okutulan Tarih I ders kitabının içeriği daha sonraki Türkiye Cumhuriyeti liselerinde konu, kazanım ve kavram olarak ne yazık ki azaldığı görülmektedir. Arkeoloji ve tarih daha sağlıklı, bilinçli, değerlerinin koruyan bir toplum yaratmaya çalışıyorsa çalışma alanlarını eğitim odağının olduğu her yerde göstermesi gerekmektedir. Tarih öğrenmek için neden arkeoloji gereklidir? Sorusuna arkeoloji somuttan soyuta, bilinenden-bilinmeyene, yakından uzağa öğretimi sağlayacak fonksiyonlara sahiptir cevabı olacaktır. Bu da modern eğitim anlayışının içerisinde daha kalıcı öğrenme boyutu sağlamak amacı ile arkeolojik temelli öğrenmeler, kazanımlar etkinlikler ve kavramlar tarih dersleri ile bütünleşik bir bağlamda verilmeli ve asla formal eğitim düzeylerinde sadece bir yardımcı bilim olarak kalmamalıdır.

2.3.4. Tarih Ders Konularında Arkeoloji Vurgusu ve Gerekliliği

Türkiye'de M.E.B.'in 2018-2019 eğitim öğretimi yılı itibari ile ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan öğrenme alanları, kazanım oranları, kazanım sayıları, ders saatleri ve bu ders saatlerinin işleniş için ayrılacak yaklaşık süre ve oranlar aşağıda gösterilmektedir⁷².

⁷¹ Özgünel 2010, 170-172.

⁷² MEB, 2018, 12.

Tablo 2. 1. M.E.B. 2018, 4.5.6. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Öğrenme Alanları, Kazanım, Ders Saati ve Süre Oranları

SINIFLAR	4. SINIF			5. SINIF			6. SINIF			7. SINIF		
ÖĞRENME ALANI	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati
BİREY VE TOPLUM	5	11,1	12	4	13	14	5	11,1	12	4	11,1	12
KÜLTÜR VE MİRAS	4	13	14	5	16,6	18	5	20,4	22	5	27,8	30
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	6	18,5	20	5	16,6	18	4	13	14	4	13,9	15
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	5	14,8	16	5	13	14	4	11,1	12	4	11,1	12
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	5	16,6	18	6	16,6	18	6	16,6	18	6	13,9	15
ETKİN VATANDAŞLIK	4	13	14	4	11,1	12	6	14,8	16	4	11,1	12
KÜRESEL BAĞLANTILAR	4	13	14	4	13	14	4	13	14	4	11,1	12
TOPLAM	33	100	108	33	100	108	34	100	108	31	100	108

Türkiye’de M.E.B.’in 2018-2019 eğitim öğretimi yılı itibari ile Tarih dersi program içeriğinde yer alan üniteler, kazanım sayıları, kazanımların işleniş için ayrılmış yaklaşık düzeydeki süreler ve sürelerin ders saatlerine oranı aşağıda sunulmuştur.⁷³

Tablo 2. 2. M.E.B 2018-2019, 9. Sınıf Tarih Öğretim Programındaki Ünite, Kazanım Sayısı, Ders Saati ve Oranları

Ünit	Kazanım Sayısı	Süre (Ders)	Oran (%)
1. TARİH VE ZAMAN	3	6	8,3
2. İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ	6	16	22,2
3. ORTA ÇAĞ’DA DÜNYA	4	14	19,4
4. İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI	5	12	16,7
5. İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU	5	12	16,7
6. TÜRKLERİN İSLAMİYET’İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ	5	12	16,7
TOPLAM	28	72	100

⁷³ MEB, 2018, 20

Tablo 2. 3. M.E.B 2018-2019, 10. Tarih Öğretim Programındaki Ünite, Kazanım Sayısı, Ders Saati ve Oranları

Ünite	Kazanım Sayısı	Süre (Ders)	Oran (%)
1. YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ	6	12	16,6
2. BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)	6	14	19,4
3. DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER	3	8	11,1
4. BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ	4	10	13,8
5. DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)	7	20	27,9
6. SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	2	2	2,8
7. KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ	5	6	8,4
TOPLAM	33	72	100

Tablo 2. 4. M.E.B 2018-2019, 11. Tarih Öğretim Programındaki Ünite, Kazanım Sayısı, Ders Saati ve Oranları

Ünit	Kazanım Sayısı	Süre (Ders)	Oran (%)
1. DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)	5	18	25
2. DEĞİŞİM ÇAĞINDA AVRUPA VE OSMANLI	3	10	13,8
3. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774-1914)	4	12	16,6
4. DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ	5	18	25
5. SERMAYE VE EMEK	3	10	13,8
6. XIX VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN GÜNDELİK HAYAT	2	4	5,8
TOPLAM	20	72	100

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde Türkiye’de belli aralıklarla oluşturulan tarih öğretim ve sosyal bilgiler programlarında arkeoloji vurgusu olabilecek kazanım, ünite ve açıklamaların çok az olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programların ünite başlıklarına bakıldığında tarih ve arkeoloji ile ilişkilendirilecek başlıklar olduğu görülmektedir. Fakat müfredat programlarının içeriğine bakıldığında arkeolojik etkinliklerin çok az olduğu belirtilmiştir. Tarih öğretim programlarına bakıldığında 9. sınıf tarih ders içeriklerinin sadece birkaç ünite başlığı arkeoloji ile ilişkilendirilebilecek düzeyde olduğu görülmüştür. “Tarih ve Zaman” “İnsanlığın İlk Dönemleri” ünite başlıklarına bakıldığında bu başlıkların arkeolojik konu kavram ve içerik vurgularının olabildiği anlaşılmaktadır.

21. yüzyıl itibari ile Avrupa’da değişmekte olan müfredat programlarında Tarih dersi öğretim programlarının yanı sıra arkeolojinin de bir disiplin olarak aktarıldığını görmekteyiz. Bu müfredat ve programlarda tarih kombinasyonlarının arkeoloji ile

sağlanabilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Orta öğretimin son iki yılında beşeri bilimler; entegre temalar: Bunlar konu olarak görülmesi de beşeri bilimler çalışma alanını oluşturan konuların unsurları olarak Tarih, Coğrafya, Teoloji, Etik, Eski Uygarlıklar, Güzel Sanatlar, Sanat Tarihi, Müzik Tarihi, Hukuk, Arkeoloji, Mimarlık ve Felsefe ”⁷⁴ derslerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Tarih araştırmaları ve incelemelerinde arkeoloji ve antropoloji bilimi başı çekmektedir. Tarih sağlam temellerini ancak bu bilimlerden aldığı ve bu bilimlerin çıkardığı belgelere dayandıkça atabilmektedir. “Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmek, bu çağdaşlığı kavrayabilmek eski medeniyetleri doğru tanımak ve anlayabilmek ile mümkün olmaktadır” diyen Atatürk arkeolojinin tarih, tarihin de arkeoloji için ne denli gerekli olduğu belirtmektedir. Tarih bu bilimlerin çıkardığı belgelere dayandıkça sağlam temelli olur. Arkeolojinin tarih, yurdunun da arkeoloji için bitmez tükenmez bir kaynak olduğunu bilmiştir. Bu nedenle Atatürk, Türk toprakları altında yatan kültür hazinelerinin Türk arkeologları tarafından çıkarılması ve halk tarafından değerlerinin bilinerek korunmaları için çeşitli imkânlar hazırlamıştır⁷⁵. Sonuç itibari ile arkeolojinin tarih, tarihin de arkeoloji için vazgeçilmez unsurlar olduğunu görmekteyiz. Bu durumun farkında olarak tarih öğretiminde arkeoloji eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği bir diğer konu alanını taşımaktadır. Ders ortamında, tarihsel öğretim sürecinin içerisinde arkeoloji uygulamalı (veya sanal) deneyim ile dahil etmek öğrencilerin tarih bilimini, sanatı, ve gerekirse diğer konulardaki anlayışlarını geliştirmek "arkeolojik düşünceyi" nasıl kullanacaklarını öğrenmelerini sağlayabilir⁷⁶. Bu uygulamalı ve teknolojik sanal düzlemler arkeolojik alan olmadan da sınıf ortamında kalıcı öğrenmeleri sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Arkeoloji sadece yazılı tarihten önce bilgi edinme olanağı sunmaz. Aksine yazılı tarihten sonrada bilgi edinme sürecini inceler, araştırır, tasnif eder ve sunar. Bu var olan ve geçmiş bilginin bütünlüğü açısından önemlidir. Arkeoloji bilimin uzmanı arkeologlar alet, eşya ve maddi kültür kalıntılarını inceleyerek geçmişteki toplumların ve bireylerin nasıl yaşadıklarını, neler yaptıklarını anlayabilirler. Böylece arkeologlar sosyal tarih yapmış olurlar⁷⁷. Arkeoloji bilimi çalışmalarını çoğunlukla eski toplum ve medeniyetlerin tarih öncesi ve tarihten sonra nerelerde yaşadığını varsayarak bu yerleri inceleyerek gün yüzüne çıkarırlar. Bu noktada arkeoloji bir nevi “geçmişin röntgenidir” deme doğru olur. Geçmişin

⁷⁴ Gray, Peeter 2018. 39.

⁷⁵ Çığ 1996, 624.

⁷⁶ <https://teachinghistory.org/nhec-blog/25618>, (erişim tarihi, 26.Nisan 2019).

⁷⁷ Ögün 1990, 56

röntgenini arkeoloji sadece tarih öncesinde yapmaz. Bu röntgen her dönemin geçmişini bulmada yarılmaz bir parça olarak görülmektedir⁷⁸. Arkeoloji biliminin temel alanlarının etkilediği birçok alan mevcuttur. Örneğin Eski Mısır resimlerinde dans figürünün kanıtı olan beden eğitimi, sanatsal tasarım ve teknolojiye sahip eski araçların bütününde kendisini var eder⁷⁹. Bu denli etki alanının geniş olduğu arkeoloji modern ve yenilikçi tarih yaklaşımlarında geçmişini anlamak ve yorumlamak için kaçınılmaz olmuştur. Yenilikçi tarih yaklaşımlarının eğitimsel boyutuna da arkeoloji artık eskisinden daha çok girmeyi başarmıştır. Gerek yapılandırmacı etkinlikler, gerek teknolojik tasarımlar ile bütünleşen arkeoloji yapılandırmacı yaklaşım sisteminde yenilikçi tarih anlayışındaki öğretim programlarında yer alma gerekliliği görülmüştür.

Arkeolojinin çalışma içerisinde tarih öncesi arkeolojisi yazının bulunmasından önceki mimari ve maddi kalıntılar, taş aletler, çanak-çömlek parçaları, organik kalıntılar yer almaktadır. Ancak bu durum arkeoloji çalışma alanını sınırlamaz ya da arkeolojiyi sadece tarih öncesi boyutu ile değerlendirmek arkeoloji biliminin konu alanını ve çalışma durumlarına haksızlık sayılmaktadır. Burada dikkate dillecek bir diğer durum arkeolojinin kendine özgü teknikler kullanarak belgenin yani yazının olmadığı dönemlerde insanların oluşturdukları maddi kültür kalıntılarının ortaya çıkararak, yorumlayarak tarih için gerekli belge ve bilgi haline getirmesidir. Tarihin belge ve bilgi alanı son yüzyıllarda oluşturmaya çalışılsa da arkeoloji yaklaşık 5000 yıllık yazı tarihini irdeleyerek geçmişe ışık tutmaktadır. Bu belgelerin geçmişteki medeniyetlerin siyasal, sosyal, askeri, ekonomik, hukuksal anlamda incelenmeleri oldukça zordur. Tarihin ilgi alanına giren bu belgeler bilgi aktarma açısından öncelikli kaynaklar olduğu için bazen yanıltıcı olmaları kaçınılmazdır. Arkeoloji ilgi ve konu alanının dâhilinde arkeolojik kazılarla elde edilen evler, saraylar, mezarlar ve tapınakları gün yüzüne çıkararak sıradan toplumun sınıflı toplum grubuna değin neler yaptıklarını, neler yaşadıklarına dair doğrudan bir bilgi olmadığı için bu kalıntıların ve kültür öğelerinin göreceli olarak yorumlanması mümkündür⁸⁰. Bu nedenle yenilikçi tarih yaklaşımlarının temel boyutunda ilk orta ve yüksek öğrenim program ve derslerinde arkeoloji varlığının yorumlama, çıkarsama, empati, vb. yetenek ve beceriler kazandırması açısından önemli görülmektedir. Tabii bu çalışma ve detayları belirli düzlemde müfredat ve programlara dahil edildikten sonra eğitim bilimleri odaklı gelişimsel aralıklar ile sınıf ve ya sınıf dışı ortamlarda arkeoloji öğrenme kalıcılığı sağlanabilmektedir.

⁷⁸ Tarhan 1995, 29.

⁷⁹ Henson 2012, 5.

⁸⁰ Tarhan 1995, 29.

Arkeoloji, tarihsel malzeme sağlamanın yanında tarih yazımı ve eğitimine de katkı yapmaktadır. Türkiye’de eğitim programlarının değişmesine neden olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında birey ya da öğrenen aldığı bilgiyi zihninde belirli süreçler geçirerek canlandırır ve yapılandırır. Bu nedenle modern yaklaşımlar içerisindeki yenilikçi tarih yaklaşımlarında da tarih derslerinin sözel boyutlarında çeşitli materyaller üzerinde öğrenme sağlması, bu materyallerle öğrenmenin desteklenmesi beklenmektedir. Tarih derslerinde arkeolojik materyal ve kalıntıların bu denli öğrenmeye dâhil edilmesi tarih öğretim yaklaşımlarında kanıta dayalı öğrenme olarak tanımlanmaktadır⁸¹.

Arkeolojinin okullarda kullanım için birçok kullanım alanının olduğu bilinmektedir. Neyse ki, bu pozisyonu destekleyen çeşitli olumlu faktörler vardır. Halkın katılımı, eğitimde birçok öğrenme ile ilgilenen profesyonel arkeologların sayısı giderek artmaktadır. Birçoğu bu arkeolojik uygulama alanını kapsayan kurslarından mezun oluyor. Okullarda, arkeolojinin sağlayabileceği şeylere gerçekten ilgi duyan birçok maceracı ve kaliteli öğretmen var. Yapılandırmacı eğitim teorisi, entelektüelden fiziğe, rasyonelden duygusallığa kadar çeşitli etkinliklerle her tür öğrenciye yardımcı olabilmemiz için arkeolojiye çok yardımcı olmaktadır⁸². Arkeolojinin gerçekten bütün öğrenciler için bireysel farklılıkları dikkate alarak göstereceği çok şey vardır⁸³. Dolayısı ile arkeolojinin eğitim boyutlarındaki gelişimsel noktaları dikkate alınarak aktarılabilir. Arkeolojinin bu etki alanının genişliği yenilikçi yaklaşım detayları ile ele alındığında daha olumlu sonuçlar vereceği unutulmamalıdır.

2.3.5. Sınıfta Arkeoloji

Sınıfta arkeolojinin olma gerekliliğini Florida Public Archaeology Network (FPAN) “Öğretmenler ve idareciler arkeoloji öğretiminin değerini sınıfta görmeye başlıyor. Ancak sınıf ortamı bir defalık konuşmanın ve eserler göstermenin ötesine geçmeli, öğretmenler tarafından çalışarak sunulan bilgileri birleştiren programlar ile dersler arkeolojik kavramlarla sınıf ortamında güçlendirilerek planlanmalıdır.” demektedir. Sınıf ortamında uygulanmakta olan pedagojik yaklaşım ve alanlar çocukların yorum yapma, yorumları karşılaştırma, bu yorumlamaları sentezleme yolu ile kendi öğrenme ve sonuçlarına ulaşmada yardımcı olacak kaynak ve yolları göz önüne almalıdır⁸⁴. Tarih ve sosyal bilgiler derslerinin aktif öğrenme ortamlarının oluşturulmasında, aktif öğrenme

⁸¹ Şimşek 2011, 924.

⁸² Henson 2004, 12.

⁸³ Henson 2009, 7-8.

⁸⁴ Harnett 2009, 158.

ilklerinin hayat geçirilmesi aşamasında çok yönlü ve zengin bir içeriğe sahip olduğunu görmekteyiz. Sınıf ortamındaki tarih ders içerikleri bağlamında öğrencilerin slogan hazırlama tekniği uygulaması eğitsel açıdan eğlenceli, yaratıcı ve kalıcı öğrenmelerin oluşmasını sağlayacaktır. Tarih öğretiminin geçmiş ve kalıtsal imgelerini yaratmak öğrencilerde Tarihi derinlik algısı ve somut dengeler yaratmak da tarih öncesi kavram ve veriler kullanıldığında daha anlamlı olacaktır. Arkeolojinin sınıfta olma durumu da tam da bu sırada meydana gelmektedir. En uçtan yaratılan tarih gelecek inşasını sağlam zihin ve gerçek geçmiş algısı üzerine kurulduğunda tam anlamı ile tarih öğrenilmiş olacaktır. Slogan hazırlama tekniği ele alınacaksa insanlığın ilk çanak çömlek sistemini siz geliştirmiş olsaydınız ne tür ticari bir sloganınız olurdu? Ya da Mısır hiyeroglifleri ile ilk gazeteyi siz yazmış olsaydınız, ilk manşetiniz ne olurdu? Gibi sloganlar farklı kart ya da kâğıtlara yazılarak öğrencilere gruplar halinde dağıtılması ve öğrencilerin bunları sıralaması istenebilir, Öğrencilerin okuduklarını anlayarak, anladıklarını yazarak, yazdıklarını tartışarak, materyaller eşliğinde dokunarak, dokunduklarını görerek, işitsel materyallerle dinleyerek çok yönlü bir katılım sağlamaları anlamlı ve derin öğrenme öğrenmenin oluşmasına katkı sağlar. Tarih öğretim yöntem ve teknikler belli yaş seviyelerinde ve öğrenci gruplarında anlamlı öğrenmenin sınıfta oluşabilmesi için tarih öğretim programlarında mutlaka arkeolojinin yer alması gerekliliği uluslararası öğretim program ve müfredatlarında görülmektedir.

İlköğretim sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla verilecek olan tarihle içi içe geçmiş bir arkeoloji eğitiminin çocuğun tarihsel düşünme, anlama ve tarihsel empati gelişimine katkı sağladığına değinilmişti. Araştırmanın genelinde de tarihsel düşünme ve öneminden, tarih eğitimi öğretiminin amaçlarından, somut işlemler dönemindeki öğrencilerde tarihsel anlamının daha verimli gelişimi için soyut olan konuların somutlaştırılması gerektiğinden, yapılandırmacı yaklaşımın yaparak-yaşayarak öğrenmenin öneminden, arkeoloji konularının öğretiminin öğrencilerde tarihsel düşünme gelişimine katkı sağladığından ve ilköğretim kademelerine arkeoloji konularının en verimli sosyal bilgiler, tarih dersler ile verilebileceğinin önemi vurgulanmaktadır⁸⁵. Tarih öğretim müfredatı gereği olarak da öğrencide kalıcı öğrenmelerin sağlanmasının yanı sıra soyut düşünme, kanıta dayalı öğrenme, üst düzey bilişsel öğrenmelerin devamı için sınıf ortamı içerisinde “Neden sınıfta arkeoloji ?” sorusunu doğurmaktadır.

⁸⁵ Kızılay 2013, 64.

Sınıf içerisinde yapılabilecek etkinlik örnekleri arasında arkeovaryum tekniği de yer almaktadır. Arkeovaryum etkinliğini daha iyi anlayabilmek için ilk olarak höyüğün tanımının aktarılması gerekmektedir. Araplar’da “tell” ya da “tal”, Persler’de “tepe” diye isimlendirilen höyük, eski yerleşim alanlarının yıkılması veya doğal tahripler sonucunda o toplumdaki geride bırakılan kalıntılardan oluşmuş yapay tepelikler olarak tanımlanabilir. Höyükler genel itibari ile plato veya düzlük ovalarda doğal görünümde fakat yapay bir tepedir. Ancak insan elinden çıkma kültürel katmanlardan oluşurlar. İnsanların aynı yörede yüzyıllar hatta binyıllar boyunca yerleşmeleri ve yaşamaları sonucunda höyükler coğrafyada kolayca fark edilebilecek yüksekliklere ulaşırlar. Arkeovaryum materyali ile çocuğun tarihsel düşünmesini geliştirmesine olanak sağlayabilir. Şöyle ki arkeovaryum materyali öğrenci tarafından oluşturulabilir ve hazırlanan materyal sınıfta sunulurken öğrencinin höyüğü, yerin katmanlarını, bu katmanlarda yer alan tarihi eşyaları ve malzemeleri irdelemesi ve böylelikle geçmiş tarihsel zamanlara ayırabilmesi veya tarihsel zamanlara uygun tarihi malzemelerin ayırt edilmesi sağlanabilir⁸⁶.

Bu etkinlikler dışında sınıfta ilk öğretim, orta öğretim sosyal bilgiler ve tarih öğretim programlarında çeşitli uygulama etkinliklerine yer verilebilir. Bunlardan birkaç tanesine değinecek olursak; Arkeoloji eğitimine katkı sağlayacak etkinliklerden biri madeni paraların tarihlemesi (Dating Coins) Bu etkinlikle geçmişe ait madeni paralar incelenir ve bu madeni paraların günümüze en yakın veya en uzak zamana ait olup olmadığı bulunabilir. Başka bir etkinlik ise geçmişe ait bir kandil (Making an Oil Lamp) yapımı olabilir. Bu etkinlikle kil parçasının kabaca koparılması, üçgen biçimine sokulması ve ortasında delik açılması sağlanır ve etrafına geçmiş dönemleri yansıtan çizimler yapılabilir. Bir paleolitik ateş ocağı (Fireplace) yapılarak da öğrencinin geçmişi öğrenmesi sağlanır. Şöyle ki geçmiş döneme ait insanlar bitkinin ve odunun çabuk yandığını ancak taşın yanmadığını keşfettikten sonra ateşin kontrolünü sağlamak amacıyla taşın ocaklar yapmışlardır. Öğrencilere de bu tarz bir etkinlik yaptırılarak geçmişteki insanların ateşi nasıl kontrol ettikleri yönünde tarihsel empati kazandırılabilir. Ayrıca kitapta geçmişe ait çanak ve çömleklerin sınıflandırılarak o dönemde hangi şekil ve modelin daha popüler olduğunu kavratan bir etkinlik (Pottery Classification) de sınıfta yapılabilir. Öğrenciye geçmişteki insanların karanlıkta kaldıklarında nasıl aydınlandıklarını kavramalarını sağlayan, o dönemdeki insanın kibrit kullanma lüksünün olmadığını, ancak iki taşı birbirine çarptırarak kıvılcımın çıkmasını sağladıklarını kavratan bir etkinlik (A Spark in

⁸⁶ Kızılay 2013, 65.

The Dark) de yapılabilir. Bu ve buna benzer çeşitli etkinliklerin sınıf içinde uygulanmasıyla ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin tarihsel düşünmelerine ve arkeoloji eğitimine yardımcı olunabilir. Eski insanların beslenme ve tarım faaliyetlerini kavramaya dönük bir etkinlik (Experimenting with Agriculture) etkinliği uygulanabilir. Kırık çanak çömlek parçaları bir araya getirilerek de eski insanların ne tür kaplar kullandığı ile ilgili fikirler geliştirilebilir (Finding Circumference). Çocuklara eski insanların kullandıkları türde kilden bir malzeme (artifact) yaptırılabilir. Bu etkinlikle ilk insanların taştan alet (Stone Tools) yapmalarının sebebinin yaşamı daha kolay hale getirme olması kestirilebilir. Bir kazı sonrası bulunan materyaller o yere ait kültürel, dini, giyim-kuşam vs. gibi özelliklere göre sınıflandırılabilir. Model kazıdan çıkan eserler toplanır, yıkanır, fiş yazılıp poşetlenip sınıflandırılabilir. Mezardan çıkan bir iskeletin eksik parçaları tahmin edilerek iskeletin tamamının resmi çizdirilebilir veya bir iskelet mezar kazısında iskelete ait materyallerin ortaya çıkartılması sağlanabilir ve o dönemin sosyal yaşantı veya dini inancı hakkında bilgilere ulaşılabilir. Çocuklar bir kazı modelinin başına getirtilebilir. Böylelikle çocuk bir arkeoloğun yaptığı gibi kazı yapmaya başlar ve kazı altında malzeme bulmaya çalışır. Yapılan bir kazı sonrasında toplanan toprak yığını bir elekten geçirilerek kazı altında bulunan malzemeler çıkarılabilir. Kazıdan çıkarılan eserler de aşağıdaki formata benzeyen bir tabloda numaralandırarak kayıt altına alınabilir⁸⁷.

Bir diğer etkinlik sınıf içi etkinliklerden bir olarak aktardığımız antik grafiti (ancient graffiti)⁸⁸ EK-5 oluşturma etkinliği de sınıf içerisinde öğrencilerin öğrenme kalıcılıklarını ve bilişsel düzeyde anlama kapasitelerini tarih öğretim programlarının ezberci mantığında sıyrılıp sınıf ortamı daha eğlenceli bir alana arkeoloji ile şekillendirebiliriz.

Buna benzer ortamların sağlanabilmesi içinde tarih öğretim programlarının tarih derslerindeki arkeoloji vurgu ve kazanım ve konularının daha fazla müfredat içeriğinde yer alması gerektiğini de vurgulamak gerekir.

Sınıf ortamında yapılabilecek bir diğer tarih ve arkeoloji yakınlığının iç içe olduğu öğrencinin geçmişi anlama etkinlik uygulamalarından atlatl (mızrak veya ok atmaya yarayan alet) ve ok yapımı tekniğidir⁸⁹. EK-4.

⁸⁷ Kızılay 2013, 66-67.

⁸⁸ The Florida Public Archaeology Network (FPAN) Workshop, *Beyond Artifacts: Teaching Archaeology in the Classroom*, 2 May 2007, 9-10

⁸⁹ The Florida Public Archaeology Network (FPAN) Workshop, *Beyond Artifacts: Teaching Archaeology in the Classroom*, 2 May 2007, 44-46.

Nesneler, çocukların ön bilgilerinde bugünün dünyasını ve geçmiş arasında ilişki kurmasında ve karşılaştırma yapması sağlamanın yanı sıra çağ kavramlarını öğretilmesinde öğrenciyi güdüleyebilmek için öğrenilecek materyalin farklı ve ilgi çekici hale getirilmesi gereklidir. Bu bakımdan arkeolojik veri, arkeolojik belge ya da nesnelerle yapılan simülatif modeller önemli bir öneme sahiptir. Tarih öğretim programlarına ve derslerine eklenebilecek çeşitli arkeoloji etkinlikleri dersin daha kalıcı ve etkili olmasını sağlayacaktır.

2.3.6. Okul Dışı Tarih ve Arkeoloji

Okul dışı tarih öğretimi veya okul dışındaki tarih, sınıf ve okul ortamının dışındaki tarihsel kalıntılar, antik yerleşim alanları, sit alanları, antik tiyatrolar, müzeler, arkeolojik kazı alanları vb. mekânların eğitim materyalleri ile eğitim ve öğretime destekli konuma getirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Öğrencinin doğrudan doğruya yaparak-yaşayarak öğrenme ortamının tarihsel çevre, kaynak ve kişilerle yazılı olmayan kanıtlar, maddi kalıntılar ile karşı karşıya getirmek okul dışı tarihsel öğrenme veya öğretimi gerektirir⁹⁰. Yenilikçi tarih öğretiminde müzeler eğitim açısından önemli bir yer almanın yanında okul dışı öğrenme için de kalıcı tarihsel ve arkeolojik bilgiler sunmaktadır. Uluslararası Müzeler Konseyi(ICOM)'un kabul gördüğü müzeler:

1. Sanat Müzeleri,
2. Arkeoloji ve Tarih Müzeleri,
3. Etnografya Müzeleri,
4. Tabiat Tarihi Müzeleri,
5. Bilim ve Teknoloji Müzeleri,
6. Bölge Müzeleri,
7. Özel Amaçlı Müzeler, olarak gruplandırılmıştır.

Tüm bu müzelerin yanında panoramik müzeler son yıllarda en fazla gelişim gösteren müze türüdür. Gelişen teknolojinin etkilediği alanlar arasında elbette müzeler de yer alır. Bu yeni müze türü sanal ortamlarda daha çok gezilebilen müzelerdir. Modern bilgi ve teknolojinin gelişmesi ile müzecilik bu bilgi ağları, teknolojik ağlarla zenginleştirilmiştir. Çeşitli teknolojik donanımlarla yeni anlam ve açılar kazandırılmıştır.

⁹⁰ Safran, Ata 2006, 53.

Yapa fakat Sanal gezi uygulamaları panoramik görseller oluşturularak yapılmaktadır. Bu görseller birden fazla kamera görüntüsünün 360° tek bir görüntü kazandırılarak birleştirilir. Geniş açı mercekler kullanılarak eğimli, yardımcı yansıtıcı yüzeyler ile sağlam ve net görüntü aktarılabilmektedir. Görüntü birleştirme tekniklerinin işlem yükünden kurtulmak için, bütün yön ve görüş açılarından görüntüyü almak tercih edilebilir⁹¹. Bu sanal müze uygulamalarının okul içi ve dışı, sınıf ortamlarında teknolojik anlamda eğitim boyutunun önemi göz önüne alınarak aktif bir şekilde tarihsel arkeolojik algı bütünlüğü sağlanabilmektedir. Başka bir bakış açısı ile bakıldığında müzecilik anlayışının tarih derslerinde aktif bir şekilde ele alınması tarih öğretimi açısından önemli olduğunu görebilmekteyiz. Müzecilik anlayışının teknolojik boyutlarda gelişmesi yenilikçi tarih yaklaşımı içinde aktif bir boyut kazandığı da görülmektedir.

Modern anlamda müzelerin ve müzeciliğin gelişmesi 19. yüzyılın sonları ile 20.yüzyıl başlarından itibaren arkeoloji biliminin gelişmesi ve yaygınlaşması sonucunda mümkün olmuştur⁹². Müzeler bilimsel, sanatsal, tarihsel, doğal değer bütününde; bu değerleri ilgilendiren objelerin korunduğu, kayıt altına alındığı, incelenip sergilendiği kurumlar olarak nitelendirilir. Müzeler sanat, botanik, tarihi, doğa, çocuk, arkeoloji ve teknolojik müzeler olarak aktarılmaktadır. Ziyaretçilerin gezip öğrenmelerinin yanı sıra öğrenci merkezli öğrenmelerin yaşandığı okul dışı öğrenmeler olarak da görülebilmektedir. Müzelerin amaçları ve yaptıkları arasında kültürel, bilimsel, tarihsel eserleri toplayıp sergileme; çıkarmış oldukları yayınlarla hazırladıkları eğitim etkinlikleri ve programları ile toplumsal, bireysel eğitim hizmetleri sunma yer almaktadır. Çağdaş toplumlar müzeleri birer yaygın zaman zaman da örgün eğitim merkezleri olarak kullanmaktadır. Yaygın eğitimsel boyutunda müzeler halkı ve kamuyu aydınlatma amacı taşıdıkları da görülmekte bu amaç doğrultusunda halkla iletişim ve ilişkileri sağlam temellere dayandırmaktadır. Müzelerin eğitim işlevleri belirli etkinlik ve programlar hazırlanarak okullarda uygulanmakta olan programlara yardımcı olma niteliğinde doğrudan öğrenme ortamları sağlamaktadır. Bu programlarda hedef kitleler değişim gösterebilir. Bu kitleler gelişimsel boyutlar niteliğinde çocuklar, gençler, yetişkinler için farklı zamanlarda ayrı ayrı programlar belirlenmektedir. Müzelerdeki materyal ve eserlerin geçmişin izlerini taşıyan eski medeniyetlere ait olması müzeyi ziyaret edenlerin eserler sayesinde medeniyetlerin yaşam biçimleri hakkında bilgi sahibi olmasına, oyun yada drama ile eski yaşantılar arasında bağ kurmasına olanak tanır. Bu da sınıf ortamından daha aktif ve hareketli bir

⁹¹ Hali 2013, 188.

⁹² Başaran 1988, 37.

ortamın varlığı sonucunda öğrenme daha kalıcı izli olmaktadır. Okulun devamı ve yardımcı mekân olarak müzede yapılan eğitimsel etkinlikler tarih bilincinin oluşmasına, estetik ve tasarım düzeyinin gelişmesine ortam hazırlamaktadır⁹³.

Müzecilik ya da müze kavramı toplumların yapılanması, bir toplum kimliğinin ve bilincinin oluşması için önemli bir noktada görülmektedir⁹⁴. Bu nedenlerle tarih, arkeolojik kavram ve temelli öğrenme konularının gerekli görülen mekân ve alanlarda öğretilmesi ise bilginin kalıcılığının yorumlanmasını, daha net somut verilerle anlaşılmasını çok daha önemli kılmaktadır. Tarih öğretimindeki bu anlayış ve metodolojik yaklaşımlar arkeolojinin tarih öğretimine ve en önemlisi sosyal bilimlere olan katkısını daha açık bir şekilde yansıtmaktadır. Tarih öğretiminde müzeler değerlendirilirken bilindiği gibi tarihin daha somut ve nesnel olarak anlaşılmasını sağlayacaktır. Müzelerdeki verilerin ve malzemelerin her biri tarihi somutlaştırarak aktardığı gibi müzelerin var olma ve gelişim aşaması ise arkeolojinin gelişmesi ile paralel olduğunu unutmamak gerekir. Arkeolojinin bu denli tarih öğretim anlayış ve metotlarına etki ettiğini vurgulamak yerinde olur. Dolayısı ile Arkeoloji müzelerinin tarih öğretim konu bağlamlarına olumlu kalıcı öğrenme sağlayacağı yenilikçi tarih öğretim anlayışlarında olması gereken bir diğer önemli konudur.

Tarih öğretiminin değerlendirilmesi aşamasında tarih öğretiminin yararlandığı veya yararlanabileceği diğer bir alan ise arkeolojik kazı alanlarıdır. Öğrencilerin tarihe yönelik ilgilerini artırmak için yakın çevrede bulunan arkeolojik bölgelere ve yerel tarihsel topluluklara yönelik inceleme gezileri düzenlemek, harita ve planlar çizdirmek, fotoğraf koleksiyonları hazırlamak gibi etkinliklerden yararlanılabilir⁹⁵.

2.3.6.1. Deneysel Arkeoloji (*Experimental Archaeology*) ve Tarih Öğretimi

Yenilikçi ve yapılandırmacı tarih öğretim programlarının özüne bakıldığında tarihi ve geçmişi daha iyi anlayabilmek adına yaparak yaşayarak öğrenmenin olabileceği tarih öğretim programları içerisinde arkeoloji eğitiminin detaylarının ve çalışmalarının olduğu kesinlik kazanmıştır. Aktif öğrenme boyutlarının var olduğu, arkeolojik öğrenme sağlayabilme yöntemlerinden birisi de deneysel arkeoloji(*experimental archaeology*) yöntemidir.

⁹³ Kurucuoğlu, Maccario, 2002, 276-277.

⁹⁴ Şar, Sağkol 2013, 84.

⁹⁵ Aslan 2000, 204.

Deneysel arkeoloji yöntemi çeşitli etkinliklerle zenginleştirilen yapay kazı çalışmaları tasarlamaya dayanır⁹⁶. Okul dışında geçmiş tarih algısı, tarihsel empati, somut tarihsel imgelem yaratma geçmişin kalıcı izlerini yaparak ve yaşayarak olumlu bağlılıkla öğrenci ve öğretmen işbirliği içerisinde sayılabilecek bir yöntem olarak da görülmektedir. Kısaca deneysel arkeolojinin ne olduğuna değinecek olursak; arkeolojik kazı ve araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerin niteliksel çeşitlilik kazanmasında, bilginin sağlıklı ve doğru bir şekilde yorumlanmasında kullanılan araştırmaların yeni sorgulamalar ve sorularla zenginleşmesini sağlayan önemli bir araç olarak tanımlanabilir. Bazı araştırmacılar deneysel arkeoloji ile ilk uygulamalarının 18. yüzyıla kadar geri götürülebileceğini savunmaktadır. . Bu dönem itibari ile antik araç-gereçler, tunçtan yapılmış müzik aletleri, dönemin eğilim ve şartlarına uygun olarak romantik bir anlayış çerçevesinde kopyalanarak yeniden inşa edilmektedir.⁹⁷

Deneysel arkeolojinin tarih sahnesini çıkışı ise 1960'lara değinmektedir. Geleneksel arkeolojinin otoriter, tanımlayıcı, niteliksel yaklaşımının dışında yenilikçi arkeolojinin sınanabilir, açıklayıcı, deneyimsel, tekrarlanabilir ve sayısal anlayışı ile ön planda tutan yaklaşımı ile bağdaşan deneysel arkeoloji 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra arkeoloji ve eğitiminde yeni bir eğilim olarak uygulanmaya başlanmıştır. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yeni arkeoloji eğilimiyle ya da yenilikçi arkeoloji yaklaşımı ile 1960'larda hareketlenen deneysel uygulamalara karşılık 1940'larda Norveçli kâşif Thor Heyerdahl'ın Pasifik Okyanusu yolculuğu deneysel arkeoloji uygulamalarının ilk örneği olarak kabul görülebilir. İnkaların fırtına ve güneş tanrısına atıfta bulunmak amacı ile Kon-Tiki olarak adlandırdığı ve bizzat kendisinin yaptığı bir sal ile üç ay gibi bir zamanda deniz yolculuğu yaparak kuramsal ve uygulama açısından gerçek bir deneysel çalışma olarak nitelenebilir. Bir kâşif gibi hareket eden Heyerdahl'ın keşif yolculuğunun amacı Polinezya yerlilerinin Güney Amerika kökenli bir millet olduğu ve buraya sallar kullanılarak deniz yolu ile muhtemel bir göç hareketinin olduğu teorisini ispatlamak içindi. Sal yapımında hiç bir modern malzeme ve teknolojik araç-gereç kullanılmadan geleneksel yöntemler kullanılarak inşa edilmişti⁹⁸.

Günümüzde birçok alanda deneysel uygulamalar görülmektedir. Deneysel arkeoloji alanında da bu uygulamaları yapmak üzere kurulmuş okullar bulunmaktadır. Örneğin; UCD Arkeoloji Okulu; İrlanda'da eğitim veren bir deneysel arkeoloji okuludur. Bu

⁹⁶ Şimşek 2011, 925.

⁹⁷ Flores 2011, 32.

⁹⁸ Duru 2014, 131.

kurumda uzmanlar ve öğrenciler tarafından arkeolojik araştırmalar, sunum ve yöntemleri hakkında çalışmalar sürdürülmektedir. Ülkemizde de deneysel arkeoloji uygulamaları denenmeye başlanmıştır. Örneğin İzmir'in Bornova İlçesi'nde bulunan Yeşilova Höyüğü bu bağlamda örnekleri barındırmaktadır⁹⁹.

Fransa'nın Burgunya bölgesinde yer alan bir ormanlık alanda tamamen XIII. Yüzyıl Orta Çağ teknikleri kullanılarak bir kale inşa edilmeye başlandı. Orta çağın bütün inşaat teknikleri ve malzemeleri kullanılarak inşa edilmeye çalışılan kalenin yapımına 1997 yılında başlandığı inşaatın ise 2020 yılında bitirileceği bilinmektedir. Deneysel arkeolojinin amaçları doğrultusunda geçmişi deneyimlemek ve tarihsel empati yapmanın yanı sıra XIII. yüzyılda bir kale yapımının zorluklarını düşünerek tahmin yürüterek deneyimlemek olduğunu görmekteyiz. Yapım aşamasında olanları deneyimleyerek tarihi ve geçmişi gerçek anlamda anlamak olduğu görülmektedir. Burgunya bölgesindeki deneysel arkeoloji resimlerinden (EK-1)¹⁰⁰ bunu anlamak mümkün.

Günümüzde eğitim yaklaşımları içerisinde yer alan deneysel arkeolojinin temeldeki tanım ve amaçları kapsamında ele alındığında deneysel arkeolojinin teknik bir yöntem olduğu görülmektedir. Diğer bir nokta itibari ile deneysel arkeoloji farklı teknik, yöntem ve analiz yaklaşımlarını kullanan bir bütünsel uygulama alanı olduğudur. Arkeoloji disiplini kullanarak arkeolojik araştırmanın bir alt disiplini olarak görülebilir. Deneysel arkeoloji çalışmaları geçmişteki tarihi olayın canlandırılması ve tekrar yaşatılması çalışmalarıdır. Bir kalıntı, buluntu, ya da bir binanın yeniden inanasının yanı sıra o buluntuyu ya da o binayı inşa edenin davranışları dâhil bütünsel bir anlamda tüm sürecin deneyi olarak ifade edilmektedir. böylesi bir uygulama çalışmasında eldeki bütün veriler komplike bir düzlemde davranışlar, inançlarla ilgili varsayımlarda bulunma ve bu çıkarsamaları değerlendirme sonucu sunmaktadır. Bu da deneysel arkeoloji uygulamalarının tercihlerin, becerilerin, sorunların farkındalığını sağlamaktadır. Arkeolojik yorumlama ve çıkarsamalarda yeni sorular üretmek geçmişle empati kurma imkanı yaratmaktadır. Deneysel arkeoloji, bu bağlamda davranış, buluntu, deneysel tipoloji ve yaşayan sistemler başlıkları altında toplanmıştır¹⁰¹. Tüm deneysel araştırma uygulamalarında gerçekte

⁹⁹ Keskin, Zeren 2018, 113.

¹⁰⁰ <http://arkeopolis.com/13-yuzyila-ait-insaat-teknikleri-ile-bir-kale-insa-ediliyor/> , Erişim Tarihi 11. Mayıs 2019.

¹⁰¹ Mathieu 2002, 2-6.

Deneyisel araştırmaların tümünün gerçekte birbirleri ile doğrudan bir ilişki içinde olduğu grlmektedir¹⁰².

Deneyisel uygulamalar sonucunda yeniden inşa edilen buluntu , bina replikaları, rekonstrüksiyonların yapım amaçlarındaki yaklaşımlar modern arkeoloji anlayışının yansıması olarak görülmektedir. Amaçları arasında belirttiğimiz gibi arkeolojik çıkarsama ve yorumlamayı zenginleştirmesidir. Bir alet ya da binanın yapılması aşamasından kullanım ve işlevinin bitmesine kadar geçirdiği süreçlerin tümünün anlaşılması zordur. Bir alet ya da bir arkeolojik malzemenin ilk oluşturulmuş anından arkeologlarca bulunduğu zamana kadar geçirdiği süreçlerin takip edilmesi arkeolojik kazılarla çoğu zaman imkansız gibi görünmektedir. Bulunan arkeolojik malzemeler temel işlevlerine göre tasnif edilir. Arkeolojik bilgi çeşitliliği açısından bu malzemelerin geçirdiği süreçleri deneyimlemek son derece önemlidir. Kazılar yoluyla elde edilen bu veriler estetik, sosyal psikolojik ve bilimsel etkilerinin sonuçlarına bakılarak bıraktıkları izler derecelendirilebilir¹⁰³.

Günümüz arkeolojisinin deneyisel uygulama alanlarının bir diğer hedefi de arkeolojik kazılar sonucu elde edilen veri ve bilgilerin paylaşımı için kalıntı ya da buluntuların yeniden inşa edilerek sergilenmesidir. Bu eğilim gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Deneyisel uygulamalarda eleştiri alanlar üzerinde pek çalışılmamış örnekler verenler olmuştur. Deneyisel arkeoloji uygulamalarında yapılacak çalışmalar kazı alanlarında elde edilen veriler ışığında hangi dönemden ibaret bir deneyisel uygulama yapılıyorsa o dönemin insanının alet çantasında ne var ise ona göre farklı uzmanlıklar ve disiplinler yardımıyla ortaklaşa proje haline getirilmesi, tarih ya da tarih öncesi dönemin bütün koşulları dikkate alınması zorunludur¹⁰⁴.

Farklı disiplinler yolu ile yapılacak olan deneyisel arkeoloji çalışmalarında eleştiriye maruz kalacak durumlar en aza indirilebilir. Disiplin olarak da tarih ve arkeoloji bilimin yakın derecesini görebilmekteyiz. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus tarih ve tarih öncesi koşulların daha dikkate alınması zorunluluğudur. Tarih ğretim programları dâhilinde işbirlikçi saha ve durumlarda deneyisel arkeolojinin eğitim ve ğretim kalıcılığına olumlu etkisi olacaktır. Belirli yaş grupları dikkate alınacak şekilde deneyisel arkeoloji tarih ve sosyal bilgiler ğretim programlarında tarihsel yorum, analiz, duygudaşlık, becerilerinin gelişiminin kazanımlarını sağlamaktadır. Arkeolojinin tarih ğretim programlarında

¹⁰² Duru 2014, 132.

¹⁰³ Hodder 2012, 2.

¹⁰⁴ Duru 2014, 133.

değerlendirilmesi aşamasında deneysel arkeolojinin öğrencinin tarihsel kanıt ve bilgisinin bu deney çalışmaları ile sunarak geleneksel tarih anlayışın aksine yenilikçi bir anlayış ile bize sunmaktadır. Bu konu ile ilgili Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Deneysel Arkeoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuş, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Bilecik Müzesi Müdürlüğü işbirliğiyle Arkeoloji Bölümü belirli zaman aralıkları ile deneysel arkeoloji etkinlikleri düzenlemektedir. Son olarak 21. Mayıs 2018 yılı itibari ile “Çocuklar İçin Arkeoloji Etkinliği” düzenlenmiştir. 4. 5. Sınıf öğrenciler ile (EK-2)¹⁰⁵ gerçekleştirilen bu etkinlikte. Çocukların deneysel boyutta arkeolojiyi tanımaları tarihi öğrenirken okul dışında yaparak yaşayarak öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Deneysel arkeoloji uygulamaları temel noktada geçmişte insanların yaptıklarını ve durumları yeniden inşa ederek geçmişteki medeniyetler ve toplumlar hakkında hipotez oluşturma çabası içerir. Arkeolojik çalışmalar sonucunda elde edilen bir malzemeye ilişkin öğrencilerin eldeki buluntuların ya da malzemelerin yapısal işlevini daha sağlıklı anlamak ve öğrenmek amacı ile arkeologların sundukları bilgilerden yola çıkarak aynısını inşa etme sürecindeki çalışmalar verimli, kalıcı sonuçlar verebilir. Örnek olarak günümüzdeki bir nesnenin bu nesne bir tabak ya da testi de olabilir. Bu nesnenin öğretmen tarafından parçalanması, çalışma yapılacak alanda her bir parça farklı yerlere gömüldükten sonra öğrenciler tarafından bulunması, bir araya getirilmesi etkinlik olarak seçilebilir. Bu tür küçük deneysel çalışmaların eğitsel açıdan önemi büyüktür¹⁰⁶. Yenilikçi tarih öğretim yaklaşımlarında bu tür etkinliklerin sayısı artırılabilir. Öğrencinin geçmişi anlarken buluntu ya da nesnenin bütünsel süreçleri ile empati kurması sağlanmış olacaktır. Be nedenle deneysel arkeoloji uygulamalarının eğitsel süreçte kalıcı öğrenmeler sağlayacağı kesindir.

2.3.6.2. Tarih Öğretiminde Arkeoparklar

Okul dışı eğitim ve öğretim yaklaşımları arasında yer alan arkeoparklar yenilikçi tarih öğretim programlarında da yurt içinde eve yurt dışında önemli bir yere sahiptir. arkeoparkların birincil hedefi kültür varlıklarını korumaktır. Arkeolojik alanların sürdürülebilirliği ancak arkeolojik alana ait eserlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ile mümkündür. Arkeolojik alanları korumak sadece eserleri onarmaktan ibaret değildir. O

¹⁰⁵ <http://w3.bilecik.edu.tr/arkeoloji/2018/05/15/cocuklar-icin-arkeoloji-etkinligi/> , Erişim tarihi 11. Mayıs 2019.

¹⁰⁶ Şimşek 2011, 25.

eserleri korumak insanların onlara karşı duyarlılık ve bilinç düzeyinin yükselmesi ile gerçekleşir. Bu bilinç ise kültür varlıklarına karşı farkındalığın artması ile oluşur. Bu nedenle “arkeopark” oluşumları, farkındalık oluşturmak bağlamında önemli bir yöntem olmakta, arkeolojik alanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından giderek önem kazanan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası arkeopark kavramı, arkeolojik yöntemlerle elde edilmiş kültür varlıklarının kendi doğal ortamları içinde sergilenerek, insanlara geçmiş uygarlıkların yaşantısı, kültürü ve mimarisini aktarması amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar olarak tanımlanabilir¹⁰⁷.

Arkeoparkların diğer hedefi ise kültür varlıklarını sergilemek ve sunmaktır. Bu eserleri ziyaretçilere iyi ve doğru aktarmak eserlerin algılanması açısından çok önemlidir. Çeşitli güncel sunum yöntemlerini kullanmak, teknolojiyi kullanmak, farklı duyulara hitap eden sunum yöntemleri ve bir sunum yöntemi olarak deneysel arkeolojiyi kullanmak kültür varlıklarının daha iyi algılanmasını sağlayacak ve alanın dinamikliğini arttıracaktır. Ayrıca arkeoparklar ve eğitim arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu alanlar tarihi öğretmenin yanında kalıntıların ve alanın korunması gerekliliği bilincini de kazandırmaktadır. Eğitici uygulamalardan bazıları; okulların alanı ziyaret etmesi, uzmanlar tarafından ziyaretçilere kazı ve araştırmalar hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılması ve kazıların ziyaretçiler tarafından canlandırılması, bilgilendirme turları organize edilmesi, deneysel çalışmalar ve dahasıdır. Bu alanların sürdürülebilirliği burada verilen eğitimin, bilginin ve kültürün anlaşılabilirliği ile doğru orantılıdır. Dolayısıyla eğitim ve arkeopark arasındaki güçlü ilişki bu alanlardaki temel kurguyu oluşturur. Arkeoparkların topluma geçmiş uygarlıkların yaşam biçimleri, sosyo-kültürel özellikleri, fiziksel çevreleri, mimarileri, kullandıkları aletler, dönemin teknolojisi vb. hakkında bilgiyi aktarma ve arkeoloji bilimini anlatma amacı eğitim yolu ile gerçekleştirilir¹⁰⁸.

Arkeolojik park alanlarında güncel ve popüler bilgilendirme yöntemlerinin kullanılması, kamunun alana adaptasyonunu ve ilgisini artırır. Binlerce yıl öncesinden kalan bir bulgunun ziyaretçilere tam olarak aktarılması çok zordur. Bu nedenle arkeoparklarda bu bulguların daha iyi aktarılabilmesi için üç boyutlu görsellerin, farklı duyulara hitap eden yöntemlerin, deneysel uygulamaların kullanıldığı görülmektedir. Animasyonlar, çeşitli görselleştirme ya da canlandırmalar, simülasyonlar, sanal gerçeklik uygulamaları, güncel teknolojik sunum yöntemleri arkeoparklarda kullanım alanı bulurlar.

¹⁰⁷ Keskin, Zeren 2018, 111.

¹⁰⁸ Bayraktar 2010, 165

Arkeoparklarda görülen en önemli sunum tekniklerinin ve eğitici uygulamaların başında deneysel arkeoloji uygulamaları gelmektedir. Duyulara hitap eden bu yöntem hem tarihi anlamayı kolaylaştırmakta hem de alanın çekiciliğini arttırmaktadır. Deneysel arkeoloji; kazılar sırasında keşfedilen hipotezleri ve süreçleri etkin bir şekilde anlama, belgeleme ve test etme yöntemidir. Bu yöntem ile bir nesnenin nasıl çalıştığı, nasıl kullanıldığı ya da nasıl üretildiği ziyaretçiler tarafından denenerek algılanmaktadır. Ziyaretçilerin etkin katılımının sağlandığı bu uygulama ile halkın geçmişi deneyerek öğrenmesi sağlanmaktadır. Deneysel arkeolojinin uygulandığı arkeolojik alanlarda ziyaretçilere gerçek buluntuların yanında sanal bilgiler ve canlandırmalar eşliğinde geçmişten bir kesit sunulur. Geçmişte yaşanmış olayları birebir yinelemek olanaksız olsa da deneysel uygulamalarla geçmişteki yaşanmışlıkları gerçekleştirmeye çalışmak olayların doğruluk derecelerini artırma, gerçekleri kanıtlama ve saptama yönünden eğitici bir yöntemdir. Birtakım yöntemler kullanılarak tarih öncesinde yaşayan bir insan gibi avlanmak, yemek pişirmek, ilkel yöntemlerle çanak çömlek yapmak, onların evlerinde zaman geçirmek gibi uygulamalar deneysel arkeolojinin alanına girer¹⁰⁹. Arkeopark alanlarında teknoloji kullanımı, deneysel arkeoloji canlandırmaları, simülasyonlar, sanal gerçeklik uygulamaları bu alanların çekiciliğini ve algılanabilirliğini arttıran sunum yöntemleridir. Tüm bu uygulamalar, beraberinde getirdiği dinamizm ile arkeopark alanlarını diğer arkeolojik alanlardan ayırırken arkeolojiye yönelik eğitsel ve turistik olanaklar yaratmaktadır¹¹⁰.

2.4. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojinin değerlendirilmesi adlı tez çalışmamızda konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında doğrudan ve dolaylı olarak çeşitli çalışmalara değinilecektir.

2.4.1. Konu İle İlgili Yurt İçinde Çalışmalar

Deneysel arkeoloji ile ilgili ülkemizde Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Deneysel Arkeoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuş, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Bilecik Müzesi Müdürlüğü işbirliğiyle Arkeoloji Bölümü belirli zaman aralıkları ile deneysel arkeoloji etkinlikleri düzenlemektedir.

¹⁰⁹ Renfrew, Bahn 2017, 360.

¹¹⁰ Keskin, Zeren 2018, 123.

Bunun yanı sıra ülkemize Mardin Müzesi tarafında geliştirilen Arkeopark müze eğitim alanında 3.4. sınıf öğrencileri başta olmak üzere bütün öğrencilere tarih ve arkeoloji disiplinlerinin öğrencilere öğretici ve kalıcı öğrenmeler sağlamayı amaçladıkları görülmektedir.

Arkeopark müze eğitim alanında;

Mezopotamya'nın coğrafi havzası?

Çivi yazısının nasıl yazarsın? Sizce ilk yazıyı icat etti?

İlk ateşi siz yakmış olsaydınız nasıl yakardınız?

Eski araba nasıl yapılmıştı? İlk araba tekniğini kimler bulmuştur?

Eski zamanda insanlar nasıl alışveriş yapardı? Parayı kimler buldu ve parayı nasıl bastılar?

Sizce eskiden ekmek nasıl yapılırdı? El değirmenlerinde buğday nasıl ezilir?

Toprağın altında nelerin olduğunu nasıl anlarız? Arkeolog kime denir?(EK-3)¹¹¹.

Mardin'de bizden önce kimler yaşamış? Gibi soruların cevapları öğrenci öğretmen işbirliği içerisinde yenilikçi tarih öğretim anlayışında aktiviteler sunulmaktadır. Bununla beraber ülkemizde Hitit Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından kurulan Çocuk Üniversitesi Arkeoloji Atölyesi de arkeolojiyi öğretme yaşatma, tarih öğretimindeki yerini alma konusunda önemlidir.

Konu ile ilgili diğer çalışmalardan bir diğer önemli çalışmalar içerisinde yer alan İstanbul Üniversitesi Sualtı Kültür Kalıntıların Koruma Anabilim Dalı'nın Yenikapı arkeolojik kazıları sonucunda ortaya çıkarılan 37 batıktan "Yenikapı 12" adı verilen teknenin kopyasının yapılmasıdır. Tahmini olarak Orta Çağ'dan kalma 9,64 metre uzunluğunda ve 2,60 metre genişliğindeki teknenin kopyası, deneysel arkeoloji uygulamaları ile yapılan teknenin yapımında kullanılan bütün aletler geleneksel yöntemlerle tekneyi yapan ustanın ağaç işlemlerinden tekneyi yaparken izlediği yöntem ve kurulum sırasına sadık kalınarak yeniden yapıldı¹¹².

Arkeolojik alan ve mekânların eğitim alanı olarak yapılandırılıp kullanılmasında örnek projelerden birisi de Bursa'da bulunan Aktopraklık Höyüğü Bursa Belediyesi'nin çocuklar için arkeoloji önemini farkındalığını yansıtan Aktopraklık Arkeoloji Okulu.

¹¹¹ http://www.arkeoparktabirgun.com/kategori-arkeolojik_kazi_atolyesi-36 , Erişim tarihi, 11.Mayıs 2019.

¹¹² <http://arkeofili.com/yenikapida-bulunan-batigin-kopyasi-yapildi/> , Erişim tarihi, 12 Mayıs 2019.

Okulda öğrenciler yaptığı çeşitli etkinlik ve çalışmaları Bursa Aktopraklık Höyük'te gerçekleştirmektedirler. Aynı zamanda çocuklar için bir tarih laboratuvarı. Burada hem kazıyorlar hem de taş aletler yapmayı öğreniyorlar. Bunun yanı sıra çömlek ve çamurdan fırınlar yapıp geçmişin izlerinde tarihsel empati kuruyorlar.

Neolitik dönem itibari ile İ.Ö. 7. yüzyıldan itibaren yerleşme alanı olarak kullanılan ve yaklaşık bin yıl boyunca devam Aktopraklık Höyüğü'nde geç Roma döneminde yapılmış büyük bir çiftliğin da kalıntıları da yer almaktadır. Kazı alanının olduğu bölgede tarih öncesinden günümüze kadar devam eden farklı dönemlerin kalıntıları ile canlandırılmış köyler bulunmakta. Höyükte ilk yerleşim izini yansıtan neolitik dönemin dal örgü şeklindeki kulübeleri göze çarpmaktadır. Diğer yerleşim izlerinden birisi ise İÖ 6. bin yılın yerleşim alanlarında birkaç kerpiç ev ve onu sınırlayan hendek ve avlu gibi birimler oluşturularak kopyası yapılmış. Bölgedeki köy mimarisinin orijinalliğini yansıtan Eski Kızılelma köyünden yapılar getirilerek geleneksel anlamda canlandırılan iki yüzyıllık bir köy de bulunuyor. Aktopraklık arkeoloji atölyelerinde Tarihsel fonu canlandırma ile oluşturulan köyler tarih öncesi teknolojiler, arkeolojik belgeleme ve arkeometri üzerine çalışmalar yürütülerek geçmişi tekrar inşa etme amacı yürütülüyor. Türkiye'deki belirli üniversitelerin arkeoloji bölümünden öğrenci ve arkeologlar gün içerisinde deneysel arkeoloji uygulamaları sonrasında ise teorik çalışmalar yapılmaktadır. Bunların yanı sıra mesleki sorunların tartışılması, gelecekle ilgili plan kaygı gibi forumlar da gerçekleştiriliyor. Deneysel çalışmalar arasında çanak çömlek yapımı, yontma taş aletlerin üretimi, kalay ve tunç alaşımlarının yapımının yanında maden dökümü, doğal boyalarla tekstil boyama gibi çalışmalar yapılmaktadır. Teorik anlamada verilen dersler arasında etnobotanik, Yontma Taş dönemindeki taş alet teknolojileri, arkeometri, fotoğrafçılık, mimarlık tarihi, arkeozooloji ve kalıntıların rölevelerinin çıkarılması gibi yararlı olabilecek uygulamalar yapılmaktadır.¹¹³.

Aktopraklık Arkeoloji Atölyeleri gibi aynı felsefe ve işleyişle arkeoloji okul ve atölyelerin ülkemizde son yıllarda giderek artığının görmek mümkün. Ülkemizin bu tür okul ve atölyelerin oluşması için gerekli zemin ve tarihi dokuyu taşımaktadır. Gerek üniversitelerde gerekse kamu kurumları tarafından buna benzer okul ve atölyelerin arttığını görmekteyiz. İnformal ve formal düzeylerdeki eğitim süreçlerinde öğretim programları ile bağlantılı bir şekilde öğrenme faaliyetleri gerçekleştirilebilmektedir. Yurt dışında bu tür çalışmaların çok daha önce başladığını söylemek gerekir. M.E.B.'in tarih ve sosyal

¹¹³ Aktopraklık Arkeoloji Atölyeleri, 2015.

bilgiler eğitim öğretim müfredatları içerisinde yoğunluklu olarak bunları görmek mutlaka tarih öğretimin yenilikçi yaklaşımında olumlu bilgi birimlerinin ve sonuçlarının olacağı mümkün olacaktır.

Bu tür eğitim faaliyetlerinin yapılmasının süreçlerine bakıldığında arkeoloji atölyelerinde tarih öncesi eşya ve ya nesnenin yapılarının birebir boyutta o dönemin teknikleri kullanılarak üretmeye çalışmak, onları kullanım alanlarına sunmak tarih öncesini anlamamıza yardımcı olduğu gibi geçmişi yorumlarken arkeolojik buluntuların ne kadar önemli olduğunu da gösteren bir deneyim ortaya koymaktadır. Aktopraklık Arkeoloji Atölyeleri gibi okullarda çoğu kez ilgi çekecek görsel çekiciliğin olmadığı, uzak tarih öncesi dönem yerleşimlerinin eğitim aktivitelerinin de yapılabileceği alanlar olarak da kullanabilmektedir. Bunun bir örneği İstanbul Üniversitesi tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yürütülen çalışmalarda bu yerleşim alanlarının bir arkeopark olarak düzenlenmesi projesi verilebilir. Aynı zamanda bu proje Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin destek ve yardımları ile de sürdürülüyor. Bu proje kapsamında üniversite öğrencilerinin yanı sıra ilk ve orta öğretim öğrencileri, öğretmen ve uzmanlara da eğitim amaçlı hizmet verilmesi hedefleniyor. Bir arkeoloji okulu olarak hizmet vermekte olan höyük gelecek yıllarda birçok okul ve öğrencilerle buluşmayı hedefliyor¹¹⁴. Çocukların arkeoloji bilincini ve algılarını geliştirmek amacı ile Kadıköy Belediyesi'nin kurmuş olduğu Kybele Çocuk ve Arkeoloji Atölyesi de her yıl birçok arkeoloji etkinliği gerçekleştirmektedir. Bu denli arkeolojik bilinç ve tarih algısı yaratma acı ile oluşturulan projeler daha kapsamlı hale getirilebilir. Öğrenci öğretmen rollerinin ve aktif çalışma etkinlikleri arasında değinirken bu tür çalışmaların yenilikçi tarih yaklaşımlarında öğrenmeyi daha kalıcı hale getirildiğini vurgulamak gerekir.

Yenilikçi tarih öğretim de arkeolojinin değerlendirilmesi ve ilgili çalışma konusu ile ilgili yut içinde yazılı olarak, Mehmet Özdoğan'ın "Türk Arkeoloji Bilincinin Koruması ve Kültürel Miras Anlayışının Tarih ve Arkeoloji İlişkinde Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Bazı Öneriler" adlı çalışması, bunun yanı sıra "50 Soruda Arkeoloji" kitabı da konu ile ilgili çalışmalara yer vermektedir. Ahmet Şimşek'in "Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye'de Tarih Öğretimindeki Durumu" Nurgül Kızılay'ın "Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yapararak Yaşayarak Öğretiminin 6.sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Eylem Araştırması" adlı yüksek lisans tezi, Bahri Ata'nın ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "Tarih Öğretimi" Fuat Baymur'un "Tarih Öğretimi"

¹¹⁴ Aktopraklık Arkeoloji Atölyeleri, 2015.

alışması konu ile ilgili yararlandığımız çalışmalar içerisinde yer almaktadır. M.E.B. Talim Terbiye Kurulu 2005, 2008, 2018 Tarih ve Sosyal bilgiler, tarih ğretim programları ile ilgili birimler arasında yer almaktadır.

2.4.2. Konu İle ilgili Yurt Dışında alışmalar

Konu ile ilgili yurtdışında yararlandığımız kaynaklar arasında yenilikçi tarih yaklaşımının uluslararası düzeydeki kuruluşlarında biri olan Euroclio (Avrupa Tarih Eğitimcileri Derneği)'nin basım ve yayın organları yenilikçi tarih yaklaşım metotları ile Avrupa'da tarih ğretiminde ğretmen ve öğrencilerle koordinasyonlu bir şekilde çalışarak yenilikçi yaklaşımda tarih öğretiminin uygulama ve etkinlik anlayışlarına yer vermiştir. Yurt dışında önemli kaynak çalışmalardan biri olan FPAN (Florida Public Archaeology Network) sınıfta arkeolojinin varlığı ve sınıf içi etkinlik uygulamaları ve workshop çalışmaları ilgili çalışmalar arasında yer almaktadır. Ayrıca Dean Smart'ın "İngiltere ve Galler'deki Eğitim Sistemi ve Tarih ğretim Programı", R.Stradling'in "20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl ğretilmeli" I. Hodder'in "Entangled An Archaeology of the Relationships between Human Sand Things", Donald Henson'un "Archaeology and education in the UK, In my view: the true end of archaeology?", Archaeology and education, an exercise in constructing the past" alışmasının yanı sıra Penelope Harnett'in "Tarihin yerel, Bölgesel, Ulusal , Avrupa ve Küresel Boyutlarını Dengeli Bir şekilde İlişkilendirmek" , J.R. Flores'in "Creating a History of Experimental Archaeology" adlı çalışmalar konu ile ilgili başlıca kaynaklar arasında yer almaktadır. Diğer taraftan QCDA (Nitelikler ve Müfredat Geliştirme Ajansı), ICOM (İnternational Council of Museum) vb. alışmalar araştırma ile ilgili kaynak doküman sağlamamamıza yardımcı olup konu ile ilgili ve eksenli çalışma yapan yazar, yayın ve kuruluşlar olarak aktarılmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA DESENİ/MODELİ

Sosyal bilimler genel anlamda insanların birbirileri ve toplumla olan ilişkilerin incelenmesine dayalı bir disiplinler topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilimler öğretimine değinecek olursak eğitimin çağdaş uygarlık yönünü gerekli kıldığı, sosyal uyum ve uygunluğu geliştirerek bütünleştirmeyi zorunlu gördüğü bir dalı olarak anlaşılmaktadır¹¹⁵. Bu bütünde sosyal bilgiler bireyin toplumda varlığını ve varoluş sürecini gerçekleştirebilmek adına tarih, arkeoloji, sosyoloji, psikoloji, coğrafya, hukuk ekonomi, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve sosyal bilimleri ve vatandaşlık, insan hakları bilgisi konularını yansıtarak ele almaktadır. Sosyal bilgiler öğrenme anlayışını belli alanlar itibari ile ünite ya da temalarda birleştirerek insanın sosyal ve fiziki(yakın-uzak) çevresiyle etkileşime geçmesini sağlar. Geçmiş, bugün ve gelecek bağlamını ele alarak inceler. Sosyal bilgiler Eğitim öğretim bütünlüğünde toplu öğretim anlayışından yola çıkarak oluşturulmuş ve programlanmış bir ilköğretim dersidir¹¹⁶. Bu anlayışa içinde tarih ders öğretimi ve programı da aynı yöntemler oluşturulmuş bir orta öğretim dersi olarak işlev görür. Günümüz Türk eğitim müfredatları içerisinde ne yazık ki arkeoloji bir disiplin dersi olarak ilk ve orta öğretimlerde görülmemektedir. Konu, kavram ve ilişkili olduğu bölümler belirli kazanım ve ders saatlerine uyarlanarak tarih ve sosyal bilgiler dersleri altında verilmeye çalışılmıştır. Bu sorun tarihin ya da sosyal bilgiler derslerinin tam anlaşılmasını da zorlaştırmaktadır. Disiplin olarak arkeoloji aktarılmasa bile bu dersler ile ekseni artırılmalı ve bütünleştirici öğeler daha fazla yer almalıdır. Nitekim yenilikçi tarih öğretim ve sosyal bilgiler yaklaşımları da bunu gerektirmektedir.

Doküman incelemesinde asıl olan nokta konuyla ilgili elde edilen verilerin objektif bir araştırma sürecine hizmet ediyor olmasıdır. Çünkü dokümanlar geçmiş yansıtan kaynaklar olarak bilinmeyenlere ışık tutar ve dolayısıyla doküman incelemesi de geçmişin öğrenilmesinde etkin rol oynar¹¹⁷.

¹¹⁵ Sözer 1998, 3.

¹¹⁶ M.E.B 2005.

¹¹⁷ Kızılay 2013, 73.

Araştırma deseni veya modeli olarak araştırma problemi hakkında var olan kütüphane, arşiv, doküman, internet (yazı, resim) dayanarak yapılan belgesel nitelikli veri yöntemlerin kullanılması seçilmiştir.

Doküman incelemesi ayrıca araştırmacının çalıştığı konuyla ilgili kişi veya kurumlara doğrudan ulaşamayacağı durumlarda önemli bir bilgi toplama yöntemi olabilir¹¹⁸. Araştırmanın deseni olarak nitel araştırma belirlenmiştir. Algı ve olayların bilgi ve dokümanların, veri analizinin kullanılarak doğal ortamlarda incelenmesi, yorumlanması ve aktarılmasına yönelik bir araştırma yöntemi ve deseni belirlenmiştir.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırmanın evreni genel evren olarak seçilmiştir. Türkiye’de ve Avrupa’da Yenilikçi Tarih öğretimi içerisinde yer alan tarih öğretim programlarını içeriklerinin yanı sıra yenilikçi bir tarzda tarih öğretim metotlarında arkeoloji bilgi ve verilerdir. Tarih öğretim programları evren olarak alınmış. Araştırmanın örnekleme ise yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojinin değerlendirilmesi olacaktır. Genel evren bağlamında Tarih ve tarih öğretimi yer alırken örneklem bağlamı ise arkeolojinin tarih öğretiminde değerlendirilmesidir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu tez çalışmasında yenilikçi tarih öğretiminde arkeolojinin değerlendirilmesi ile ilgili veri toplama aracı olarak, yurt içi ve yurt dışındaki belgeler, makaleler, kitaplar kütüphane, internet ortamları taranarak ilgili elde edilmiş olan dokümanlardır. Bu dokümanlar içerisinde elektronik ortamdaki e-kitap, e-dergi, e-makale belgeleri de taranarak bilgi edilmiştir. Elde edilen bilgi ve dokümanlar analiz edilerek sunulmuştur. Kullanılacak olan dokümanlar belli bir taramadan geçtikten sonra konu ile ilgili yapılan etkinlik, uygulama, mekân çalışmalarını da yer verilerek veriler bu yolla elde edilecektir.

3.4. VERİ ANALİZİ

Veri analizindeki aşamalar genel olarak verilerin toplanarak düzenlenmesini gerektirir. Bu veriler araştırma soruları çerçevesinde betimlenir ve yorumlanır¹¹⁹. Araştırma bütününde doküman analizi tekniğine de yer verilecektir. Betimsel yollarla elde edilmiş çalışmalar bir durum ve olayı var olduğu gibi ortaya koyan araştırma yaklaşımı

¹¹⁸ Işık 2008, 48

¹¹⁹ Yıldırım, Şimşek 2011, 302.

olarak açıklanır.¹²⁰. Araştırma bütününde problem durumunun tespiti amacı ile tarama yapılan bütün kaynaklar, dokümanlar problem durumunun amacına hizmet edecek şekilde analiz edilecektir. Veri analizinin Arkeolojinin yenilikçi tarih öğretim metotları ile ele alınırken elde edilen bütün veriler taranarak konu ilgili detaylar içerik analizinde geçirilerek bir bütün halinde sunulmuştur.

¹²⁰Karadağ 2009,142.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

M.E.B. 'in aralıklı olarak güncellediği ve son olarak da 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye 'de sosyal bilgiler programı ve liselerdeki tarih öğretim programları ve sosyal bilgiler programlarının içeriğine bakılarak öğretim programlarında arkeoloji vurgusu olan kazanım açıklama ve çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

4.1. TÜRKİYE'DE TARİH Ve SOSYAL BİLGİLER DERS PROGRAMLARINDA ARKEOLOJİ VURGUSU

Tablo 4. 1. M.E.B. 2005 yılı 6 Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım Açıklama ve Etkinlik Örnekleri

ÜNİTE	KAZANIM	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMA
Yeryüzünde Yaşam	Sosyal bilimlerden hareket ederek toplumsal yaşama dair çalışma ve bulgular ortaya koyar.	İlk çağ yerleşim alanlarından Çatalhöyük Örneği üzerinden ilk yerleşmenin fonksiyonları belirlenir.	Tarih şeridi örnekleri, zaman kapsülü kullanarak yüzyıl, milat kavramları üzerinde durulacaktır. Anadolu uygarlıklarından Hititler, Lidyalılar, Frigler, Urartular, İyonlar, Hattiler konuları üzerinde durulacaktır.
	Tarihöncesi dönem yerleşmeleri ile günümüzdeki yerleşim alanlarını karşılaştırır.	Ders içerisinde çeşitli görsel malzemelerden yararlanılarak yerleşim alanları ile incelenir. Anadolu Medeniyetler Müzesi görselleri aktarılabilir. Ya da gezi düzenlenebilir. Anadolu medeniyetlerini anlatan kısa film izletilebilir.	
	İlk çağ Anadolu uygarlıklarının siyasal, sosyal ve ekonomik yapı farklılıklarını analiz eder.		
Elektronik yüzyıl	Sosyal bilimlerdeki çalışma alanlarından hareket ederek sosyal bilimlerin toplumsal hayata etki eden gelişmelere örnek verir.	Öğrencilerin söylemiş oldukları kavram ve tanımlamalardan yola çıkarak sosyal bilgiler disiplinine dikkatleri çekilir.	Sosyal bilgiler disiplinlerinde yola çıkarak örnekler verilecek. Sosyal bilgiler bütünlüğü ve disiplinler arası ilişkiler açıklanacaktır.

Tablo 4. 2. M.E.B 2005 yılı 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım Açıklama ve Etkinlik Örnekleri.

ÜNİTE	KAZANIM	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMA
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İlk çağ uygarlıklarının sergilemiş olduğu teknolojik buluşlara ve bilimsel gelişmelere katkılarını açıklar. Tarihi yerleşim alanlarının karşılaştığı problemlere hissedip çözüm önerilerinde bulunur. Çivi yazısı ve hiyeroglif gibi yazı örneklerini dikkate alarak kullanıldıkları yerlerin ve alanların bilgi aktarımındaki yerini günümüz yazı alanları ile karşılaştırır.	Teknoloji ve bilimin doğuşunu, teknoloji ve bilim tarihinin ilk çağ uygarlıklarındaki önemli buluşlar ele alınarak sergilenir Tarihsel süreçte yazı ve yazı araç, alanlarının gelişimsel boyutu ele alınır. Harflerin yazıya yazının kitaba dönüş hikâyesi araştırma metotları ile ele alınır. Basım evi, sahaf gibi yerlere gezi yapılabilir. Ortak mirasın korunması ile ilgili örnek olay incelemesi ele alınır. Kültürel değerlerin korunması ile ilgili araştırma inceleme yapılır.	İlk tekerleğin icadı, barutun kullanılması mürekkep, barut, kil, mum, cam vb. ilk buluş ve malzemeler üzerinde durulacaktır.

Tablo 4. 3. M.E.B. 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Arkeoloji Vurgusu olan ünite Kazanım Açıklama ve Etkinlik Örnekleri

ÜNİTE	KAZANIM	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ YÖNTEM-TEKNİK	AÇIKLAMA
Kültür ve Miras	Aile geçmişinin soy ağacını görsel yazılı, sözlü veriler ve materyallerden yola çıkarak bir soyağacı hazırlar. Yakın ve uzak çevresindeki milli değerleri yansıtan öğeleri araştırır, inceler. Günümüz çocuk oyunlarını tarihsel süreç içindeki geleneksel oyunlar ile tarihsel değişimi karşılaştırır. Milli Mücadele'nin önemini kahramanlarının Milli mücadele kahramanlarından yola çıkarak ka	Geleneksel oyunlar, aile tarihi, soy ağacı, milli kültür öğeleri, Milli Mücadele dönemi kahramanlık destanları. Sunuş yolu ile anlatım, Soru-cevap, tarihsel hikaye, gezi gözlem, küçük grup büyük grup tartışma, beyin fırtınası, örnek olay, eğitsel oyunlar, simülasyon	Yakın çevre itibari ile yerel tarih, sözlü tarih, alan ve mekan gezisi, yapılır. Tarihsel empati ve biyografi kazanımı bağlamında tarihsel Milli Mücadele dönemine ilişkin mikro hikaye yazdırılabilir..

Tablo 4. 4. M.E.B. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 5 Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım, Beceri ve Kullanılan Araç-Gereç, Yöntem Teknik Örnekleri

ÜNİTE	KAZANIMLAR	DEĞERLER BECERİLER	ARAÇ-GEREÇ YÖNTEM-TEKNİK
Kültür ve Miras	Somut veri ve materyallerden insanlık tarihi için Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının önemini ve katkılarını fark eder Yakın çevre bağlamında doğal ve tarihsel mekân, alan nesneleri açıklar. Yaşadığı yakın çevrenin kültürel özelliklerini ülkenin uzak tarihsel kültürel değerleri ile karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları ortaya koyar. Toplumsal yaşamın varlığı içi kültürel değerlerin fonksiyonlarını analiz eder. Kültürel değerlerin günlük yaşamdaki serüvenini değerlendirir.	Araştırma-İnceleme, problem çözme , estetik, Süreklilik ve değişim algısı, haritayı okuma-eşzamanlı tarih algısı, kanıt kullanma becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama	Teknolojik akıllı tahta, EBA, zaman kapsülü, histomap. Sunuş yolu ile anlatım, soru-cevap, gezi gözlem, proje, buluş yolu ile anlatım, panel, forum, örnek olay, beyin fırtınası, bireysel çalışma, grup çalışması, problem çözme, yerel tarih, gösteri, sergi, drama ve rol yapma,

M.E.B.'in 2005 yılındaki sosyal bilgiler 6. ve 7. Sınıf ders içerikleri incelendiğinde Tablo 4.1. ve Tablo 4.2. deki ünite konu kazanımlarda arkeoloji vurgusunun olabileceği alanın dar olduğu görülmektedir. Arkeoloji vurgusu olabilecek ünite, konu, kazanımların 2005 yılındaki dar alanların 2018 yılındaki içeriklerle biraz daha genişletildiği görülmektedir. 6. ve 7. Sınıftaki içeriklerin 2018 yılında 4. 5. Sınıflara çekildiği anlaşılmıştır. Örneğin 2018 yılındaki 4. sınıf “ kültür ve miras” ünitesi yakın çevre tarihine çekilerek 2005 yalındaki 6.sınıfın ilk ünitesininim genelliğinden çıkmıştır. Bu ünitenin yakın çevre ve tarihi anlama kazanımları üzerinde yoğunlaştırıldığı görülmektedir. tarih ve çevre bilincinin ilk yaşlara çekilebildiği anlaşılmıştır.

Tablo 4. 5. M.E.B. 2018 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım, Beceri ve Kullanılan Araç-Gereç, Yöntem Teknik Örnekleri

ÜNİTE	KAZANIMLAR	DEĞERLER BECERİLER	ARAÇ-GEREÇ YÖNTEM- TEKNİK
Kültür ve Miras	Orta Asya’da hüküm sürmüş ilk Türk devletlerinin siyasi, sosyal coğrafi, ekonomik ve kültürel özelliklerini açıklar. Bir din olarak İslamiyet’in doğuşu ile ortaya çıkan farklılıkları yorumlar. İslamiyet’in Türkler arasında kabul görmesi ve yayılmasının siyasi, dinsel, sosyal ve kültürel noktalarda meydana gelmiş değişimleri açıklar. Türklerin Anadolu’ya akınlar sonucunda yurt bulma arayışlarını XI ve XIII. yüzyıllar bağlamında kronolojik analiz yapar. Geçmişten günümüze ticari güzergâhların toplumlar arası ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi gelişmelerdeki fonksiyonları açıklar.	Araştırma-İnceleme, estetik, problem çözme, süreklilik ve değişim algısı, haritayı okuma-eşzamanlı tarih algısı, kanıt kullanma becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama	Teknolojik akıllı tahta, EBA, zaman kapsülü, histomap. Sunuş yolu ile anlatım, soru-cevap, gezi gözlem, proje, buluş yolu ile anlatım, panel, forum, örnek olay, beyin fırtınası, bireysel çalışma, grup çalışması, problem çözme, yerel tarih, gösteri, sergi, drama ve rol yapma,

Tablo 4.5. incelendiğinde 2018 yılı itibari ile sosyal bilgiler dersi ve tarih konu kazanımlarında arkeoloji biliminin keskin bir vurgusu görülmemektedir. İslamiyet’ten önceki Türk tarihi ve Anadolu tarihi ile ilgili dinsel, sosyal, kültürel, siyasal anlamda bilgiler ağırlık kazanmaktadır. Orta Asya kültür bölgelerinin arkeoloji ile ilişkisi eksik olduğu görülmüştür.

Tablo 4. 6. M.E.B, 2018 Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Arkeoloji Vurgusu olan Ünite, Kazanım, Beceri ve Kullanılan Araç-Gereç, Yöntem Teknik Örnekleri

ÜNİTE	KAZANIMLAR	DEĞERLER BECERİLER	ARAÇ-GEREÇ YÖNTEM-TEKNİK
Kültür ve Miras	Siyasi bir mekanizma ve güç olarak Osmanlı Devleti'nin meydan gelişini ve bu süreçteki etkileri açıklar. Örnekler üzerinden Osmanlı Devleti'nin fetih politikasını analiz eder. Osmanlı Devleti'nde meydan gelen değişimleri Avrupa'da ki değişim ve gelişmelerle karşılaştırır. Osmanlı Devleti'nin ekonomik alandaki değişim ve gelişmelerden yola çıkarak ıslahat hareketleri ve kurumların ekonomi üzerindeki etkisini değerlendirir. Klasik dönem Osmanlı Estetik, kültürel-sanatsal anlayış ve gelişmelere örnekler verir.	Araştırma-İnceleme, problem çözme, Estetik, süreklilik ve değişim algısı, haritayı okuma-eşzamanlı tarih algısı, kanıt kullanma becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama	Teknolojik akıllı tahta, EBA, zaman kapsülü, histomap. Sunuş yolu ile anlatım, soru-cevap, gezi gözlem, proje, buluş yolu ile anlatım, panel, forum, örnek olay, beyin fırtınası, bireysel çalışma, grup çalışması, problem çözme, yerel tarih, gösteri, sergi, drama ve rol yapma,

M.E.B.'in sosyal bilgiler derslerindeki tarih ve arkeoloji öğelerinin amaç hedef ve kazanımlar baktığımızda 2018 yılı yenilenmiş programda 2005 programına göre daha geliştirilmiş bir müfredat olduğunu görmekteyiz. Tarih ve Arkeolojinin bir disiplin olarak görülmesinin yanı sıra daha çok birbirleri ile bütünleşmiş bir yapı ile karşılaşmaktayız. 2005 programı arkeoloji konularının vurgusu 6. ve 7. sınıflarda yer alırken 2018 programında 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda “kültürel miras” ünitesi ile geliştirildiğini görülebilmektedir. 2005 sosyal bilgiler programında baktığımızda 6.ve 7. sınıfta aktarılan konu ve kazanımların (tarih öncesi zaman, ilk çağ uygarlıklarının, nesne ve çevre –zaman kavramlarının) 4. ve 5. sınıfta (kültürel miras) ünitesinde yer verildiğini görmekteyiz. 2018 programının 6. ve 7. sınıflarına baktığımızda 6. sınıfa Orta Asya Türk Tarihi, 7. Sınıfta ise Osmanlı Devleti'nin siyasi olarak tarih sahnesini çıkışı konu olarak

sunulmaktadır. 2005 programının daha özel ve sonraki sınıflarda verilmeye çalışılmışken 2018 programında aynı konu kavram ve kazanımlarının daha alt sınıflarda verildiğini görmekteyiz. Sosyal bilgiler ve Tarih Öğretim programlarında verilmekte olan konu, kazanım ve hedef ve içerik analizlerine göre arkeoloji konu ve yansımalarının yetersiz düzeyde olduğu görülmüştür. Arkeolojik veriler, nesneler, zaman ve geçmiş kavramlarının etkinlik ve kazanımlarda da yeterli olmadığı görülmüştür.

Tablo 4. 7. M.E.B 2008 Tarih Dersi 9. Sınıf Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite Kazanım Açıklama ve Etkinlikler

ÜNİTE	KAZANIM	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMA
Tarih Bilimi	Ortaya çıkan yeni bilgilerin var olan tarihi bilgileri değiştirebileceğini kavrar.	Osmanlı'da ilk para, Orhun Abideleri, Meşrutiyet'te kadın hareketleri, Tarihi bir Çeşme görseli üzerinden tarih biliminin diğer bilim dalları ile ilişkisi sorgulanır..	Tarihin ve tarihçinin ilgili, yardımcı bilim dallarından (arkeoloji, antropoloji) vb. nasıl yararlandığına dair bir örnekle işlenir.
Uygarlığın Doğuşu ve İlk Uygarlıklar	Tarih biliminin diğer bilim dalları ile ilişkisini açıklar.	Dünyadaki ve Türkiye'deki önemli arkeolojik müzelerin tarih öncesi döneme ait görselleri araştırma-inceleme sonucunda sınıfta sunmaları istenir.	Eski (Paleolitik), Orta (Mezolitik), Yeni (Neolitik) ile Bakır (Kalkolitik),Tunç, Demir devirlerinin belirgin özellikleri ele alınır.
	Tarih öncesi çağ ve tarihi çağdaki gelişmeleri değerlendirir.	Yakın çevrede müzede bir gün etkinliği yapılır. Dünya haritası üzerinde ilk çağ uygarlıklarının yerleri incelenir. Tarih yol ve güzergâhların önemi vurgulanır. Yazının serüvenine dair yazı ve alfabenin gelişimi araştırılır. Anadolu uygarlıkları anlatan belgesel izlenebilir. Turizm amaçlı antik kent broşür hazırlanır.	Dünyada Anadolu'da tarih öncesi ve tarihi çağlara ait yerleşim coğrafyaları, kültür ve kavramları açıklanacaktır.
	İlk çağ uygarlıklarının oluşum faktörlerini açıklar.	Anadolu uygarlıkları ve komşu uygarlıkların siyasi, sosyal ve kültürel tablo hazırlanır. Çevredeki arkeoloji müzelerine gezi düzenlenir.	coğrafik yapının siyasi yapılanmanın, kültürel değerlerin, sosyal ve ekonomik faktörlerin uygarlıkların gelişimindeki yeri vurgulanacaktır.
İlk Türk Devletleri	Mezopotamya, Mısır, İran, Hint, Çin ve Doğu Akdeniz, Anadolu uygarlıklarının birbirleri ile olan siyasi sosyal, kültürel, ekonomik fonksiyonlarını kavrar.	Bozkır ve göçebe kültürüne ilişkin etkileri açıklanır. Döneme ait arkeolojik bulgulardan, toplumsal ve siyasi yapılara ilişkin çıkarımlarda bulunur.	
	Asya Hun Devleti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını değerlendirir		

M.E.B.'in 2008 yılında uygulamış olduğu ders öğretim programlarının özelliklerinde bakıldığında “kronoloji algısı”, “ kültürün temel öğeleri”, “tarihin öznesi insan”, “somut ve soyut kültürel”, “tarihçi becerileri”, “kanıtların analizi” gibi amaçlar yer almıştır. Bu amaçlar analizi yapıp dikkatlice incelendiğinde tarih dersi öğretimi kadar arkeoloji disiplininin yöntem ve çalışma sahasını ilgilendiren içerik ve öğelerin açıkça fark edilebilir. Bu kazanım ve içerikler arkeoloji alanının içerisinde de yer almaktadır. Çünkü arkeolojide zaman algısı, somut kültürel miras, geçmişin öznesi olan insan ve kalıntıları, kanıtların analizi, kanıtların fark edilmesi, maddi kültür öğeleri vb. kazanımı olan konu ve beceriler de yer almaktadır. Bu sebeptendir ki tarih öğretimi yapılırken tarih disiplininin yöntem ve becerilerinin yanında arkeolojinin çalışma metotlarını ve bulgularını dahil etmek eğitim bütünlüğündeki asıl amaç olan öğrenme kalıcılığını sağlayacağı söylenebilir¹²¹.

M.E.B.'in 2008 ve 2018 yılları arasında on yıllık revize süreci içinde ilk öğretim sosyal bilgiler ve orta öğretim tarih derslerinde daha geniş bir çerçevede ele aldığı söylenebilir. Daha önce de belirtildiği gibi arkeoloji konu kavram ve detaylarının 2018 programı itibari ile etki alanın genişletildiği görülmüştür. Tablolardaki müfredat içeriklerinin uygulama ve etkinlik alanlarının eksik olduğu görülebilmektedir. Gerek bireysel gerek toplumsal ve kamusal alanda bu eksiklerinin görülüp giderilmesi gerekmektedir. MEB'in tarih öğretim programlarında yeniden revize ederek uygulamaya başlatılan 2018-2019 eğitim öğretim döneminin tarih dersi programında dersin asıl kazandırılması amaçlanan kısımlarının görülebilmesi açısından da Tablo 4.8 ve Tablo 4.9. açıklayıcı bilgiler içermektedir.

¹²¹ Şimşek 2011, 928.

Tablo 4. 8. M.E.B 2018, Tarih Dersi 9. Sınıf Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım, Açıklama, Araç-Gereç,

Yöntem-Teknikler

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR	ARAÇ-GEREÇ YÖNTEM-TEKNİK
Tarih ve Zaman	Tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dalları ile ilişkisini açıklar Tarih öğrenmenin amacını, önemini, yarar ve sonuçlarını Zamanı anlamlandırmak için farklı durumları analiz eder. Yazının bulunmasında önceki insan hayatı ile ilgili çıkarımları kanıtlardan yola çıkarak sergiler. Yazının bulunması ile insanlık tarihindeki değişimlerin farkında olur. Senkronik olarak ilk Çağ'da yeryüzünde var olan medeniyet havzalarını bilir.	Tarihin konusunu insan, zaman ve mekân olduğu açıklanır Toplumsal ortak hafıza, uzak ve yakın çevreyi tanıma, tarih bilinci, tarihi değer ve yorumlamalar metinler üzerinden incelenir. Diğer toplum ve değerlerin ortak tarihe etkisine değinilir. Tarihsel süreçte kullanılan takvimler ele alınır. Göbekli'tepe, Çayönü Çatalhöyük vb. yerleşim alanlarında kalıntılar incelenerek yazının bulunmasından günümüze kadar olan insanoğlu yaşamı aktarılır. Sözlü kültür öğelerine değinilir. . Yazının kullanın alanlarına, bilim ile olan ilişkisine, yönetim ve idari etkilerine, ekonomik ve toplumsal yansımaları üzerinde durulur. İlk Çağ uygarlıklarından Mezopotamya, Roma, Anadolu, Pers, Ege, Doğu Akdeniz, Çin, Hint, İran, Mısır, Yunan uygarlıklarının siyasi sosyal kültürel, ekonomik, askeri, hukuki, bilimsel, dinsel etkileri üzerinde durulur. Kronolojik olarak tarih şeritleri üzerinde bu uygarlıkların olay ve olguları, birbirleri olan etkileri ve değişimleri eşzamanlı olarak ele alınır.	Basılı ders kitapları, akıllı tahta, görsel, işitsel teknolojik malzemeler, eğitim materyalleri, zaman kapsülleri, haritalar, atlaslar, teknolojik hologramlar, Sunuş yolu ile Anlatım, büyük ve küçük tartışma grupları, soru cevap, araştırma-inceleme, işbirlikçi çalışma, tekrar etme, beyin fırtınası, fikir taraması, kavram karikatürleri, balık kılçığı, kavram haritaları, histomap, anakronik ve diyakronik çalışma

Tablo 4. 9. M.E.B 2018, Tarih Dersi 9. Sınıf Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Kazanım, Açıklama, Araç-Gereç,

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR	ARAÇ-GEREÇ YÖNTEM-TEKNİK
İnsanlık Tarihinin Dönemleri	İlk Coğrafyanın insanlık tarihinin ilk dönemlerinde insanlık hayatı üzerindeki iklimsel, hayat tarzları, yaşam koşulları üzerinde etkili olduğunu analiz eder İlk Çağ'daki siyasi teşekküllerin kaynakları ile var olan siyasi mekanizma ve organizasyon türleri arasındaki bağlantısını kurar. İlk Çağ hukuk mekanizmalarının beşeri, maddi, kaynaklar olduğunu ve farklılığını ortaya koyar.	Göçebe yaşam koşulunun yerleşik yaşama geçilmeden önce doğal olarak varlığının coğrafi şartlara bağlılığı üzerinde durulur. Yerleşik yaşama geçilmeden önce tercih edilen yaşam tarzları arasında olduğu vurgulanır. İlk Çağ uygarlıklarının sergilemiş olduğu Ege göçleri, Yahudi sürgünleri, Roma baskısından kaçan Hristiyanları göçlerinin sebepleri ve sonuçları ayrıntılı olarak ele alınır. İlk Çağ var olan ticari güzergâhlar ve kavimlerin faaliyetleri harita üzerinden aktarılır İlk Çağ uygarlıklarının varlığı sürdürme amacı ile Asya ve Avrupa'da uygulamış olduğu, tiranlık, aristokrasi, imparatorluk, vb. organizasyonlara değinilir. Siyasi güç kaynakları üzerinde durulur. Gelişmiş yazılı ve sözlü hukuk kuralları ele alınarak dönemde var olan önemli hukuki kaynaklar aktarılır. Sümer, Roma, Hint hukuk sistemlerine değinilir.	Basılı ders kitapları, akıllı tahta, görsel, işitsel teknolojik malzemeler, eğitim materyalleri, zaman kapsülleri, haritalar, atlaslar, teknolojik hologramlar, Sunuş yolu ile Anlatım, büyük ve küçük tartışma grupları, soru cevap, araştırma-inceleme, işbirlikçi çalışma, tekrar etme, beyin fırtınası, fikir taraması, kavram karikatürleri, balık kılçığı, kavram haritaları, histomap, anakronik ve diyakronik çalışma

Orta ğretimde uygulanmaya başlanılan Tarih dersleri öğrenme alanları kazanımları ve sürelerine bakılarak 9.sınıf tarih, 10.sınıf tarih, 11.sınıf tarih, ğretim programlarına incelendiğinde tarih 10 ve tarih 11. Öğretim programlarında yer alan öğrenme alanlarının ve kazanımlarının Arkeoloji vurgusunun neredeyse hiç olmadığı görülmüştür. MEB'in tarih ğretim programlarına baktığımızda sadece 9. sınıf konular ve kazanımları bağlamında arkeoloji vurgusu görülmektedir. 10. 11. 12. sınıflarda arkeoloji ile ilgili pek kavram kazanım ve hedeflere rastlanılmadığını görülebilmektedir. 2008 programına baktığımızda Tarih Bilimi, İlk ağ Uygarlıkları, İslamiyet'ten nceki Türk Tarihi konularına yer verilmiştir. Bu konular dışında program ders müfredatında herhangi bir arkeoloji vurgusu ve algısına yer verilmemiştir.

2018 programına bakıldığında konu başlıklarının değişikliğe uğradığı 2008 program konu başlıklarının daha çok genel başlıklarla eritildiği görülmektedir. Tarih ve Zaman, İnsanlığın ilk Dönemleri, konuları daha genel başlıklar olarak sunulduktan sonra özel olarak aktırılan konular arkeoloji konularının kazanım ve içerik bakımından 2008 programına göre içeriklerin genişletilerek arttırıldığı görülmüştür. Yeterli olarak görülmese de bir gelişme olarak aktarılabilir.

4.2. AVRUPA TARİH ğRETİM PROGRAMINDA ALMANYA THRINGEN EYALETİ VE İNGİLTERE RNEğİ

Avrupa bağlamında Almanya Thüringen Eyaleti tarih ğretim program ve derslerine baktığımızda; Thüringen Eyaleti programına göre tarih dersi, öğrencilerin güncel bilgiler edinme ihtiyaçlarından yola çıkarak deneyimlerini, sorularını, tasarılarını, kanaatlerini ve önyargılarını anlama ve geçmişten yapılan nakillerle şimdiki zamanın düzenlenmesi ve geleceğin yapılandırılması için gerekli olduğunu benimsetme amacını gütmektedir. Bununla birlikte tarih dersi tarihsel bilincin gelişimi için önemlidir. Geçmişin yorumlanması, şimdiki zaman kavrayışı ve gelecek için aktif davranışlar hakkında bilgi verir. Tarih, yaşanan olayların tarihsel boyut ile anlaşılmasını sağlar. Öğrencinin kendi kişiliğini keşfetmesine ve yabancıları anlamasına yardımcı olur¹²². Bunun yanı sıra; arkeolog ve tarihçilerin işi hakkında bilgi edinmeleri, zaman ve mekân kavramlarını genişletmeleri hedeflenmiştir. nceki yüksek kültürlerin oluşumu ve gelişimi ile ilgili Yunanistan'daki politik ve kültürel yaşamın işlenmesi, bunların Avrupa tarihi ve kültürüne etkilerini anlamaları amaçlanmıştır. Roma imparatorluğunun oluşumu ve gelişimi ile Roma'daki iktidar mücadeleleri, Romalıların yaşamları ve Hristiyanlığın oluşumu ve

¹²² Davarcı 2006, 10.

gelişimi hakkında akıllarına kolaylıkla yerleşen tasavvurlar geliştirmeleri amaçlanmıştır. Derebeyliği erken çağda iktidarın kaynağı ve sosyal oluşum olarak anlamaları, Fransa devletini Fransa geleneğinin, Roma devlet düşüncesinin devamı ve Hristiyanlaşma olarak anlamaları amaçlanmıştır¹²³.

Tablo 4. 10. *Almanya 'da Thüringen Eyaleti 5-6 Sınıf Tarih Dersi Programında arkeoloji hedefleri, etkinlik ve öğrenme çalışma teknikleri*

HEDEFLER	BÖLÜM İÇİ ÇALIŞMALAR VE İMKÂNLAR	ÖĞRENME VE ÇALIŞMA TEKNİKLERİ
Öğrenciler kendi keşif dünyalarına bağlı olarak ailelerinde, oturdukları bölgede ve memleketlerinde tarihi izler araştırır ve keşfederler. Eskiye nazaran arkeolog ve tarihçilerin işi hakkında bilgi edinirler, tarih boyutu tasavvurları genişler ve zaman ve mekân kavramları genişler. Derste önceki yüksek kültürlerin oluşumu ve gelişimi ile Yunanistan'daki politik ve kültürel yaşam işlenir ve bunların Avrupa tarihi ve kültürüne etkileri anlatılır. Roma imparatorluğunun oluşumu ve gelişimi ile Roma'daki iktidar çabalarını öğrenirler. Padişah imparatorluğunun oluşumu ve yönetimi ile devlet sorunlarının çözülmesi çabaları özellikle belirtilmelidir. Öğrenciler Romalıların yaşam ve işleri ile Hristiyanlığın oluşumu ve gelişimi hakkında akıllarına kolaylıkla yerleşen tasavvurlar geliştirirler. Öğrenciler derebeylik ve temel iktidarı erken çağda iktidar ve sosyal oluşum olarak anlarlar. Fransa devletini Fransa geleneğinin bağlamı, Hristiyanlaşma ve Roma devlet düşüncesi olarak tanırlar.	Ailem, oturduğum yer ve evimin tarihi Taş devrindeki gibi yaşama Efsaneler	Okuma ve hedefleme rehberliği altında tarihi olay metinleri, Bilgi edinme, Tarihi olay ve zamanların düzenlenmesi, Somut kaynakların yazılması ve fonksiyonlarının açıklanması, Resim kaynaklarının tarihi görünüş altında bakılması ve yazılması, Şemalarla açıklamaya hazırlık, Tarih kartlarından bilgi edinme ve mevcut olanların yardımcı kaynak olarak kullanılması, Tarihi kaynakların okunması ve önemli noktaların anlatılması, Problem bilincinin verilmesi, Müze, Sergi ve Kütüphanelerin gezilmesiyle tarih hakkında bilgilerin geliştirilmesi. Tarihin; Kişisel anlatım, resim, Harita vs. ile geliştirme, Model yapılması ve anlatılması, Sahne anlatımıyla işlenmesi.

¹²³ Davarcı 2006, 32.

Tablo 4. 11. Almanya 'da Thüringen Eyaleti 5-6 Sınıf Tarih Ders programında Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Konu ve Kazanımlar

ÜNİTE	KONU VE KAZANIMLAR
Memleket Bölgesi Tarihine Giriş	Tarih nedir? Anıt, yol, arazi isimleri, kale, kilise, efsane, fotoğraf, moda ve vakayinameler, Tarihi kaynaklar (seçmeli): Arkeoloji, yer buluntuları, yer bakımı, kazı sonuçları, aletlerle çalışma, yazılı ve yazısız olay belgeleri
Tarih öncesi zamanda insan	Tarih ve Zaman, Okul yaşı, hayat yaşı, tarihi zaman Göçmen sürüler avcı ve toplayıcı Mağaralar, ateş, mızrap, mağara resimciliği, av hileleri Tarımsal devrim yerleşik tarımcılık ve hayvan besiciliği, Tarla ekimi, yedek ekonomi Taş devrinden demir çağına aletler, silahlar, takılar, metal işlemeciliği
Mısırdaki, Mezopotamya'da Yüksek kültürler	Mısır: Hayat damarı olarak Nil - Sosyal yapılanma ve ilişki sistemi - Kral ve tanrı olarak Firavun, - Din adamı, memur, çiftçi ve köleler, - Toplum işlerinin ve devletin organizasyonu - Ebedilik Piramitler, mumyalama, hiyeroglifler, papirüs, toplumsal işler Veya Mezopotamya: Fırat nehri ve Dicle'ye ülke adı Şehir devletleri ve Hammurabi'nin imparatorluğunun oluşumu, Mabet ekonomisi, din adamlığı, memur, yasa yerleri (mahkemeler) Veya Eski İsrail: Eski Tevrat ülkesi ve halkı İbrahim, Musa, Davut Devletleşme ve eski İsrail'in sonu
Yunanlıların Dünyası	Coğrafi özellikler ve Yaşam Şartları, Dil, bağ olarak din ve kültür, Yunanlıların tanrıları (genel bakış) Zeus onuruna olimpiik oyunlar, Delphi kehaneti Atina - Çiftçilik, Eli işçiliği, Ticaret, deniz kuvveti, Atina demokrasisi ve en parlak zamanı, Atina demokrasisinde kadın, Bilim ve Sanatta önemli işler Yunan şehir devletleri ile İranlılar arasındaki tartışmalar (Seçmeli)
Roma imparatorluğunun oluşumu	Romanın kuruluş efsanesi, Ülke devletinden dünya imparatorluğuna, Pön savaşları, Sezar zamanındaki fetihler, Romanın vilayetleri ile ilişkileri, Sosyal sistem ve roma medeni kanununun etkisi - Yaşam, iş ve kölelerin ayaklanması

Tablo 4. 12. *Almanya 'da Thüringen Eyaleti 5-6 Sınıf Tarih Ders programında Arkeoloji Vurgusu Olan Ünite, Konu ve Kazanımlar*

ÜNİTE	KONU VE KAZANIMLAR
İmparatorluk zamanında Roma	Augustus'un ilkeleri, KralKult 'Barış Kralı' , Çiftçilik işleri, el işçiliği, Ticaret, Trafik, Teknik, Sanat, Kültür, Mimarlık (Seçmeli) Romalılar ve Germanlar, Savaş, Ticaret ve Kültür değişimi, Sınır olarak Limes (savunma suru) ve karşılaşma imkânları, İsteğe bağlı: Pompeii- Arkeoloji için bir tesadüf felaketi Hristiyanlığın doğuşu ve gelişimi, Yahudilerin Filistin'den kovulmaları, Hristiyanların takibi, Hoşgörü buyruğu, devlet dini
İlkçağdan Orta Erken Çağa	Roma imparatorluğunun yıkılış sebepleri - Hun kabileleri, kavimlerin göçü - Batı Roma imparatorluğunun çöküşü ve Doğu Romanın kayışı (Bilgi) Fransa imparatorluğunun doğuşu, Chlodwig ve halkının Hristiyanlığa geçişi, sebepleri ve devamı Thüringer imparatorluğunun çöküşü

M.E.B.'in 2018 programı sosyal bilgiler ve tarih öğretim konu alanlarına bakıldığında Almanya'da Thüringen Eyaleti programları ile konu, hedef ve kavramsal açıdan arkeoloji ve tarihi anlamak ve aktarmak adına benzerlik taşıdığı düşünülebilir. 2018 yılı itibari ile arkeolojiyi derslerde algılatmak adına geç olsa bile olumlu gelişme olarak açıklanabilir. Fakat yenilikçi tarih yaklaşımlarındaki uygulama ve etkinlik olarak eksik olduğunu tekrar belirtmek gerekir. Konumuz itibari ile yenilikçi tarih öğretim yaklaşımlarında arkeoloji vurgusunun anlamlı ve kalıcı olması gerekliliği mevcuttur.

Tablo 4. 13. İngiltere 'deki Eğitim Kademlerine Göre Tarih Derslerinde Arkeoloji Vurgusu ¹²⁴.

YAŞ	DERECE	KONU-AMAÇ
3-5	Birincil Kademe-1	Nesnelerin ve malzemelerin araştırılması Şekil ve büyüklüklerden bahsetmek
5-11	Birincil Kademe-2	Eserler, müzeler, tarihi binalar, siteler Arkeologların yorumları Tarih öncesi yerleşimciler, Hadrian Duvarı, SuttonHoo, Jorvik Eski Yunanistan, Eski Mısır
11-14	İkincil Kademe-1	Arkeologların yorumları Eserler ve tarihi çevre kanıt olarak Roma İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Düşüşü Müzelerin ve tarihi mekânların korunmasında, sunulmasında ve etkilenmesinde rolü

Tablo 4.13. de görüldüğü gibi İngiltere’de arkeolojinin bir disiplin dersi olarak olmasa da nerede ise ayrı bir ders olarak aktarıldığı görülmektedir. Arkeolojik nesne algısının küçük yaşlarda tarih derslerinde ele alınması ile tarih öğretim programlarında arkeoloji vurgusunun daha net olduğu görülmektedir.

Uygulanmış ve uygulanmakta olan programların genelindeki konuların yerel, ulusal ve küresel noktada ele alınarak aktarıldığının söylemek mümkün görünmemektedir. Tarih ve sosyal bilgiler öğretim programlarına ders içeriklerinde bütüncül bir noktada bakıldığında inceleme araştırma gezilerine, tarihi yapılara, anıtlara, arkeolojik kazı

¹²⁴Henson 2012, 6.

alanlarına, ören yerleri ve müzelere çeşitli geziler ve etkinlikler yapılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Ancak bu alanda yapılan çalışmalar Türkiye'deki ilk ve orta öğretim düzeyindeki okulların bu tür etkinliklerin yapılması ve düzenlenmesinde çeşitli sorunların yaşandığını aktarmaktadır. Yapılan araştırmalar bunun yanında okulların yakın ve uzak çevredeki yerel mirasın ve olayların ulusal ve evrensel bağlantılarının net olarak yansıtılmadığı, yakın çevre tarihinin ya da yerel tarihin milli tarih ile örneklendirilerek kullanıldığını göstermiştir. Tarih ve sosyal bilgiler ders alanlarına bakıldığında öğretim programlarında derslerin yerel, ulusal, küresel ya da evrensel bir boyutta yakında uzağa şeklinde aktarılması belirtilmektedir. Küresel ve evrensel bağlantılar öğrenme alanı ile öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak ilgi, tutum ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekliliğinden bahsedilmiştir¹²⁵. Tarih, sosyal bilgiler bütünlüğünde arkeoloji disiplinin önemi burada tekrar görülmüştür. Arkeoloji eğitiminin yapılanma alanlarına bakılacak olunursa Türkiye'deki tarih ve sosyal bilgiler müfredat içeriklerinin tekrar gözden geçirilmesini gerekli kılabilir. Türkiye'deki müzelerin, ören yerlerinin, kazı alanlarının, tarihi mekân ve mimari alanların, antik kent yerleşimlerinin eğitim ve öğretim uygulanmaları için ne derece kullanıldığı bir diğer araştırma ve eleştiri konusu olabilir.

Mevcut İngiliz milli tarih müfredatı okula başlama 5 yaş itibari ile 5-14 yaş aralığında tarih dersi alma zorunluluğu görülmektedir. Eğitim zorunluluğu 16 yaş olarak belirlenmiştir. 14-16 yaş aralığında ise tarih dersleri zorunlu olmayıp seçmeli dersler grubuna girmektedir. Raporlar ulusal çapta en iyi öğretilen dersin tarih dersi olduğunu açıklamasına rağmen 14 yaş arası tarih dersini seçme oranı %4 olarak belirlenmiştir. İlkokul müfredat programlarında tarih dersleri daha çok ortak temada disiplinler arası çalışma ve etkinlikler aktarılmıştır. İlkokul öğrencilerinde tarih öğretim beceri ve yeterlilik alanları aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

- Kronolojik zaman bilgisi;
- Geçmişteki değişim ve süreklilik, kişilerin,(kahramanların) olayların bilgisinin anlaşılması;
- Tarihsel yorum becerisi;
- Tarihsel sorgulama yeteneği
- Organizasyon, devletleşme ve iletişim¹²⁶

¹²⁵ Harnett 2009, 151.

¹²⁶ Smart 2009, 85.

İngiltere tarih müfredat programına göre kazandırılmak istenen beş temel öğeye bakıldığında arkeoloji vurgusu olabilecek kazanımlar arasında, geçmişte olan değişimler, yorumlama, organizasyon, sorgulama, geçmiş zaman algısının yer aldığı görülmektedir. Tarih öğretiminde arkeolojik kavram konu ve kazanımlara bakılarak derslerde arkeolojinin varlığı ile ilgili yorumlamalar yapılabilir.

Müfredat içerikleri incelendiğinde tarih öğretiminin genel amaçlarına bakılarak öğretimin öğrencilere aşağıdaki imkânları sunması amaçlanmıştır.

- İngiltere ve dünyanın tarihini öğrenme
- Geçmişin günümüze nasıl etki ettiğini görebilme
- Geçmişteki topluluk ve toplumların nasıl olduklarını, devletleşme süreçleri, kendi organizasyonlarını nasıl kurdukları; insanların ve toplumların hangi kültür, inançların etkisinde kaldıklarını öğrenme
- Kronolojik bakış açısı ve zaman algısı geliştirme
- İnsan deneyimlerinin farklılığını görme, birey ve toplumun bir parçası olarak kendilerini anlam ve öğrenme
- Kendi tutumları değerleri, kararları, üzerine düşünebilmelerini sağlama
- Kanıt kullanarak test etme, kanıtları sınıflandırarak kendi sonuçlarını
- Araştırma- inceleme yapma, araştırılan kanıtları süzgeçten geçirme ve bir veya birden fazla bakış açısı üzerinde tartışabilme becerileri yer almaktadır¹²⁷.

İngiliz eğitim sistemindeki tarih öğretim müfredat içerikleri incelendiğinde arkeoloji temelli vurguların geçmişte yaşamış olan toplumların ve medeniyetlerin neler yaşadıkları, devletleşme süreçlerindeki organizasyonların oluşumlarından ve etkilenmiş oldukları inanç ve kültürleri öğrenmeye çalışma amaçlarından çıkarılabilir. Zaten arkeoloji var olan üzerinde yorumlama ve anlama süreçlerini de kapsamaktadır. Müfredat içeriği ilköğretime başladıkları dönemde başlangıç seviyesinde tarih derslerinin “dünyayı anlamak ve bilgi sahibi olmak” kazanımından yola çıkarak uygulandığını görmek mümkündür. Bu konu kazanım ve becerilerin daha kalıcı olması için çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Bu etkinliklerin uygulaması öğrencilerin erkeden bir tarih algısı yaratmayı sağlayacaktır. Bu etkinlik ve çalışmalarla (Bkz.Ek-7, Ek-8) öğrenciler objeleri mekânları inceleyebilme, geçmiş ile bağ kurma, geçmişi merak etme, sorgulayabilme, gündelik teknolojileri

¹²⁷ Smart 2009, 86.

kullanma vb. becerileri diğer ders disiplinleri bağ kurarak keşfetme araştırma-inceleme olanağı görmektedir. Bunun yanı sıra geçmiş bugün ve gelecek arasındaki bağı farklı deneyimler elde ederek yaşar¹²⁸. Bu çalışma ve müfredat içerikleri Türkiye’deki M.E.B.’in 2018 Sosyal bilgiler öğretim programı ile karşılaştırdığımızda 4. Sınıftan sonraki öğretim yaşına denk geldiğini görebilmekteyiz.

Birinci temel basamakta 5-7 yaş grubundaki öğrenciler il olarak insanların ve toplumların yaşama şekillerini öğrenirler. Gerek evrensel gerek se ulusal düzeyde dünya ve İngiltere’nin uzak-yakın geçmişleri ile ilgili önemli olay ve kahramanlar ile ilgili bilgi elde ederler. Tarihi hikâyeler dinletilir bu hikayelere tepkide bulunmaları istenir. Öğrencilere çeşitli sorular sorarak empati duyguları gerçekleştirilir. Kendi hayatları ile çevrelerinde insanların ve toplumların hayatları karşılaştırılarak bunlardaki değişiklikleri algılayarak geçmiş ve bugün arasında ilişki kurmaları sağlanır. İkinci temel basamakta 7-11 grubundaki öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar yakın ve uzak geçmişteki tarihi şahsiyetler, önemli olay ve mekânlar hakkında bilgi sahibi yapmaktır. Kendi yerel bölgelerini, ülkelerini, dünyayı tanıyarak değişim ve süreklilikten haberdar olurlar. Birinci basamaktaki öğrenmelere oranla biraz daha soyut tarihi öğrenmeleri sağlanır. Siyasi, sosyal, ekonomik, dini, estetik, , kültürel ve tarihi boyutlardan bakmaları sağlanır. Tarihler ve kavramlar ya da tarihi terimler olayları ve kişileri anlamak için kullanılırlar. Bu beceri ve amaçlar doğrultusunda öğrenciler geçmiş farklı şekilde öğrenme imkânı bulmaktadır¹²⁹. Müfredat içerikleri incelendiğinde var olan konular bağlamında “İngiltere’de Hüküm Süren Romalılar, Anglosaksonlar, Vikingler, Bir Avrupa Tarihi Çalışması, Eski Yunan ve Etkileri” ünitelerinin bütüncül yapılarından arkeoloji temelli vurguların olduğu görülebilmektedir. Üçüncü temel basamakta yer alan 11-14 yaş grubundaki öğrencilere kazandırılmak istenen içerikler İngiltere’nin orta çağdan 20. yüzyıla kadarki önemli şahsiyet ve olaylarının aktarımının yanı sıra Avrupa ve Dünya tarihinin önemli olaylarının aktarılmasını kapsamaktadır¹³⁰.

Yakın dönem itibari ile müfredat içeriği ile ilgili olarak 14 yaş sonrası zorunlu olmayan eğitim kapsamında öğrencilerin çeşitli alanlarda mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla pek çok yeni diploma tanıtımı yapılmış QCDA (Nitelikler ve Müfredat Geliştirme Ajansı) öğrencilere sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında diploma imkânı sunmuştur. Sunulan bu diploma dereceleri bütünsel bir bağlamda

¹²⁸ Smart 2009, 87.

¹²⁹ Smart 2009, 88

¹³⁰ Smart 2009, 90

bakıldığında bütün diplomaların beşeri ve sosyal ögeler üzerinde odaklandığı görülmektedir. Bu diploma derecelerinin sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin akademik disiplinleri üzerinde geniş bir yelpazede yer aldığını söylemek mümkün olur. Bu diploma derecesi daha önce müfredat içeriğine bağlı kalarak öğrencilerin hangi alanlarda daha başarılı olduğunu ve aşına oldukları disiplinler üzerine kurulmuştur. Bunlar: Tarih, arkeoloji, dil, edebiyat, coğrafya, din, ekonomi, politika, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji vb. disiplinlerle zenginleştirilmiştir. Diplomanın bir diğer önemli yönü ise bütünleşmiş bir öğrenme fırsatı sunarak öğrencilere gerçek yaşamın problemlerini çözebilmelerini sosyal ve beşeri bilimler ile ilişkilendirerek anlamalı çözümler üretme imkânı yaratmasıdır. Öğrencilerin becerilerini belli bir disiplinde geliştirip başka disiplinlere transferini sağlamaktadır. Örneğin, tarihsel çalışmalar alanında eleştirel analiz etme becerisini kazanırken bu analiz ve eleştirme becerisini bir metnin ya da bir makalenin eleştirisinde bütün delilleri kullanarak transferini sağlayabilir. Sınıf ortamında belli bir alanın uzmanı olarak görülen öğretmenler kalıcı, sağlam, ilham verici bir eğitim ve öğretim sağlamak adına sadece önlerindeki disiplinin boyutuna takılmamaları gerekir. Sınıf ya da okul dışına çıkılarak arkeologlar, tarihçiler, müzeler, galeriler, mabetler, sağlık çalışanları, dini liderler, sosyal servisler, sanat uzmanları, hâkimler, dini liderler, ebeveynler, diğer tüm sosyal ve beşeri paydaşların katılımı ile yaratıcı bir toplum oluşturmak isteyeceklerdir. Bu bütünsel diploma projesi hem öğretmen hem de öğrencilere sağlıklı projeler üretmeyi amaçlayıp proje ögeleri ve çalışma deneyimi aynı zamanda yerel ve milli kaynakları değerlendirme fırsatı da sunmaktadır¹³¹.

Eğitim ve öğretim basamağının 14 yaş ve sonrasında oluşturulan bu disiplin alanlarına bakıldığında arkeolojinin de burada belli bir disiplin çerçevesinde ele alındığı görülmektedir öğrencinin aşına olduğu meslek olarak seçebildiği bir sosyal bilim olarak bu alanı seçebilme olanağı tanınmıştır. Bunu bütün alanlarda görmek mümkündür. Fakat üzerinde durulması gereken nokta tarih ve arkeolojinin disiplin olarak birbirine ne denli yakın olduğudur. Örneğin tarih dersinde öğrenciler bilgiyi ham bir şekilde aldıktan sonra bu bilginin yorumlama ve sorgulama işlemi elde edilen nesneler kanıtlar ve bulgular ile mümkün olmaktadır. Bu kanıtların varlığını sorgulayan ise arkeolojidir. Bundan sonra getireceği şey yorumdur. Sorgulama becerisini de aynı zamanda arkeolojide elde edilen nesneler ve malzemeler üzerinde yorum yaparak görmesini sağlar. Daha erken yaşlarda örgün eğitim içerisindeki öğrencilerin arkeolojik değer ve algıları önemle benimseyip

¹³¹ Smart 2009, 97-98.

mesleki bir arkeolojik eğitime geçtikleri görülmektedir. Nitekim bu anlayış arkeolojinin toplumsal düzeyde de bir değer yükselişinin işareti olmalıdır. Yenilikçi ve yapılandırmacı tarih öğretim anlayışlarında arkeoloji konusu ve eksenleri değerlendirildiği zaman belli bir yerden sonra birbirini sarmalayan bir yapıdan çıkıp disiplinler arası bir sisteme geçtiği görülmüştür. Bir disiplin haline geldikten sonra da yararlanabileceği alan ve detaylar kesinlik kazanmıştır.

BÖLÜM V.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal bilimlerin önemli alanlarından olan tarih ve arkeoloji geçmişi öğrenmek ve anlamak için birbirleri ile temas ve karşılıklı etkileşim halinde çalışmaktadır. Özellikle yazılı kaynakların olmadığı veya ulaşılamadığı durumlarda tarih, arkeolojinin verilerine ihtiyaç duyar. Oldukça genç bir bilim dalı olan arkeoloji çalışmaları Türkiye’de 19. yüzyıl içinde başlamıştır. Osman Hamdi Bey’in başlatmış olduğu gelenek Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün öngörülü politikaları doğrultusunda geliştirilmiştir. Bugün de yetişmiş kadroları, deneyimi ve bilimsel düzeyi ile birçok bakımdan Batı ülkeleri ile rekabet edecek durumdadır. Başka bir ifade ile Türk bilim insanlarının diğer bilim dallarına göre gelişmiş ülkeler ile rekabet edebildiği, adlarını duyurduğu, en önemli bilim kuruluşlarında ders verebildiği tek bilim dalı arkeolojidir. Dünya kültür tarihine yaptığı katkı bir yana ülkemizin dış tanıtımı açısından büyük olanaklara sahiptir. Türk arkeolojisi sahip olduğu değerler bütününde yenilikçi ve yapılandırmacı yaklaşımlarla arkeolojinin eğitimsel metotlarını bütün eğitim kademelerinde uygulanmasına ağırlık verme gerekliliği görülmektedir.

Arkeolojik çalışmalar geçmişi araştırmakla birlikte günümüz insanının ve toplumum durumu hakkında da söyleyecek önemli şeyleri vardır. Ayrıca arkeoloji insan finansmanının yanı sıra modern kalkınma ve planlamalarında da yerinin olması için de halkın desteğine ihtiyaç duyar. Bilgilerinin toplumda yayılabilmesini ve toplumun bunu desteklemeye devam etmesini sağlamanın en iyi yolu okuldaki öğrencilerin içinde oldukları örgün eğitimde bir varlığa sahip olmaktır. Arkeologların kendilerini eğitimde var kılabilmeleri için öğretme ve öğrenmenin pratik ve teorik bağlamlarını anlamaları gerekir. Arkeoloji eğitimcilerin profesyonel arkeoloji ve kültürel mirası koruma için geniş çapta hizmetleri vardır. Bunların sayılarının artması ve finansal destek almaları gerekmektedir. Üniversitelerde üretilen bilginin topluma aktarılması birincil öncelik olmasa da bir gerekliliktir. Farklı ülkelerde bu amaç doğrultusunda kurulan kurumlar yakın dönemde gittikçe toplum içinde daha fazla görülmeye başladı. Burada belirtmek istenen amaç temelinde merak duygusu ve soru sorma anlayışı olan bir bilimi çocukların merak duygusu ve soru sorma anlayışları ile bir bütün haline getirmektir. Böylelikle gelecekte bilimsel bir anlayış ile kendi sorularını sorabilen bireyleri daha yolun başında iken kendi soruları ile

tanıştırmış olursunuz. Hangi disiplin anlayışı olursa olsun o disiplin anlayışını veya bilimin temel yaklaşımlarını ve temel doğrularını öğrenen bireyler gelecekte eğer o bilim dalı ile ilgilenecekse veya meslek edinecekse daha sağlam ve doğru kararlar alabilecektir. Çocukluğun kabul görebilecek en önemli özelliği mümkün mertebede en az gerçeklikle oluşan hayal dünyasıdır. Hangi çocuk süper güce sahip bir kahraman olmak istememiştir ki? Aktarılabilecek en önemli boyutu ise hayallerdir. Her şeyin mümkün gerçeklik kazanabilmesi için bir hayal yeterli olabilir. Kimsenin hayallerimize dokunamayacağı gibi. Arkeolog, tarihçi, doktor, ressam, ya da çiftçi olmak isteyen bir çocuğa kim engel olabilir ki? Bu süreçte ailenin dünyadan çok sevdiği çocuğunun geleceği için yapacağı seçimle; çocuğun kendi istek ve hayallerinin kesiştiği alan ön plana çıkar. Bir taraftan gerçekliğin ta kendisi bir taraftan hayal dünyasının ikileminde çocuklar seçim ve kararsızlık yaşamakta ya da yaşattırılmaktadır. Bu sorunların çözümüne karşılık akademik beceri ve bilgilerin halk düzeyinde bir yolu ile halk düzeyine indirgenmesi gerekmektedir. Çünkü o dil çocuğu ve aileyi ortak bir paydada buluşturmaktadır. Sorunsal tüm uzmanlık alanları ve arkeoloji için de geçerli olarak görülür.

Arkeolojinin çocuk gelişimi ve eğitiminde kaçınılmaz bir etkisi olduğu yapılan çalışmalarda görülmüştür. Arkeoloji çocuğa olayları aktarırken bütüncül bir boyut ile düşünebilmeyi, değerlendirebilmeyi ve algılamayı öğretir. Bunun yanında çocuklar farklı kültürleri tanıyarak karşılaştırma yapmayı öğretir. Sahip oldukları kültürel değerleri ve yaşadıkları topraklarda var olan kültürel mirası korumaları gerektiğini öğrenirler. Arkeolojinin çocuk eğitiminin esas amaçları dışında çocuklarda gözlem yapma, mantık yürütme, yaratıcılık, hayal kurma gücü ve estetik duygusunu geliştirir. Her bir çocuğun büyüdüğünde farklı veya benzer mesleklere yöneldiği şüphesizdir. Büyüdüklerinde iş insanı, mühendis, kepçe operatörü, belediye başkanı, politikacı vb. sosyal ce beşeri meslek gruplarında görev ve sorumluluk alacaklardır. Yukarıda belirtilen açıklamalar doğrultusunda temel arkeoloji/tarih bilgi noksanlığı doldurulmuş bir toplumun meslek sahipleri veya yöneticileri gelecekte tarihsel değerlerin, kültürel dokunun, toplumsal mirasın, geçmiş bilincini öğrenecek; bir çanak çömleğin nasıl yapıldığını, ne olduğunu, geçmiş ilen olan bağlantısını bilerek ona göre davranacaktır. Birkaç çömlek parçası deyip küçümsemeyecek, yapılan kazılardan maddi çıkar uğruna görsellik istemeyecektir. Yoksa günümüzde yapılan her yeni fabrika için tarihimizin büyük bir bölümü kaybolacak, her otoban ve köprü yapıldığında kültürel mirasımız büyük yara alacak her tünel yapıldığında tarihimize onarılamayacak yeni kara delikler açılacaktır. Bireyler ve toplumlar için

arkeoloji sadece tarih kitaplarında iki paragrafa sığdırılmış varlığı anlatılan bilgi değildir. Arkeoloji bireyler ve toplumlar için geçmişin bilinciyle temeli sağlamlaştırılmış geleceğe atılan adımdır¹³².

Arkeolojinin tarih ve tarih öğretimi açısından önemi geçmişini öğrenen ve ders çıkarmaya çalışan toplumlar için gerçek bir doğru olduğu mutlaklıdır. Arkeolojin toplumsal değer birikimi de mutlaka tarihini öğrenmekle meşgul olan eğitimciler ve öğrencilerin elleri ile mümkün olacaktır. Yenilikçi tarih yaklaşım ve metotları da bu değer ve birikimin doğru yöntemlerle öğretilceğini aktarmaktadır. Uluslararası platformlarda arkeoloji bilimin toplumsal bilinci ülkemizdeki bilinç ve algıdan daha fazla olduğu görülmüştür. Bu bilinç ve algıyı artırmak için üzerinde yaşadığımız coğrafya bizim için bir şanstır.

İnsanlık ve dünya tarihine yön veren medeniyetler beşiği olarak anılan Anadolu’da arkeoloji biliminin gelişmesi ile çok sayıda arkeolojik çalışma ve gelişmenin sonucunda yüzlerce buluntu araştırılıp gün yüzüne çıkarılmıştır. Şüphesiz bunlardan en önemlileri arasında yer alan dünyanın en eski tapınağı Göbeklitepe, Uluburun Batığı, on farklı kentin kurulduğu Troya antik kenti, Çatalhöyük, Hitit imparatorluğunun başkenti Hattuşaş, Pergamon antik kenti, Patara, Zeugma antik kenti, Anavarza, Hasankeyf, Efes, vb. birçok antik kent ve sit alanları gösterilebilir.

Bugün itibari ile son yıllarda Türkiye’de önemli arkeolojik çalışmalar ve gelişmelerin var olduğunu, bu gelişmeler ve çalışmaların ulusal ve uluslararası çapta etkiler yarattığını söylemek gerekir. Balıkesir’deki Antandros Antik Kenti’ndeki 2.200 yıllık 22 satırdan oluşan bir kararname, İstanbul Haydarpaşa’da yürütülen kazılarda, Khalkedon kentinin izleri, Konya’daki Bozdağ Milli Parkı ve çevresini kapsayan yüzey araştırmalarında çıkarılan Roma dönemi gözetleme kuleleri, Siirt’te yer alan Başur Höyük’te, yaklaşık 5.000 yıl önce Erken Tunç Çağ’ında kurban edilmiş çocuk iskeletleri, Antalya’da Andriake antik kentinde, üzerinde at yarışı betimi olan 1.800 yıllık yüzük taşı, Bitlis’in Adilcevaz ilçesindeki Van Gölü’nde yapılan bir araştırma sırasında, gölün derinliklerinde Urartulara ait olduğu düşünülen 3.000 yıllık kale kalıntısı, epipaleolitik kültür merkezi, Burdur’daki Kibyratis bölgesinde, Antik Roma’nın imparatorluk üyelerine ve elit ailelerine ait 1.900 yıllık kırsal mülkler, Kayseri Kültepe’deki kazılarda bulunan Bronz Çağ’a ait 12.000 tablet sayesinde, binlerce yıl önce Anadolu’da yaşayan insan toplulukları ve antik kentlerin yerleri, yine Kayseri’de bulunan ve Asurlulara ait 4.000 yıllık bir evlilik sözleşmesi, Hatay İl merkezinin kuzeydoğusunda yer alan Tell Tayinat Höyüğü’nde 3000

¹³²Aslaner 2018, 10.

yıllık dev kadın heykeli, Atatürk Barajı'ndaki su seviyesinin düşmesi sonucu bulunan Paleolitik çizimler, Patara Antik Kenti'nde, 9 veya 10. yüzyıla ait Viking kılıcı, vb. gelişme ve buluşlar Arkeolojik çalışmaların çok yönlü bir biçimde olduğunu bize göstermektedir. Her arkeolojik çalışma ve buluş ile var olan bilginin yeniden yapılandırıldığını, insanlık tarihi için toplumsal ve bireysel aydınlanma sağladığını, kültürel mirasın korunma bilincini aşılması gerekliliğini ortaya koyduğunu görmekteyiz. Türkiye'deki bu arkeolojik gelişme ve çalışma dışında her yıl dünyanın birçok yerinde yeni arkeolojik keşifler yapılmaktadır. İnsanlık ve dünya mirasının bulunması korunması, bilgisinin aktarılması ve yaşatılması şüphesiz arkeoloji biliminin sorumluluğundadır. Bu denli önem arz eden bir bilim dalının gelecek nesillere yeni yapılandırmacı yaklaşımlarla aktarılması öğretilmesi şüphesiz bir görev sayılmalıdır.

Geleceğin toplumu şu anın çocukları ile mümkün olacaktır. Ve sağlıklı, bilinçli bir toplum ancak eğitimle şekillendirmemiz mümkündür. Kültürel miras varlığının devamının sağlanması, korunması ve tanıtılmasında bireyin yaşadığı ortamlarla (yaparak-yaşayarak) birlikte tüm toplumun ele aldığı eğitim politikalarının üretilmesi olumlu ve önemli sonuçlar doğuracaktır. Eğitim biliminin yaklaşım düzen ve metotları ise geleceğin toplumlarına ve bireylerine tam anlamı ile yön vermektedir. Arkeoloji biliminin toplumsal görevlerine bakıldığında ise tarihsel mirasın korunması, kültürel değerlerin ortaya çıkarılıp tanıtılması ve bu değerlerin sevdirmesi, öneminin aktarılmasıdır. Erken yaşlardan itibaren arkeoloji ve tarihsel bilincin kazandırılmasının amaçlanması kültürel mirası koruma politikalarının arkeoloji ve kültür politikaları içinde problem durumu olmaktan çıkmasını sağlayacaktır¹³³.

Küresel boyutta günümüzde evrensel anlam itibari ile arkeolojiye yeni işlev ve görevler yüklenmiştir. Bu görev ve işlevlerin içeriği insanlık tarihinin ortak geçmişi ve değerlerin göstergesi; bu bileşkede oluşan yerel kimliği koruma olarak görülmektedir. Arkeoloji sadece geçmişten nesneler, kalıntılar, bulmak için değil bu amaçlar doğrultusunda insanlığa fayda sağlaması açısından ulusal ve evrensel kültürün mirasını erken yaşlardan itibaren tanıtılarak koruma bilincinin geliştirmesi görevini de üstlenmiştir¹³⁴. Arkeoloji biliminin tarih bilimine olumlu katkılarının yanı sıra toplumsal arkeoloji ve tarih bilinci, kültürel mirasın korunmasının önünü açmaktadır¹³⁵. Tabii boyutta arkeoloji yöntem ve alanının dışına çıkmayarak bu misyonu üstlenmesi insanlık tarihi

¹³³ Akurgal 1998, 58.

¹³⁴ Gürçayır 2011, 7.

¹³⁵ Külcü 2015, 30.

içinde önem arz etmektedir. Burada üzerinde durulması gereken önemli noktalarda bir tanesi de arkeoloji bilimi erken yaşlardan başlanarak okullarda formal ve informal düzeylerle kendisini nasıl var edeceğidir. Okullardaki tarih dersleri ve sosyal bilgiler derslerinin sözel ve soyut boyutlarla aktırılmasının nesnel düzlemdeki arkeoloji biliminin kendisini ana, ilk, orta ve lise öğretim programlarında var etme çabası arkeoloji bilimi için büyük bir önem taşımaktadır.

Bir toplumun gelişmesi kültürel anlamda ulusal ve evrensel değerlere saygı duyarak, bu kültürel değerleri korumakla mümkün olur¹³⁶. Bu kültürel mirası koruma politikalarında tam bir bütünlük içinde hareket edilmediği görülmüştür. Arkeoloji bilimi Türkiye’de bakanlık politikaları ile karşı karşıya gelmesi bir diğer sorun. Kültürel değerleri koruma bilincinin toplumsal tabana yayılmadığı bir nevi kamu bilinci oluşturulmadığı görülmektedir. Bu sorunların nedenine bakacak olursak uygulama denetleme sorunları, yetki karmaşası, hiyerarşik süreçler, eğitim araçlarının eksikliği, eğitim ortamlarının arkeoloji için uygunsuzluğu, müfredat eksikliği gibi nedenler sayılabilir¹³⁷.

Arkeoloji bilimi, tarih öğretiminde yer alan ders müfredatları içerisinde yeterli düzede yer almadığı görülmüştür. Ayrıca konu, kavram ve kazanımların öğrencilerin gelişimsel seviyelerine indirgenememesi, ders içeriklerinin deneysel çalışma etkinlikleri ile donatılamaması, okul dışı gezi uygulamaların yetersizliği sorunlar arasında yer almaktadır. İlköğretim Ortaöğretim tarih ve sosyal bilimler kapsamındaki bilgilerin öğrenci gelişim düzeylerine uygun olarak planlanması gerekmektedir. Soyut ve somut bilgi akışlarının arkeoloji ve tarih düzleminde ele alınmalıdır. Öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak gelecekte lazım olacak olan bilgiler kolay ve eğlenceli dersler bütünü ile kültürel mirası koruma konusunda temelden bir yapı ile oluşturulmalıdır. Aktarılan bilgilerin pratikten ve günlük hayattan uzak olmaması sadece okul deneyimi ile sınırlı kalmamasına dikkat edilmelidir. Bu bilgi ve deneyimlerin mili ve evrensel mirası koruma eksenini arkeoloji odaklı temel bir eğitim çalışmaları ile yürütülmelidir. Özellikle ilköğretimde uygulanmakta olan müfredat içerikleri yenilenmeli; öğrenciler çeşitli aktivitelerle anlamaya, sorgulamaya, düşünmeye ve fikir üretmeye teşvik edilmelidir. Orta öğretimdeki sanat ve kültür derslerinin ders sayıları arttırılmalı, arkeoloji ve tarih dersleri bütünleşmiş bir boyutta sunulmalıdır. Bu derslerin alanında eğitim almış yeterli pedagojik eğitimini

¹³⁶ Külçü 2015, 29,

¹³⁷ Taşkın Külçü 2015, 29.

tamamlamış uzman öğretmenler tarafından verilmediir. farklı dal mezunu formasyon sahibi kişiler, öğretmenler bu dersleri vermesinin önüne geçilmelidir.

Buradan hareketle çıkarılabilecek sonuçlar itibari ile erken yaşlarda arkeoloji ve tarih derslerinin verilmesi ile oluşacak bilincin kültürel değer ve mirası korumada daha etkin olacağı görülmektedir. Doğal tahribatın yanında en çok insan tahribatını önlemek için erken yaşlardan verilecek programlı bir eğitim ve öğretim sistemi ile mümkün olabilecektir. Batılı ülkeleri tarihi eser, maddi kalıntı ve kültürel mirası oluşturma bilincini ciddiyetle ele alıp temel eğitimin önemli parçaları olarak görmektedirler. Öncelikle yapılması gereken bilinçli ve eğitilmiş aileler evde bilinç aşılarken sonra okulda sistemli bir eğitim politikası ile devam etmektedir. Avrupa'da Antik Çağ kültürünü ve eserleri kendi kültürünün çıkışı olarak gören öğrenciler yetişkin olunca buraları merakla görmek istemekte ve koruma bilinci geliştirmektedirler¹³⁸. Bu anlayış ve yaklaşımların ülkemizde de var olma gerekliliği görülebilmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Bugün Türkiye hiç değilse tarih öncesi dönemlerin arkeolojisi açısından dünyanın en az araştırılmış yerlerinden biri durumuna düşmüştür. Trakya'nın geçmişini Balkan komşularımızda, Ege'yi Yunanistan'da, Güneydoğu Anadolu'yu Suriye ve Irak'ta, Doğu Anadolu'yu ise İran ve Kafkaslar 'da yapılmış olan kazılara dayanarak "Her halde bizde de şu şekilde bir gelişme olmuştur." diyerek tanımlamaya çalışıyoruz. Karadeniz bölgemizin komşusu olmadığı için burası hakkında hiçbir şey söyleyemiyoruz. Ülkemizin geçmişi ile ilgili bilimsel çalışmaları bu şekilde sınırlamaya hakkımızın olmadığını vurgulamak gerekir. Dünya kültür tarihi içindeki yerimizi yenilikçi tarihsel-arkeolojik metot ve yaklaşımlar ile formal ve informal eğitimlerde ulaşılması gereken noktaya getirmek gerekir¹³⁹.

Tarih eğitimi ve tarih öğretim programlarında sorun olarak görülen noktalardan bir tanesi ve önemlisi ezber konusudur. Bilginin daha doğru bir ifade ile verinin ezberci durumu taşıyıp taşınamaması o bilgi veya verinin günlük yaşamdaki işlevsel ağırlığı ile ilgili olan bağına bağlanabilir. Ezber mantığının uygulanmış olduğu ders ortamlarında öğrencilerin derse karşı ilgisini, tutumunu, olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Bu problem durumları tarih ve sosyal bilgiler derslerin sözel anlayış içerisinde algılanması, sosyal bilimlerin daha az saygı görmesi, toplum tarafından bu bilimlerin sadece ölü

¹³⁸ Erdur, Duru 2013, 82.

¹³⁹ Özdoğan 1993, 358.

kitaplarla doldurulmuş bilgiler olarak görmesi öğrencilerin doğrudan ezbercilik tehlikesi ile yüz yüze bırakılmasına neden olmaktadır. Tarih biliminin en önemli amaçlarından birinin nesnel veriler ve kanıtlardan yola çıkarak geçmişin anlaşılır düzeyde anlaşılabilir kılmasıdır. Sosyal bilimlerde bu bilimlerin içerisinde tarih ve arkeoloji toplumların ve insanların bugünkü var olan durumlarını anlamalarına yardımcı olduğu düşünülüyor¹⁴⁰. Sosyal bilimlerde özellikle de tarih ve arkeoloji bilimlerinin bu saygıyı ve değeri tekrar elde etmesi için bireysel ve toplumsal düzlemde birçok yenilikçi uygulama ve çalışmadan geçirilmesi gerekmektedir. Kültürel bilgi akışı ve bilinç bireysel aile eğitiminin temel basamaklarından başlanarak örgün eğitim odağına kadar toplumsal ve topyekûn bir yenilikçi eğitim yaklaşımları ile sunulması ve uygulanması gerekmektedir. Var olan olumsuz durumların sadece sosyal bilimlerde için olduğunu görmekte tabii ki yanlış. Ulusal ve evrensel tarihin, insanlık tarihinin doğru, sağlıklı ve kalıcı olmasını sağlamak için en eğitimin en alt basamağından en üst basamağına kadar genişletilmiş anlaşılır düzeylerde tarih ve arkeoloji ile aktarılması gerekmektedir. Bu bir sorumluluk ve görev olarak bilinmelidir. Yenilikçi yapılandırmacı tarih öğretim yaklaşımlarındaki eğitim öğretim detayların boyutu yöntemi ve konu alanları da bunu açıkça belirtmektedir. En önemli yöntemlerden birisi de nitekim aktif öğrenme yöntemi olduğunu belirtmiştik.

Tarih, sosyal bilgiler ve arkeoloji derslerinde konu, kavram kazanımların aktif öğrenme yöntemi ile aktarılması kolaydır. Çünkü bu alanlarda öğrenmeyi aktif kılan yaklaşım ve stratejiler mevcuttur. Bu derslerin planlı ve programlama safhalarında zengin materyaller bulunmaktadır. Bu materyallere ulaşmada zorluklar yaşansa da öğretmenlerin yoğun bir şekilde çaba sabretmesi gerekir. Bu öğrenme yaklaşımı ve felsefesi az maliyetlerle de aktif öğrenme sağlanabilir. Bu nedenlerle de ders müfredatları aktif öğrenme boyutları çerçevesinde düzenlenmelidir. Bunun yanı sıra ders kitaplarının bu yöntemlerle yenilikçi anlayışlar ele alınması gerekir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerle aktif öğrenmeyi sağlıklı ve kalıcı öğrenmeler için donatılmalıdır. Geleneksel öğretim yaklaşımları yerine çağdaş ve yenilikçi öğretmen tipleri yetiştirilmelidir¹⁴¹. Bu uygulama ve öğrenme alanları içine arkeologların da yer alması gerekir. Arkeologların üniversite ders içeriklerinde eğitim formasyonlarına sahip olması da bu konunun biraz daha anlaşılması ve aktarılmasını hızlandıracaktır. Arkeologların daha bilinçli olmaları, konularının tam olarak ne sunduklarının farkında olmaları gerekir. Ve arkeolojinin örgün eğitimdeki yeri için yapılan kampanyalarda ağırlıklarını koymaya başlamaları ve bu durumda daha fazla

¹⁴⁰ Carr, Fontana 1992, 23, 31.

¹⁴¹ Kırpık 2009,78.

organize olmaları gerekmektedir. Arkeoloji 14 yaşın altında tarih eğitimi ile beraber sunulması arkeolojinin eğitim ve öğretim alanlarının genişlemesini sağlayacaktır. . Bu öğreti beraberinde tartışmalı konular getirirse de bu ve diğer engellere rağmen, arkeologların arkeolojinin toplum bilincinde doğru yer bulmasını sağlamak için geliştirebilecekleri birçok fırsat ve olumlu özellik var¹⁴².

İlköğretim sosyal bilgiler öğretim programı ele alındığında çocuklarda geçmiş algısını kurması ve bu algıyı nasıl oluşturduğunu anlaması için bütünsel bir düzlemde olmasa da tarih ders içeriklerinin yanında arkeoloji biliminin yöntem, teknik ve bulgularında yararlanmasi olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu tür disiplinler arası çalışmalar araştırma-inceleme becerisinin kazanılmasında geçmişin üzerinde çalışılması gereken bir alanın farkındalığını da yaratacaktır. Programlarda sunulacak etkinlikleriyle u durum daha fazla desteklenir hale getirilecektir. Sunulan örnek etkinlikler de durumu destekler mahiyettedir. Sosyal bilgiler derslerinin yanı sıra orta öğretim tarih dersi öğretiminde arkeoloji konu, kavram ve kazanımlardan yararlanılmadığı görülmüştür. Bu dönem itibari ile sadece tarih öncesi çağlara ve Eski Çağ'a dair konu kavram ve kazanımlardan kısmen bahsedildiği görülmektedir. İlköğretimdeki sosyal bilgiler ders bütünlüğündeki tarih-arkeoloji yaklaşmasının orta öğretim tarih ders öğretiminde sadece yazının bulunmasından önceki dönemi değil yazılı belgenin yetersiz olduğu ya da tarih yazımı içerisinde belgenin yanında oluşturulabilecek nesnel kanıtın araştırılmasını, incelenmesini öne çıkaran bir yaklaşım sunulması kalıcı ve sağlıklı öğrenme sonuçları ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Lise öğrencilerinin arkeolojik geziler, deneysel uygulamalar, eğitimsel etkinliklerle (Bkz. Ekler) öğrenin faaliyetlerini gerçekleştirmeleri yapılan işi anlama ve anlamlandırma açısından verimli sonuçlar doğuracağı kesindir. Bu öğrenin faaliyetlerinde tarih ve sosyal bilgiler ders içeriklerinin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak için arkeoloji konu, kazanım ve kavram etkinliklerinde daha fazla yer verilmesi önerilebilir. Böylece tarih biliminin sosyal bilimler ağındaki öğretim odağında disiplinler arası bir çalışma misyonunu benimsemesi söz konusu olabilir¹⁴³. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlükleri, Tübitak vb. kurum ve kuruluşlar arkeoloji ve tarih bağlamlarının güçlendirilmesi için derslerde ve müfredat içeriğinde arkeoloji ile ilgili teknolojik veri ve öğelere yer vermeli bu konu üzerinde çeşitli mobil uygulamalarla arkeolojik eser, kaynak, obje, oyun, benzetim gibi öğretim yaklaşımlarını sunabilmelidir. M.E.B.'in Eba, Fatih projelerinde arkeoloji ile

¹⁴² Henson 2016, 7.

¹⁴³ Şimşek 2011, 932.

ilgili görsel doküman ve kaynaklara yer vermesi de önerilebilecek noktalar arasında yer almaktadır.

M.E. B. 2005, 2008, 2018 Tarih ve sosyal bilgiler öğretim programları incelendiği zaman Tarih 9. sınıf, sosyal bilgiler 4.5. 6. 7. Sınıflarının ders içerik boyutlarında arkeolojik vurgusunun daha az olduğunu görebilmekteyiz. Ders içeriklerinin ve kazanımların yenilikçi ve yapılandırmacı bir yaklaşım içerisinde sunulması gerekmektedir. Tarih öğretim programlarında arkeoloji- tarih yaklaşımına daha fazla yer verildiği görmek geçmişte doğru bir düzlemde inşa etmenin imkânını görünür kılmaktadır.

Toplumsal bir bütün olarak arkeoloji bilincinin varlığına sahip olmak için arkeoloji biliminin kamu arkeoloji ile paralellik göstermesi gerekmektedir. Tarlası sit alanı ilan edilince vatandaşın arkeologları düşman olmaması veya düşman ettirilmemesi gerekir. Vatandaşın tarlasının sit alanı ilan edilmesi eğer orada eski eser varsa yasalar gereği zorunludur. Mağduriyeti karışılmakla yükümlü olan devlettir¹⁴⁴. Bu mağduriyet ve yükümlüklerin belirli devlet politikaları ile düzenlenmesi, arkeoloji bilinci önündeki bürokratik engeller ve tahribatlar en aza indirilerek, toplumsal düzlemde çocuk, genç ve yaşlı demeden bu bilincin varlığını korumak gerekmektedir. Arkeolojinin toplumsal bir boyut kazanması için küçük yaşta öğrenme ve uygulanan yanında yaş gruplarının toplumsal frekansları dikkate alınarak bu bilinç kazandırılabilir. Yaşlı insanlar kazılarda gerçek arkeolojiyi görebilir, yapabilir. Sahada kazabilmek için bir arkeoloji derecesine ihtiyacımız yok ve eğitim sadece çocukları değil tüm nüfusu hedef almalıdır¹⁴⁵.

Geçmişe ait arkeolojik bilgilerin öğretilmesi burada sunulacak çözüm önerilerimizi kapsayacak bir devlet politikası olmalıdır. Türkiye’de doğa ve tarihi çevre korunması konusunda var olan resmi kurumlar arasında koordineli çalışmanın zorunlu olduğuna inanarak, bu koordinasyonu yürütecek ve bilimsel olarak denetleyecek bir çevre akademisi kurulmalı, doğa ve arkeolojik alanların yakınında birer laboratuvarlı çevre araştırma ve eğitim enstitüleri” oluşturulmalıdır. Bütün enstitülerin yönetimi en yakın üniversiteye bağlanmalıdır. İlkokul, ortaokul ve lise ders programlarına arkeoloji dersi alınmalı, üniversiteden mezun olan genç arkeologların okullarda arkeoloji ders öğretmeni olarak atanmalıdır. Ayrıca Belediyelerde tarihi çevre için uzman olarak yararlanılmalıdır. Köyler de dâhil olmak üzere eski esere ve doğal nesnelere sahip yörelerde küçük olsa da yerel müzeler kurulmalı ve bu müzelerin personel kadroları yerel yönetimlerce sağlanmalıdır.

¹⁴⁴ Bakır 2018, 2.

¹⁴⁵ Henson 2012, 12.

Bir eski eserin en yakın müzeye götürülmesi alışkanlığı ödüller verilerek kazandırılmalı ve teşvik edilmelidir. Rastlantı ile bulunan herhangi bir eserin en yakın müzeye götürme alışkanlığı kazandırılmalı, eserin değeri vatandaşa zamanında ödenmesi için devletin müzelerle ilgili düzenlemeler almalıdır¹⁴⁶. Çevre korunduğu zaman antik kentlerin ve eski eserlerin birlikte korunacağı göz önünde bulundurularak, arkeologların diğer bilim dallarının uzmanları gibi yaptıkları işbirliğini çevrecilerle yapmaları gerekmektedir¹⁴⁷.

Arkeolojinin formal eğitim odağı içinde olmanın yenilikçi anlayışta kazandırdığı bilgi birikimi ve kalıcılık ebetteki üst düzeydedir. Arkeolojik birikim yapılandırmanın çocuklarla yapılan eğitim ile olabileceği gibi informal düzeyde de bunun yapılması gerekebilir. Birleşik krallık eğitim sitemlerinin özüne bakıldığı zaman çeşitli üniversiteler ile ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerindeki okullar tarihi öğrenen grupların iş birliği içerisinde tarihi zevkli ve kalıcı hale getirilebildiği görülmüştür. Öneriler konusunda değinmesi gereken diğer bir konuda tarihin derin zenginliklerine sahip olan Anadolu topraklarında eğitim ve öğretim çok kalıcı ve zevki hale getirilebilmesidir. Örnek verilecek olursa arkeopark çalışmaları, deneysel arkeoloji uygulamalarının yapıldığı projeler, eğitimsel çalışmalar ve uygulamalar sunulabilir.

Arkeopark oluşumları, katılımcı politikalar ile ulusal ve uluslararası düzeyde koruma olgusuna katkı yapmayı amaçlamaktadır. Arkeolojik alanları daha iyi anlamak bu alanlara karşı bir kamu bilinci oluşturmakta ve bu alanların korunmasını sağlamaktadır. Arkeoparklar bulundukları bölgede yaşayan halkın da alana katılımını ve alana ilgi göstermesini amaçlayan yönetim anlayışına sahiptir. Yerel halkın katılımı ve bu alanların kültürel turizm aracılığıyla bölge üzerinde çekim alanı yaratıyor olması yerel halka ekonomik katkılar sağlamaktadır. Bunun neticesinde bölge halkı üzerinde koruma bilinci oluşturulmakta ve bölge halkının alana olan ilgisi artmaktadır. Bir arkeolojik alan yönetimi ya da bir sunum yaklaşımı olan arkeoparklar son dönemlerde gelişmiş ülkelerde çok fazla tercih edilen bir yönetim anlayışı haline gelmiştir. Ülkemiz yani Anadolu coğrafyası arkeolojik açıdan çok zengin bir coğrafyadır. Bu bölgede bulunan arkeolojik alanlardan arkeopark olgusunu yaratmaya uygun olanların dönüştürülmesi elzemdir. Ülkemizim kültürel değerlerini koruma, eğitimle kamu farkındalığı yaratma, tarihsel turizm açısından da fayda sağlayacaktır. Bu tür eğitici ve öğretici alanların varlığı toplumun arkeoloji bilimine olan bilinci arttıracak, insanlığın kültürel varlığına bakış açısını değiştirecek,

¹⁴⁶ Bakır 2018, 3.

¹⁴⁷ Bakır 2018,4.

toplumun geçmişi anlamlandırmasına ve tarihi anlamasına katkısını artıracaktır. Arkeolojik alan ve buluntuların korunması, eğitim odakları ile zenginleştirilmesi gerekliliği bu denli önem arz etmektedir¹⁴⁸.

¹⁴⁸ Keskin, Zeren 2018, 123.

KAYNAKÇA

- Akurgal, E. (1998). Türkiye'nin Kültür Sorunları ve Anadolu Uygarlıklarının DünyaTarihindeki Önemi, Ankara: Bilgi.
- Allen, F., Taylor, A., Turner, T. (2005). 'Active Learning', Learning toTeach in theSecondary School, EditedbyCapel, S.,Leask, M., Turner, T., 4th edn, New York: CRC pres.
- Aslan, E. (2000). Yerel Tarih Tanımı, Gelişimi ve Değeri, Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar, Yay. Haz: Z.A., Kızılyaprak, İstanbul:Tarih Vakfı.
- Aslaner, D. (2018, 18-24 Mayıs) , Çocuklar İçin Neden Arkeoloji, Gazete Kadıköy, (939).
- Ata, B. (1999).İngiltere’de Piaget ve Bruner’in Görüşlerinin İlk Öğretimde Tarih Öğretimine Yansıması Üzerine Bir Araştırma, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 15-16 Ekim 1998,*Pamukkale Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi* , (6), 1-9,
- Ata, B. (2000). “İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Tarih Öğretimi”, Türk Kültürü, (450), 590-601
- Bahn, P. (1999).Arkeolojinin ABC’siBanu Örenk, (Çev.).İstanbul: Kabalcı
- Bakır, T. (2018). Dünden Bugüne DaskyleionKyzikos ve Zeytinliada “Arkeoloji ve Turizm” Uluslararası Bandırma ve Çevre Sempozyumu, Tam Metin Bildiriler Kitabı, Tarih, Arkeoloji, Göç Hareketleri önemli şahsiyetler, Kültür ve Folklor, Edebiyat ve Eğitim, 17-19 Eylül, Balıkesir: Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi, 2-5.
- Başaran, C. (1988). Arkeolojiye Giriş, Erzurum,
- Baymur, F. (1945). Tarih Öğretimi, Ankara: Maarif.
- Bayraktar, S. (2010). *Kentsel Alanda Arkeolojik Park Tasarımı: Küçükyalı ve Saraçhane Arkeolojik Parklarının Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgili, S. (2016). Sosyal Bilgilerin Temelleri, Ankara: Pegem Akademi.
- Black, M. S. (2001).“MaturingGracefully? CurriculumStandartsForHistoryAndArcheaology”, TheSocialStudies, (May-June): 103–108.
- Can, B., Işıklı, Mehmet. (2013).“ Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bilimlerinin Kurumsal ve Kuramsal Birlikteliği Üzerine”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(25), 170-177.
- Carr, E.,H. J. Fontana, (1992),Tarih Yazımında Nesnellik ve Yalınlık, Özer Özkaya(Çev.).Ankara: İmge.
- Çığ, M.İ. (1996).Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye’de Arkeoloji, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Çilenti, K. (1979).Eğitim Teknolojisi, Ankara: Kadioğlu.
- Davarcı, A. (2006).*Alman İlk ve Ortaöğretim Ders Kitaplarındaki metodoloji ve Türk İmajı Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Selçuklu Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Davies, P., Lynch, D. and Davis, R. (2003) *Enlivening Secondary History: 40 Classroom Activities for Teachers and Pupils*, London: Routledge.
- Demirel, Ö.(2006). Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme (9. baskı), Ankara: Pagem Akademi.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S., Yağcı, E. (2002). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. (2. Baskı) , Ankara: Pegem.
- Dinç E., Üztemur S., (2017) Türkiye’de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekanlardan Yararlanmaya Yönelik Araştırmaların İçerik Analizi, Ankara: Milli Eğitim, (214).
- Duru, G. (2014). Deneysel Arkeoloji Yoluyla Neolitik Bir Ev Yapımı M. Alparslan, B. Hürmüzlü-Kortholt, N. Karul, E. Kortanoğlu, (Ed.), Anadolu Sohbetleri XIII, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul: Oksijen, 131-151.
- Erden, M.(2009). Eğitim Bilimlerine Giriş, Ankara: Arkadaş
- Erdur O., Duru G. (2013), Arkeoloji: Niye? Nasıl? Ne için? Türkiye’de Halkın Arkeolojiye Bakışı ve Eğitim Sorunu, İstanbul: Toplumsal Arkeoloji Platformu.
- Flores, J.R. (2011) .“Creating a History of Experimental Archaeology”, D. C. E. Millson (Ed.), *Experimentation and Interpretation: The use of experimental archaeology in the study of the past*, Oxford, 29-45.
- Gümüş, M. (2007). “Yapılandırmacı Eğitim Sürecinde Öğretmen Öğrenci İlişkilerindeki Değişim ve Dönüşüm”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Gürçayır, S.(2011). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma, Ankara: *Gazi Üniversitesi Milli Folklor Dergisi*, 23 (92), 7-9.
- Güven, İ. (2014). Tarih Öğretimi: Kuram ve Uygulama, Ankara: Pegem.
- Hali, S.(2013). *Tarih Öğretmenlerinin Tarih Eğitimindeki Yeni Yaklaşımlara İlişkin Görüşlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* Ankara Örneği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara:
- Harnett, P. (2006). “Exploring the potential for history and citizenship education with primary children at the British Empire and Commonwealth Museum in Bristol”, *International Journal of History Learning, Teaching and Research*, (6), 34-39.
- Harnett, P. (2009). “ Tarihin yerel, Bölgesel ,Ulusal , Avrupa ve Küresel Boyutlarını Dengeli Bir şekilde İlişkilendirmek” S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk, D. Smart, (Ed.), Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, European Association of History Education Ankara: Harf Eğitim, 147-160.
- Henson, D. (2004). Archaeology and education, an exercise in constructing the past. In P. Gonzalez, (Ed.), *Comunicar el passat. Creació i divulgació de l'arqueologia i de la història*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 5-16.
- Henson, D.(2009). In my view: the true end of archaeology? *Primary History* (51), 7-8
- Henson, D.(2012). 70 Years of Public Archaeology And Education, In The U.K., WAC Intercongress, Osaka,

- Henson, D. (2016). Archaeology and education in the UK, G. Moshenska, (Ed). Key Concepts in Public Archaeology,
- Hodder, I. (2012). Entangled An Archaeology of the Relationships between Humans and Things, London: Wiley-Blackwell.
- Işık, H. (2008). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Tarih Konularının Öğretiminde Kanıt Temelli Öğrenme Modeli: Bir Aksiyon Araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kabapınar, Yücel (2003) “ Eğitim Pedagojisi ve Tarih Metodolojisi Açısından İngiliz Tarih Ders Kitaplarına Bir Bakış” Tarih ve Toplum, (230), 40-47.
- Karadağ, E. (2009). *Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelenmesi: Bir durum çalışması*. : (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kaya, A. (2008). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımını Uygulayan Sınıf Öğretmenleri İle Bu yaklaşımı Uygulamayan Dal Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yaklaşımlarının değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Keskin, A. (2008), Post-Modern Dünyada Modern Tarih Yapmak Üzerine, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler*, 9(15), 353-362.
- Keskin, Y., M. T. Zeren, (2018), “Arkeolojik Alanlarda Bir Sunum Yöntemi Olarak “Arkeoparklar” Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 3(2), 110-124.
- Kırpık, C., (2009). “Tarih Ve Sosyal Bilgilerde Aktif Öğrenme”, S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk, D. Smart, (Ed.), Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, European Association of History Education Ankara: Harf Eğitim, 60-79,
- Kurucuoğlu M. N. (2002), Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 275-285.
- Kütükoğlu, S.N. (1991). Tarih Araştırmalarında Usul, İstanbul: Kubbealtı.
- Kızılay, N., (2013). *Arkeoloji konularının Sınıf İçi Yaparak Yaşayarak Öğretiminin 6.sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Eylem Araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adıyaman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Köksal, H. (2010). Türkiye’de Tarih Öğretimi Tartışmaları ve Tarih Öğretiminde Kültür Okur Yazarlığı, Öğretmen Eğitimi ve Toplumsal Barış, İstanbul: Tarih Vakfı, 113-121.
- Leaton G. S., Scott, D., M. Peeter, (2018). Curriculum Reform in the European Schools Towards a 21st Century Vision, , London: Palgrave Macmillan
- Mathieu, J.R. (2002). Experimental Archaeology: “ Replicating Past Objects, Behaviors, and Processes”, J. R. Mathieu (Ed.), Oxford: British Archaeological Reports (BAR): 2-6. MEB, Öğretim Programları, 2018.
- Memişoğlu, S. P. (2009). Sınıf Ortamında Öğrenme-Öğretme Sürecinin Yönetimi. M. Çelikten (Ed.), Yapılandırmacı yaklaşıma göre sınıf yönetimi. Ankara: Anı, 3-26

- McIntosh, J., (2011), Arkeoloji, Y. Eran,(Çev.). Popüler Bilim Kitapları, Ankara: Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu.
- Neustupni, E. (2007). Arkeolojinin Tanımı. , M. Kuna, (Ed.), Tarih Öncesi Dünya ve Bilgi, Tarih Öncesi Bohemya Arkeolojisi (1), Prag: Çek Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü, 11-22 <http://www.kar.zcu.cz/texty.php>/Erişim Tarihi 21 Mart 2019.
- Opperman, S. T. (1999) Postmodern Tarih Kuramı: Tarih Yazımı, Yeni Tarihselcilik ve Roman, Ankara: Evin
- Ortaylı, İ. (1996). Tarih Dersleri – I, Tarih Nedir? Türkiye Günlüğü, (39), 152-159.
- Özçelik, İ. (1993). Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler, Ankara: Polat.
- Özdoğan, M. (1993). Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Bazı Öneriler, *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, (DTCF)*,36 (1-2), 357-366.
- Özgünel, A. C. (2010). Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açıları ve Klasik Bizans Dönemleri,(2. Baskı), (derl). N. Ergin ve S. Redford, İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Öztürk, İ. H. (2012). Yenilikçi Tarih Öğretimi Etkinlik Örnekleri, “Tarihsel Kaynakları Eleştirel Okumak” Ankara: Harf, (119-129).
- Özüşen, B., Yıldız, Z. (2012). Buzul Çağı’ndan İlk Çağ’a Tüketime Tarihi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4 (7), 1-16
- Özyılmaz, Ö. (2013). Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Panchyk, R. (2001). ArchaeologyFor Kids, Uncoveringthemysteries of ourpast (25 activities), Chicago: ReviewPress.
- Riley, M. (2000). ‘IntotheKeyStage 3 historygarden; choosingandplantingyourenquiryquestions’, TeachingHistory, (99), 08-13.
- Saban, A.(2000). Öğrenme Öğretme Süreci, Ankara: Nobel.
- Safran, M. (1993), Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları Belleten, 57(220), 827- 842.
- Safran, M., Ata, B.(2006). “Okul Dışı Tarih Öğretimi”, Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler, Ankara: Gazi.
- Saltuk, S.(1993), Arkeoloji, Sözlüğü, , İstanbul: İnkılap.
- Sevin, V. (1995), Arkeolojik Kazı Sistemi El Kitabı. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi, G.can , (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi
- Smart, D. (2009). İngiltere ve Galler’deki Eğitim Sistemi ve Tarih Öğretim Programı, S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk, D. Smart, (Ed.), Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, EuropeanAssociation of HistoryEducation Ankara: Harf Eğitim, 81-102.
- Stradling, R. (2003). 20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli? Ayfer Ünal. (Çev.).İstanbul: TürkiyeEkonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Şar, E.,Sağkol, T.(2013),“Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliliği Üzerine” *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*,(20), 83-90.

- Şimşek, A., (2011)"Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’de Tarih Öğretimindeki Durumu", *TurkishStudies*, (6), 919-934.
- Taşkın Külçü, Ö. (2015), “Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi”, *AkademiaDisiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 27-32.
- Tosh, J.(1997). Tarihın Peşinde, Özden Arıkan (Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Yalavuz, G. (2006). *Türkiye’de Aktif Tarih Öğretiminde Aktif Yöntemin Uygulanışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yaşar, Ş. (1998).“Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci”, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1-2), 68-75.
- Yıldırım, A.,Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin.
- Zoroğlu , L., (2013). “Arkeolojinin Doğuşu ve Kuramsal Gelişimi” , *Jeofizik Bülteni Dergisi*, (72), 66-69.
- Aktopraklık Arkeoloji Atölyeleri, Eylül 2015, Atlas, (270). <http://arkeopolis.com/13-yuzyila-ait-insaat-teknikleri-ile-bir-kale-insa-ediliyor/> , Erişim Tarihi 11. Mayıs 2019.
- <https://www.atlasdergisi.com/dergide-bu-ay/aktopraklik-arkeoloji-atolyeleri-tarihoncesi-denemeler.html>, Erişim tarihi, 26 Nisan 2019.
- <http://w3.bilecik.edu.tr/arkeoloji/2018/05/15/cocuklar-icin-arkeoloji-etkinligi/>, Erişim tarihi 11. Mayıs 2019.

EKLER

EK 1. Deneyisel Arkeoloji Resimleri

EK 2. Bilecik Şeyh Edep Ali Üniveritesi Arkeoloji Bölümü “Çocuklar İçin Arkeoloji Etkinlik” Resimleri

EK 3. Arkeopark Kazı Atölyesi Etkinlik Resimleri

EK 4. Sınıfta Atlatl Ve Ok Yapım Etkinliği

EK 5. Sınıfta Antik Grafiti Oluşturma Etkinliği

EK 6. 9. Sınıf Öğrencilerinin Okul Atölyesinde Kil Hamuru İle Fosil Ve Epigrafik Tablet Yapma Etkinlik Resimleri

EK 7. 9. Sınıf Öğrencilerinin Okul Atölyesinde Beyaz Tişört Üzerine Paleografik Tasarım Etkinlik Resimleri

EK 8. “Arkeolojik Müzede Bir Gün” Etkinlik Resimleri

EK.1. Deneysel Arkeoloji Resimleri

EK 2. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü “Çocuklar İçin Arkeoloji Etkinlik” Resimleri

TC
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Bilecik Müzesi Müdürlüğü

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
& Deneysel Arkeoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi

“Çocuklar İçin Arkeoloji” Etkinliği

21 Mayıs 2018
Yer: Arkeoloji Bölümü Prof. Dr. Turan Efe Laboratuvarı
Arkeoloji Uygulama Alanı
(Özel Bilecik Edebali Anaokulu 4 ve 5 Yaş Öğrencilerine Yönelik Kazı Çalışması Etkinliği)

Müze Araştırmacısı Erdal MEAN
(Bilecik Müzesi Müdürlüğü)

Dr. Öğr. Üye. Sinem Üstün TÜRKTEKİ
(Arkeoloji Bölümü)

1969
KÜLTÜR VARLIKLARI
VE
MÜZELER
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MÜLLETBAŞI MÜZELER KONGRESİ
TÜRKİYE
MILLÎ KOMİTESİ BAŞKANLIĞI

EK 3. Arkeopark Kazı Atölyesi Etkinlik Resimleri

EK 4. Sınıfta Atlatl(Ok Fırlatma Mekanizması) Ve Ok Yapım Etkinliği

Malzemeler

7/8 ”çap 36” uzunluk tahta dübel, Dize veya deri, Bambu veya nehir kamışı ,Örgü iğne, Tüyler, Süper yapıştırıcı, olta ağırlıkları

Atlat Yapım Aşaması

1. İlk önce tahta dübelini ikiye bölün. Her yarı, tercih edilen uzunluğa bağlı olarak bir atlat olabilir.
2. anca şeklini bir ucundan çizin. İstenen işaretler parmak tutamağı için dize / derinin yerleştirileceği bir yer açın

3. Kancayı kesmek ve üst kısmı düzleştirmek için bir dremel veya başka bir kesme (oyma aleti) dübelin yarısını oyun.

4. Son olarak üst kısmı kendi zevkinize göre ayarlayın ve olukların yapıldığı ipi / deriyi yapıştırın. Tutulabilecek düzeyde deliklerde yer açın. Yapıştırmadan önce ipin atlatl üzerine bağlanması, parmak delikleri için istenen boyutun korunmasına yardımcı olacaktır.

5. Ahşabı hava koşullarına karşı korumak için poliüretan bir kaplama kullanmadan önce ek tasarımlar eklenebilir.

Ok İşlem Aşaması.

1 . Güçlü bir bambu veya nehir kamışı iyi bir boyut parçası bulun

2. Bambu çukuruna sığacak bir metal örgü iğnesi alın ve küçük yuvarlak olta ağırlıkları ile kısmen doldurun. Ağırlıkları düşmemesi için ucu kelepçeleyn. Ağırlıklar oku dengelemek içindir.

3. Bambu oyuğuna ve iğnenin ucuna tutkal koyun ve bambuyu yerleştirin. Tutkal ya da yapıştırıcının kurumasını bekleyin.

4. Ardından üç tüy toplayın ve onları kendi isteğinize göre boyutlandırın

5. İğne ve bambudan gelen tutkal kurduğunda, tüyleri diğer uca, bambu etrafındaki eşit boşluğa yapıştırın.

6. Fazla yapıştırıcıyı temizleyin ve ok yapma işleminin bitirin.

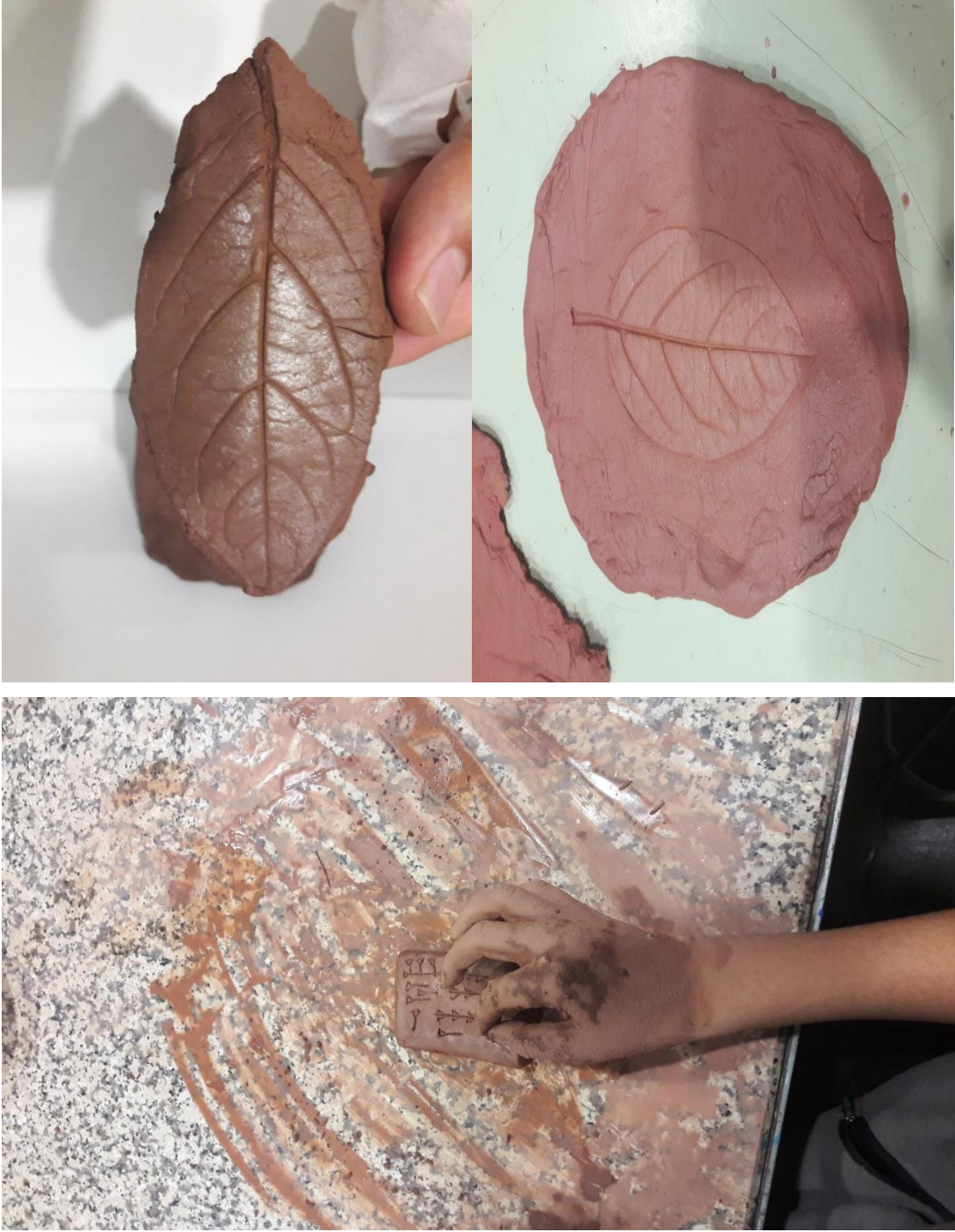

EK 5. Sınıfta Antik Grafiti Oluşturma Etkinliği

Uygulanabilir sınıf aralığı	Uygulama yeri	Uygulama zamanı	Amaç	Materyal	Grafiti özellikleri
4-8	Sınıf, Tarih, Sanat Atölyesi	1-2 Ders saati	Öğrenciler geçmişte insanların kendilerini nasıl ifade ettiklerini göstermek için bir grafiti paneli oluşturacaklar	Rulo Kasap Kâğıdı veya Bülten Tahtası Kâğıt Çizim Kömürü	-Duvar resimleri, rock sanatı ve hatta grafiti dünyadaki arkeolojik sitlerde bulunur. -Batı Amerika Birleşik -- Devletleri'nde yaşayan tarih öncesi Amerikan yerlilerinin yarattığı resimler ve petroglifler, arkeologlar tarafından anlamlarını ve kullarımlarını yorumlamak için sıklıkla incelenir. - Arkeologlar bu tür kaya sanatını Onları yaratan insanların inançlarını, dinlerini, deneyimlerini veya hikâyelerini anlamak için kullanır. -Tarihi zamanlarda yaratılan grafiti de aynı şekilde analiz edilir -Örneğin, San Juan, Porto Riko'da büyük bir kale olan El Morro'da, kulenin duvarlarını süsleyen gemileri betimleyen grafiti

					var. -Tarihçiler ve arkeologlar bu resmi ne zaman ve kim tarafından çizilebileceğini belirlemek için analiz etmeye çalışıyorlar.
Uygulama	1. Öğrencilere farklı kaya sanatı ve grafiti örnekleri gösterin. Farklı sanat eserlerinde sembolleri açıklayın. Öğrencilere, sanatçıların hangi tür mesajları anlatmaya çalıştığını sorun. Aşına oldukları şeyleri çiziyorlar mı ya da ya da hayal güçlerinden imgeler mi yaratıyorlar? Kaya sanatını, tarihi grafiti ve modern grafiti karşılaştırın 2. Öğrencilere, kapalı bir alanda olduklarını hayal etmelerini söyleyin. 3. Bir sınıf olarak, öğrencilerin kapalı bir alanda iken en çok özleyeceği şeylerin bir listesini derleyin. Bu şeyleri betimlemek için hangi sembolleri veya resimleri çizebilir? 4. Büyük bir kasap kâğıdını açın. Kaya gibi bir doku elde etmek için iyice ezin 5. Öğrencilere karakalem çizin ve onların grafiti kasap kâğıdına çizmelerini sağlayın. Öğrencileri çizimleriyle hikâyeler anlatmak için birlikte çalışmaya teşvik edin. Çizimler tek bir duvar resmi oluşturmak zorunda değildir, ancak kullanılan semboller tutarlı olmalı ve hikâyeler ve çizimler birbirine uymalıdır.				
Kapanış	Öğrencilere başka bir sınıf tarafından oluşturulan bir grafiti panelini incelemelerini sağlayın. Diğer sınıfın grafiti çizimlerinin sembollerini, hikâyelerini ve anlamlarını anlıyorlar mı? Okul arkadaşları tarafından yaratılan grafiti, tarihi grafiti veya tarih öncesi kaya sanatından daha kolay mı yoksa zor mu? Gelecekte insanlar öğrenci yapımı grafiti nasıl yorumlayacaklar?				
Öğretmen İpucu	Öğrencilerden, modern Vandalizm'in geçmişin grafiti ve kaya sanatını nasıl etkilediğini düşünmelerini isteyin. Antik kaya sanatı ve grafiti korunmalı mı? Öyleyse nasıl?				

EK 6. 9. Sınıf Öğrencilerinin Okul Atölyesinde Kil Hamuru İle Fosil Ve Epigrafik Tablet Yapma Etkinliği

EK 7. 9. Sınıf Öğrencilerinin Okul Atölyesinde Beyaz Tişört Üzerine Paleografik Tasarım Etkinliği Resimleri

EK 8. “Arkeolojik Müzede Bir Gün” Etkinlik Resimleri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı, Soyadı : Rıdvan AYAZ

Doğum Yeri ve Yılı: Ağrı- 1987

Yabancı Dili : İngilizce, Arapça

E-posta : ridvan.ayaz@dogakoleji.com

Eğitim Durumu

Lisans: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi/ Tarih

Tezsiz Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı/ Tarih Öğretmenliği

Mesleki Deneyim

Patnos Anadolu İmam hatip lisesi

2011-2012

Kültür Dershaneleri

2012-2014

Güneşli Doğa Koleji

2014- (halen)